

BAROKO V ŘÍMĚ: BERNINI VERSUS BORROMINI

Jiří Kroupa, 2024

I. Uvedení do kurzu

1. Co je to barok: Cornelius Gurlitt, Alois Riegl, August Schmarsow
2. Co je to barok: Heinrich Wölfflin, Václav Richter, Germain Bazin

II. Počátky barokní architektury v Římě

3. Prameny – životopisy (Baglione, Passeri, Baldinucci)
4. Manýrismus, pozdní renesance, protobarok;
Římané, Lombardané, Toskánci
5. Carlo Maderna

III. Bernini a Castelli-Borromini: do 40. let 17. století

6. Natura versus gravitas: rané práce Castellioho a raketový vzestup Berniniho
7. Palazzo Barberini: zrod barokní architektury
8. Aféra kolem sv. Petra: Borromini se stává architektem, konec spolupráce

IV. Doba Inocence X. (1644-1655)

9. Architektonické zakázky v barokním Římě:

servitù particolare versus nabídka invence

10. Sant'Ivo: tři minuty projektu a dlouhá realizace proměňující se úlohy

11. Městský palác v baroku: zadání a variace jedné architektonické úlohy

V. Doba Alexandra VII. (1655-1667)

12. Roma Alessandrina a nový Berniniho vzestup

13. Realizace 60. let: francouzská sláva Berniniho (1664);

smrt Borrominiho (1667)

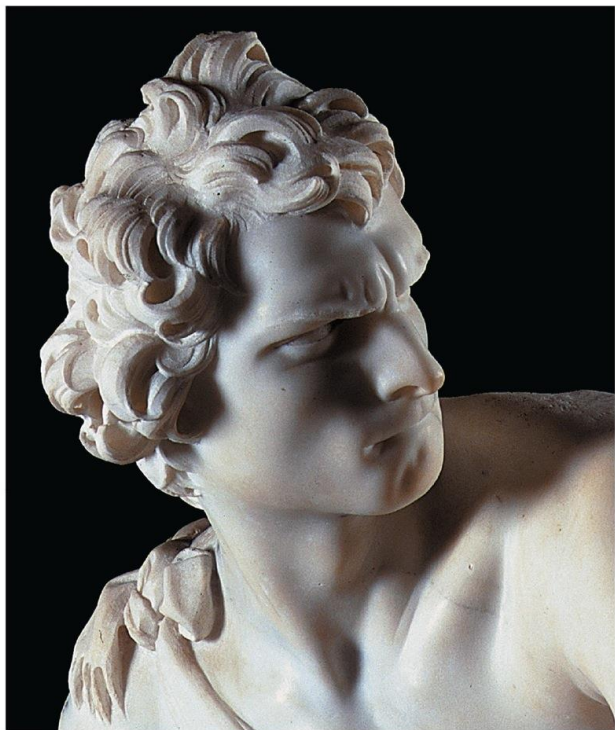
VI. Accademia di San Luca v Římě

14. Poslední tři desetiletí 17. století

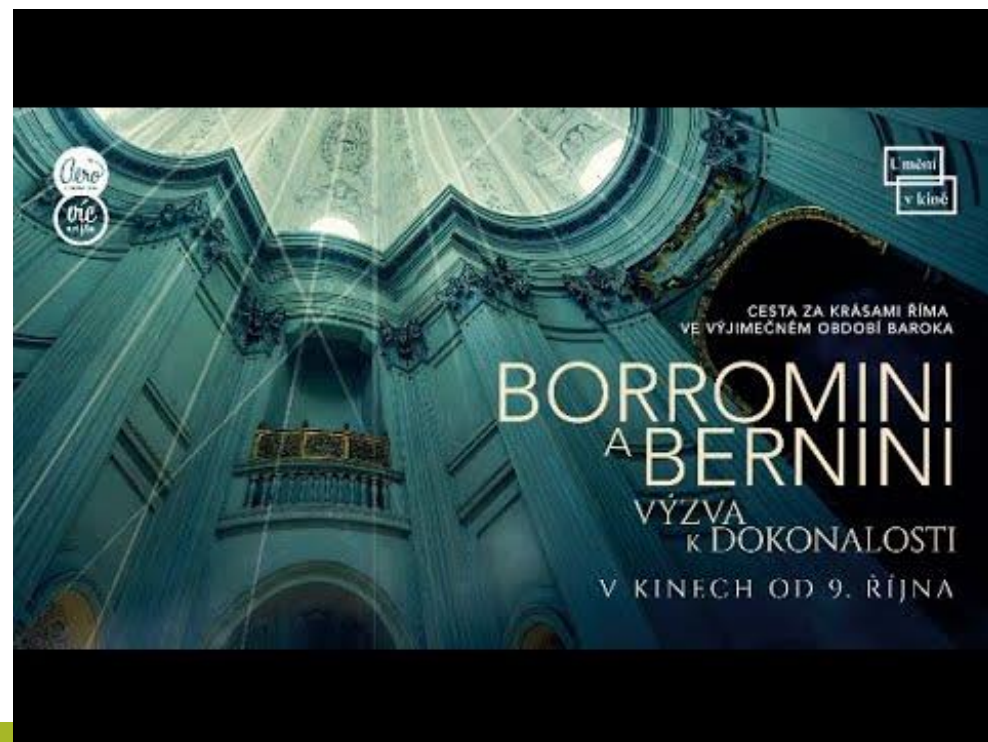
15. Bernini a Borromini – výzva k dokonalosti a její dědictví

Tomaso Montanari
La libertà di Bernini

La sovranità dell'artista e le regole del potere

Einaudi

1. Co je to barok ? (I)

(a) Tři definice původně adjektivní formy slova:

- „*barroco*“ - v portugalském 16. století a později „*berrueco*“

v kastilštině: nepravidelná perla; od latinského *verruca* = drobná vada

- „*baroco*“ – konec 17. stol.: v italském bankéřském prostředí označení riskantní finanční operace – na pokraji regulérnosti;

- „*baroque*“ – vévoda Louis de Rouvroy de Saint-Simon ve svých Pamětech, 1711:

členem státní rady se po biskupovi-hraběti de Tonnerre stal jakýsi abbé Bignon: „... To, že místo určené jinak významným a předním biskupům získal tento abbé, to je bien baroque...“ .

- slovník francouzské Akademie, 1718: synonymum k „nepravidelnému, nezvyklému“
- 1740: nepravidelný, nestejný, bizarní, kostrbatý (příklady: barokní duch, barokní vyjádření, barokní figura)

(b) Konec 18. století – estetický význam:

- Quatremère de Quincy, 1788: „superlativ bizarního“
- Francesco Milizia, 1797:
„Baroko je nejvyšší stupeň bizarního, nejvyšší vrchol směšného. Borromini zemřel v deliriu, avšak Guarino Guarini, Andrea Pozzo a Carlo Marchionni ve své sakristii sv. Petra skončili v baroku“.

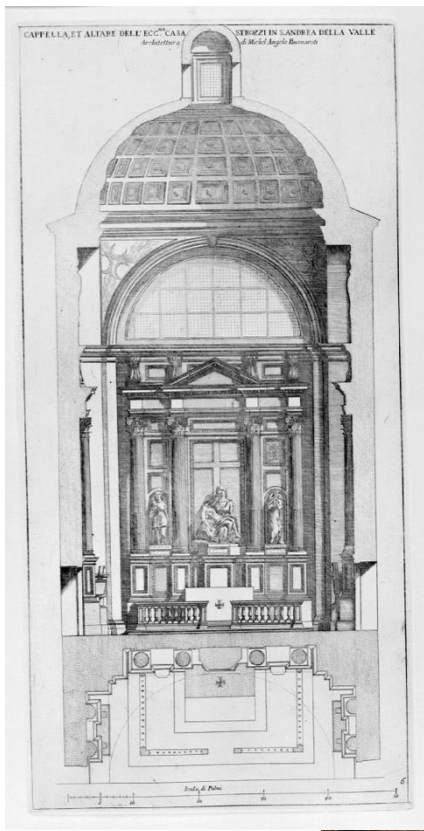
(c) Polovina 19. století - uměleckohistorický význam

- Wilhelm Lübke, 1855: emancipovaná dekorace, epocha zdivočení

„... nadvláda ornamentu, přebujelá dekorativnost, promísení jednotlivých uměleckých druhů a ztráta jejich původní jedinečnosti v novém působivém celku... - metamorfóza architektonického principu do ornamentální dekorace “

- Jacob Burckhardt, Der Cicerone, 1860:

„Barokní stavitelství hovoří stejnou řečí jako renesance, avšak jejím zdivočelým dialektem. Antické sloupové řády, římsy, frontony apod. jsou používány nejrůznějším způsobem a s velkou zvůlí... Mnozí architekti tvoří v neustálém fortissimu... “

1616: Capella Strozzi /Sant' Andrea della Valle: „Michelangelo“
1647: Capella Cornaro /Santa Maria della Vittoria; G. L. Bernini

(d) Cornelius Gurlitt

Geschichte des Barockstiles in Italien. 1887

Úvod: Michelangelo (individualistický, svobodný – otec baroku) x Palladio (antikizující, hledající zákonitost - otec barokního klasicismu):

a) Přísná renesance - „Strengere Schule / prostorová krása: Sebastiano Serlio, Giacomo Barozzi da Vignola, Martino Longhi starší, Domenico Fontana, Pellegrino a Domenico Tibaldi

b) Italský barok / prostorové působení: florentská škola (Bernardo Buontalenti, Bartolomeo Bianco (Janov), Sansovino, Sanmichele, Scamozzi, Longhena (Benátky), Carlo Maderna, Bernini a Borromini (Řím)

Heinrich Wölfflin

Renaissance und Barock

Zkoumání podstaty a vzniku barokního stylu v Itálii, 1888.

(věnováno Heinrichu von Brunn a Jacobu Burckhardtovi)

- Úvod: barokní styl bývá označován jako styl úpadku renesance. Barok trvá dlouho a ve svých dějinách se proměňuje

Wölfflin chce proto prozkoumat pouze jeho vznik, tj. chce zkoumat symptomy stylové změny a tu skutečnost, že baroko má vlastní stylovou hodnotu – je komplementárním pólem renesance

- První část: Podstata stylové proměny (hlavní rysy baroka - malířský styl, velký styl, hmotnost, pohyb) v architektuře rozpínání vnitřku a současné stlačování vnějšku, jež vede ke zvýšené plasticitě, centralizaci průčelí, hierarchizaci částí a vertikalizaci (kupř. oproti renesanční horizontalitě)
- Druhá část: Důvody stylové proměny (dosavadní výklady nejsou přesné, důležitý je nový tělesný ideál člověka, nálada, porenasanní vážnost, poesie neurčitosti – to je: mnohem spíše kulturně psychologizující momenty než dobové události, ideologie anebo politika)
- Třetí část: Vývoj druhů (chrámy, vily a zahrady - Burckhardtovy „umělecké úlohy“)

THE DEVELOPMENT OF THE BAROQUE TYPES

Fig. 15 Il Gesù. Design for façade by Vignola

THE CHURCH

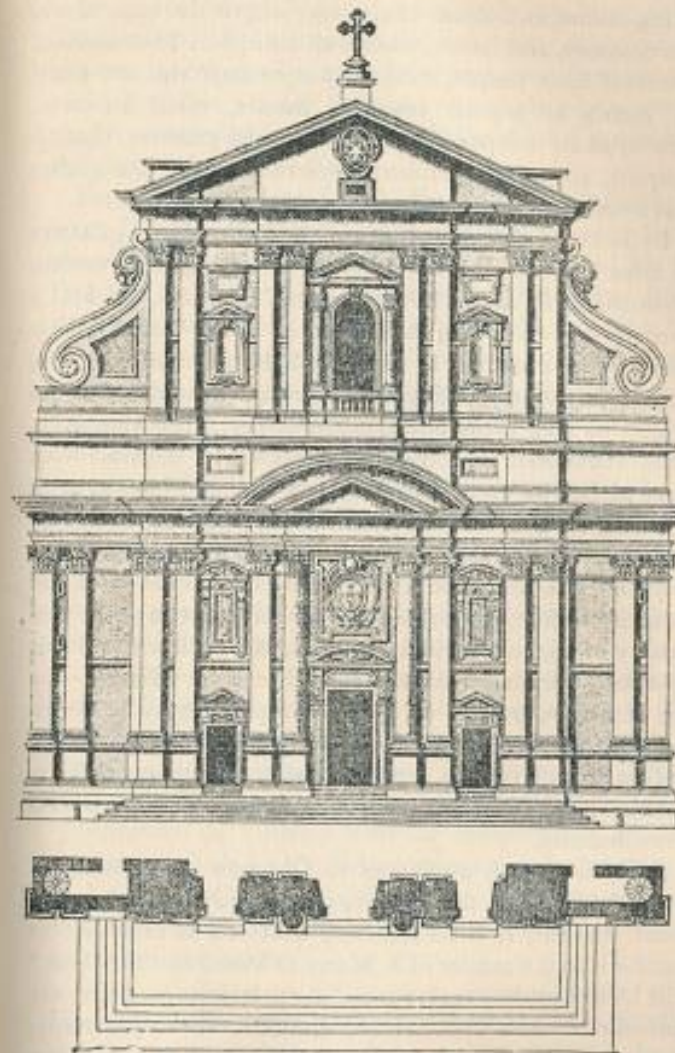
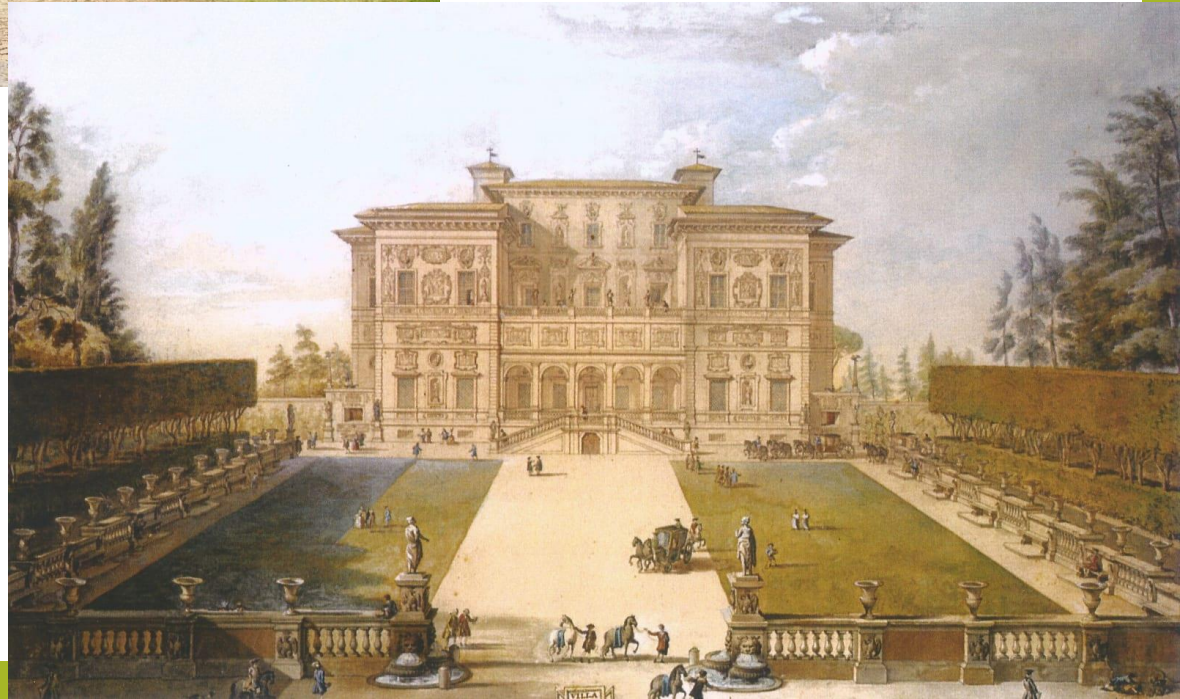
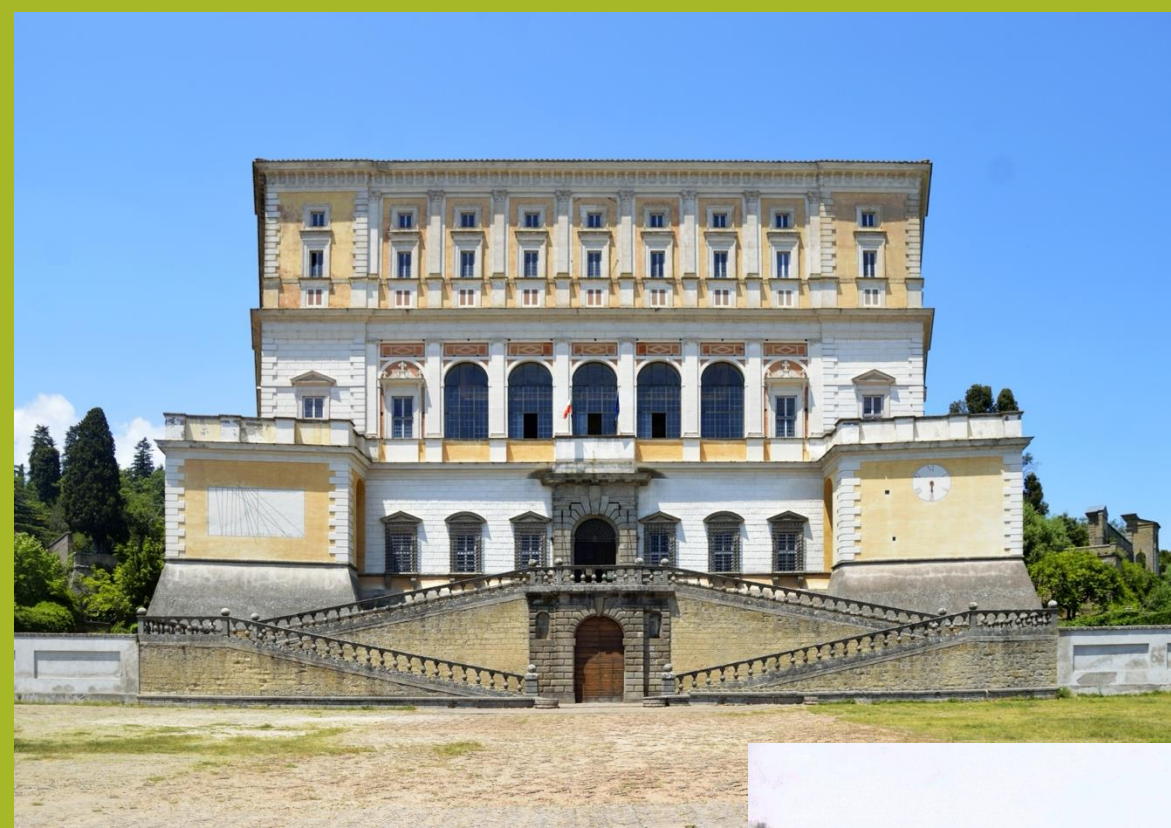

Fig. 16 Il Gesù. Design for façade by Della Porta

Farnese - Borghese

August Schmarsow, Alois Riegl

August Schmarsow, Barock und Rokoko. Eine kritische Auseinandersetzung über Das Malerische in der Architektur. Leipzig 1897

- 1) fáze: Michelangelo a Correggio – výrazná vnější plasticita;
- 2) fáze: římský barok zaměřený na prostor – architektonický (Vignola, della Porta);
- 3) fáze: hlavní perioda („Glanzperiode“), zaměřená na malířské působení a vnitřní obrat k nové plasticitě 18. století (Specchi, Salvi, Vanvitelli);

Další vývoj ve Francii; Rokoko jako samostatný styl

Alois Riegl, Die Entstehung der Barockkunst in Rom. Akademische Vorlesungen 1894/95 – 1898/99. 1908

Vlastní barokní století je 17. století, ale počátky baroka jsou u Michelangela, Coreggia a Palladia – první díl zamýšleného většího projektu.

- 1) Epocha 1550-1590: „přísný barokní styl“
- 2) Epocha 1590-1630: uvolnění přísnosti
- 3) „Klasický barok“: Bernini a Borromini

2. Co je to barok ? (II)

Barok jako epocha a styl

Albert Erich Brinckmann

- (1881-1958)

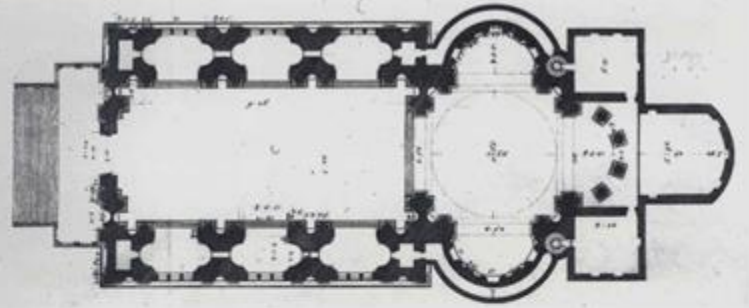
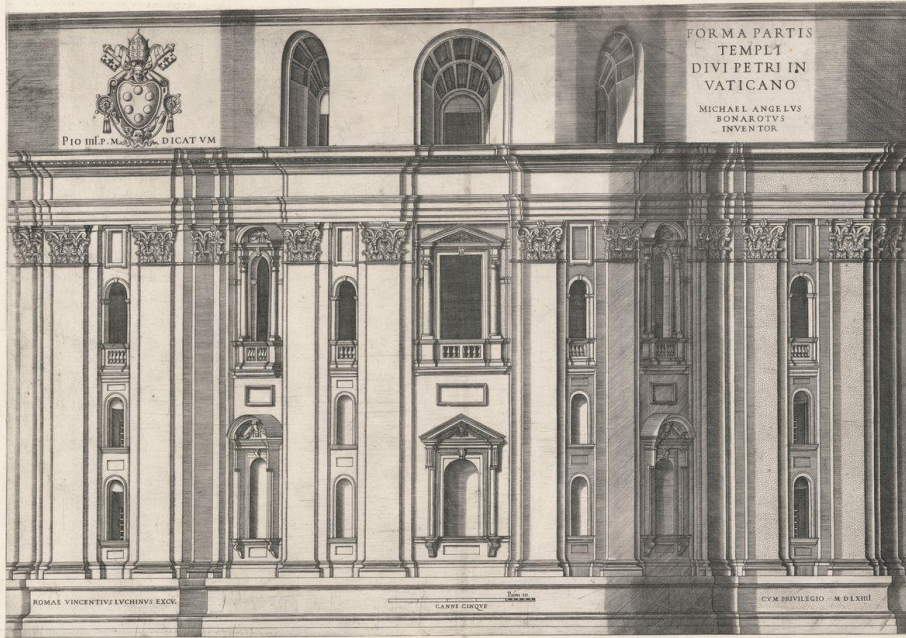
Die Baukunst des 17. und 18. Jahrhunderts in den romanischen Ländern, 1919.

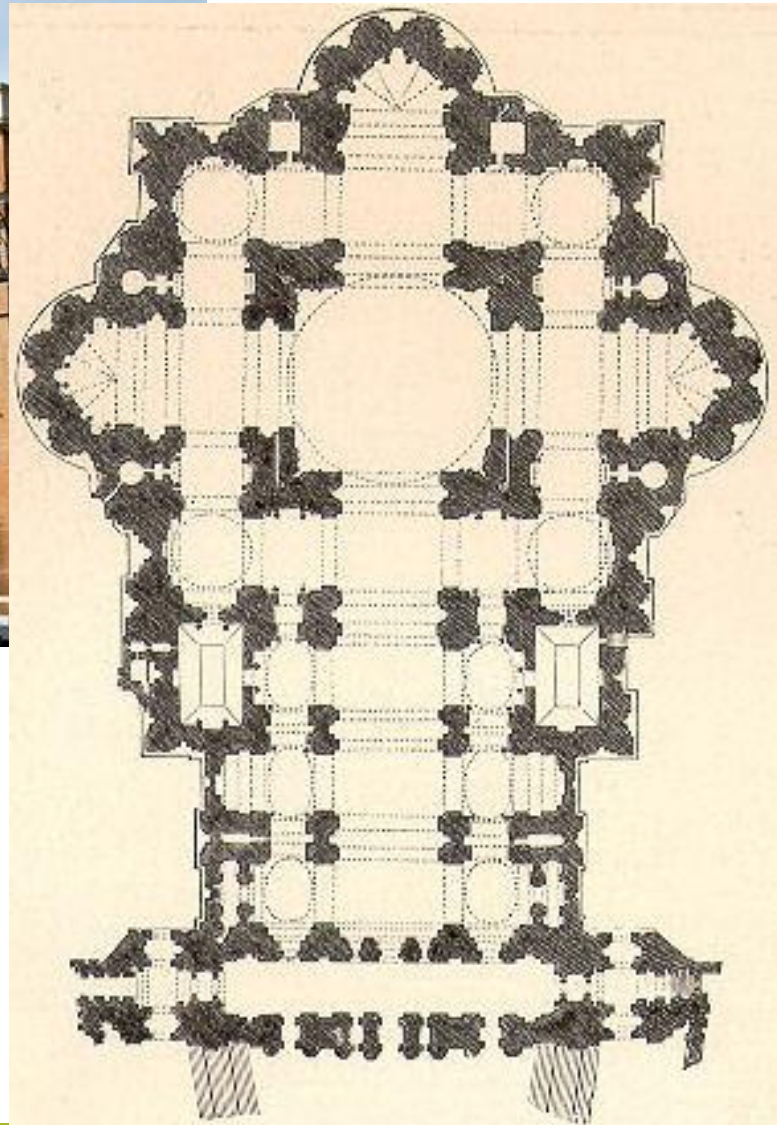
a) Dva zdroje barokní architektury (prostor a plastická hmota):

- **plasticita** Michelangelovy římské architektury;
- rozvíjení **prostorovosti** v Palladiově severoitalské architektuře.

b) Nové architektonické cítění:

Jejich spojením v Římě na počátku 17. století působením „vzniká“ barokní architektura (např. Carlo Maderna).

Carlo Maderna a syntéza hmoty a prostoru

Vojtěch Birnbaum (1877-1934)

Barokní princip v dějinách architektury, 1924:

„Jde o vystižení vlastní podstaty barokního slohu; v článku má býti ukázáno, kterak zcela obdobné, ano přímo totožné snahy a sklony, jako v baroku, se projevují také v posledních vývojových obdobích slohů jiných, alespoň těch, jež se mohly vyžít do posledních důsledků, takže vlastně každý sloh směřuje k baroku a tento jest stálým refrénem v dějinách umění.“

Barok jako opakující se pozdní stadium stylů: barokní antika (doba Hadriánova), barokní raně křesťanské umění, barokní gotika – Petr Parléř, barokní renesance, apod.

Baroko směrové x baroko časové

Barok

monumentální (Michelangelo, římský barok)

klasicistní (Palladio, francouzský barok)

perspektivní (Borromini, „radikální“ barok)

„Barokní architektura tvoří skupiny rázu a původu čistě uměleckého, jež nadřazuje útvarům rázu a původu tektonického; tyto tektonické útvary jsou tak pouze prostředkem k vyjádření uměleckých hodnot, jež vznikají v tvůrčím lidském duchu nezávisle na nich; předmětem barokního architektonického tvoření jsou tedy subjektivní skutečnosti lidského ducha, ne objektivní skutečnosti přírodních sil a tektonických zákonů.“

Zpřesnění definice: a) „Objev“ manýrismu, 20. léta 20. století

- **1914**, Walter Friedländer (1873-1966):

Die Entstehung des anticlassischen Stiles in der italienischen Malerei um 1530, in: *Repertorium für Kunstwissenschaft* 46, 1925. *Mannerism and Anti-Mannerism in Italian Painting (Interpretations in Art)*, 1957.

- **1918-1920**, Max Dvořák (1874-1921):

Geschichte der italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance, 2, 1927-28. *Italské umění od renesance k baroku*, 1946.

- **1919**, Werner Weisbach, *Der Manierismus*, in: *Zeitschrift für bildende Kunst*, 1919. *Manierismus in der mittelalterlichen Kunst*, 1942.
- **1925**, Nikolaus Pevsner (1902-1983), *Gegenreformation und Mannerismus*, in: *Repertorium für Kunstwissenschaft*, 1925.
- **1932**, Ernst H. Gombrich (Palazzo del Tè v Mantově); **1934**, Rudolf Wittkower (Michelangelova architektura).

Václav Richter (1900-1970)

O pojem baroka v architektuře, 1944:

stylovou strukturu je třeba zkoumat v podstatě – pojmu („bez ohledu na vše místní a časové “); konstrukcí hypotézy

- Barokní vnitřek - prostorová představa:

konečný perspektivní prostor (renesanční) – stupňovitě se otevírající prostor (manýristický) – nekonečný prostor (barokní)

- Barokní vnějšek – norma:

norma renesanční – manýristické porušování normy (anti-norma) – barokní neslučitelnost s jasně danou normativností (ne-norma)

Prostor renesanční:

Antropocentrický, konečný (perspektivní)

Prostor manýristický:

Antropocentrický, postupně se otevírající

Prostor barokní :

Neomezený, rozpínající se do nekonečného prostoru

Brunellesco – Antonio di Manetto Ciaccheri:
Firence, Santo Spirito (1446-1471)

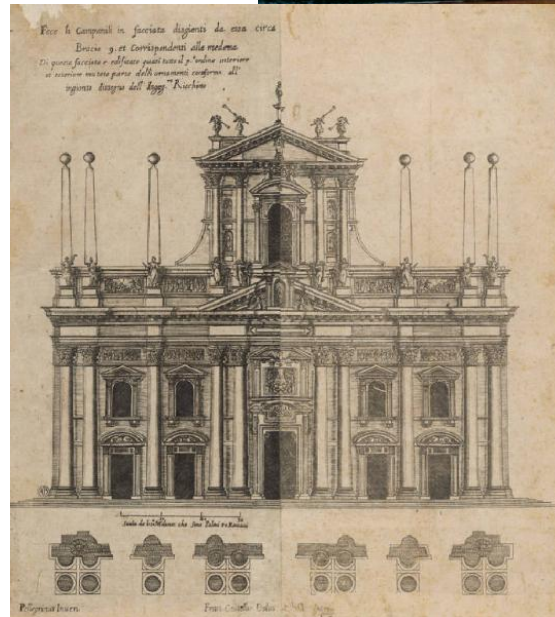
Palladio: Benátky, San Giorgio Maggiore (1565-1610)

Jan Santini-Aichl, Zelená hora u Žďáru
(1719-1722)

Členění hmoty ve vztahu k normě:

norma (renesance) – anti-norma (manýrismus) – ne-norma (baroko)

Richterův závěr: existuje jediný barok = „barok perspektivní“

Zpřesnění definice:

b) „Duchovní“ dějiny baroku

Otázka: měl vznik barokní architektury nějakou souvislost s reformami tridentského koncilu, jak to bývá někdy interpretováno ve stručných přehledových publikacích?

Klasické odpovědi na konci 19. století:

August Schmarsow – ano, tridentský koncil stvořil svými reformními požadavky barokní umění a architekturu

Alois Riegl – ne, umění nemělo se závěry tridentského koncilu nic společného (vyvíjí se imanentně)

Werner Weisbach, *Der Barock als Kunst der Gegenreformation*. 1921

Emile Mâle, *L'Art religieux au temps du concile de Trente*. 1931

A) Závěry tridentského koncilu a architektura:

a) Zpřehlednění chrámového prostoru směrem k chóru

b) Zvýraznění ústředního místa pro eucharistii – svatostánek a ciborium jako centrum hlavního oltáře

c) Zdůraznění místa pro biskupa, jenž si získává nové důležité pravomoci (ale také povinnosti) v církevním společenství

B) Oceňované soudobé stavby jako modelová řešení pro reformátory

Karel Boromejský (1538-1584) – kardinál Gabriele Paleotti (1522-1597)

Milano, Sant' Angelo, po 1546, Domenico Giunti (1505-1560) – Benátky, Il Redentore, 1577; Palladio

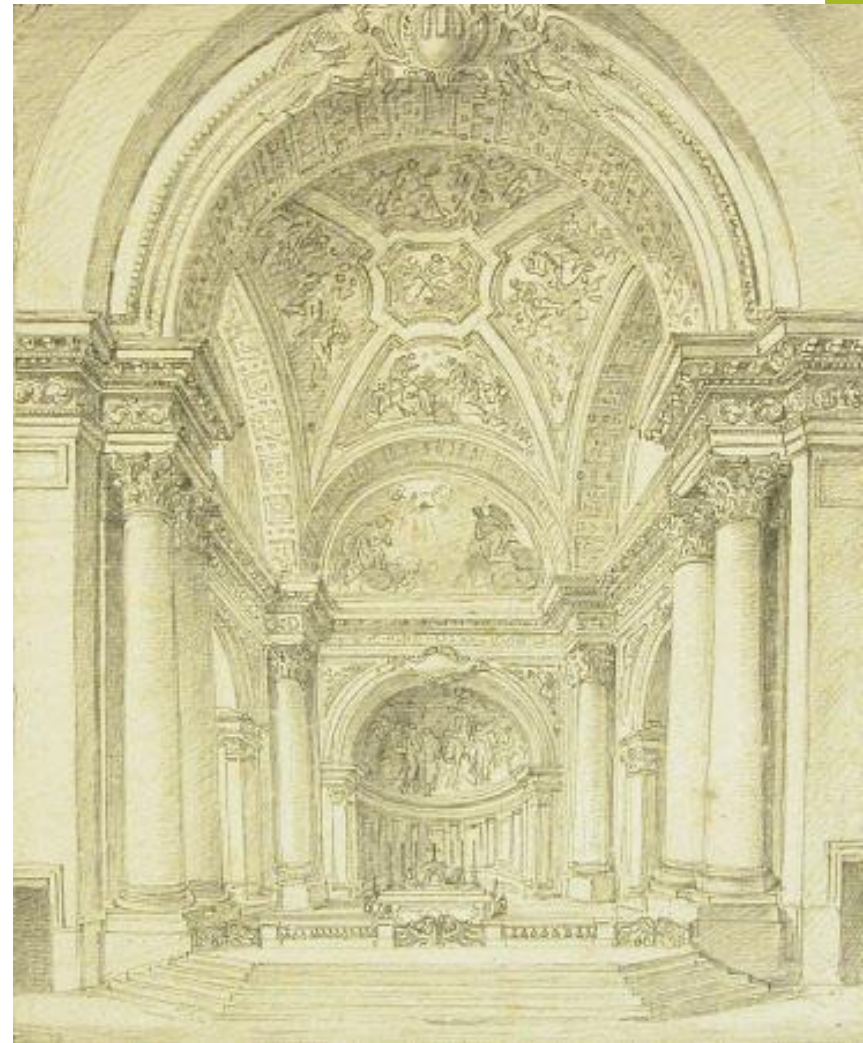
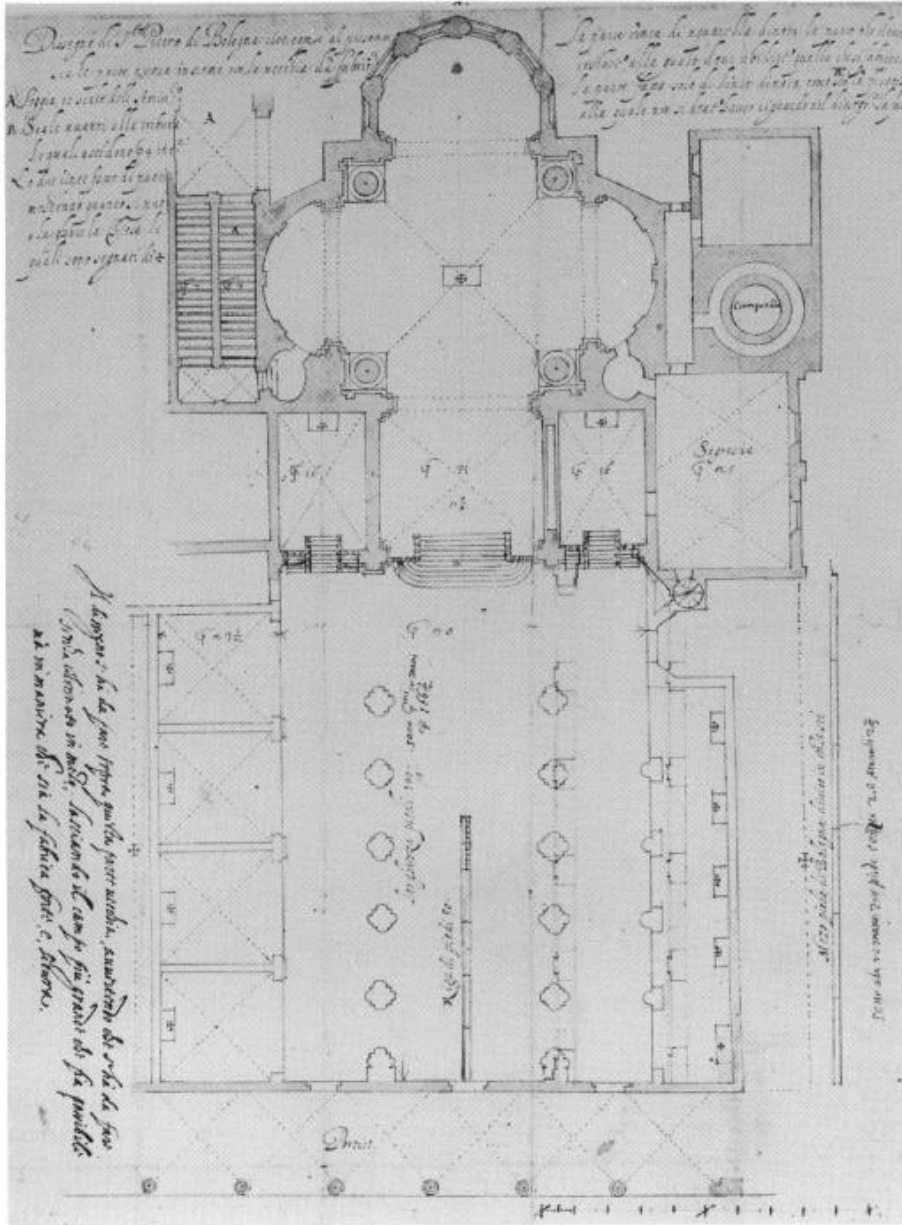
Milano, katedrála - Pellegrino Tibaldi, po 1560

Milano, San Fedele - Pellegrino Tibaldi, 1569

Bologna, chór katedrály sv. Petra – Gabriele Paleotti a Domenico Tibaldi, 1575

Zpřesnění definice: c) Směrem k současnosti

- Germain Bazin (1901-1990) - strukturalismus

The Baroque: Principles, Styles, Modes, Themes, 1968.

Principy (definice, od italské Evropy k francouzské Evropě, prostředí, etika a estetika)

Styly (gotika, manýrismus, realismus, klasicismus, baroko, rokoko, neoklasicismus)

Mody-způsoby (romanticismus, exoticismus. Art nouveau, akademie, primitivismus, ilusionismus)

Témata (chrám, dvůr, město, „maják slávy“ jako vůdčí význam v architektuře)

- Christian Norberg Schulz (1926-2000) – fenomenologie

Architettura Barocca, 1971 (*Baroque Architecture*, 1979).

Architettura Tardobarocca, 1972 (*Late Baroque and Rococo Architecture*, 1980).

Esprit de système (syntéza skrze exkluzi)

Esprit systématique (syntéza skrze inkluzi).

Krajina a architektura, prostorotvorná témata.

Giovanni Baglione (1571-1643)

Le nove chiese di Roma, 1639

Le Vite de' Pittori, scultori et architetti
dal Pontificato di Gregorio XIII del 1572
in fino a' tempi de Papa Urbano Ottauo
nel 1642.

Vignola, Vasari

Analistický výčet množství římských biografii

Caravaggio a jeho následovníci

Cavaliere d' Arpino

Pietro Bernini, Pirro Ligorio

Zaalpští umělci – Rubens, Adam Elsheimer, Paul Bril

LE VITE
DE' PITTORI
SCVLTORI
ET ARCHITETTI.

Dal Pontificato di Gregorio XIII.
del 1572. In fino a' tempi di Papa
Vrbano Ottauo nel 1642.

SCRITTE
DA GIO. BAGLIONE ROMANO

E DEDICATE
All'Eminentissimo, e Reuerendissimo Principe

GIROLAMO
CARD. COLONNA.

IN ROMA,
Nella Stamperia d' Andrea Fei. MDCXLII.

Con licenza de' Superiori.

C6192 2/1000

Dialogo: forestiere e gentilhuomo romano

- Prima giornata: Řehoř XIII.
- Seconda giornata: Sixtus V.
- Giornata terza: Klement VIII.
- Giornata quarta: Pavel V.
- Giornata quinta: Urban VIII.
- Intagliatori – lo stampatore – Vita del Cauallier Gio. Baglione, pittore

Dílo vzniklo pravděpodobně ze zamýšleného průvodce Římem. Každý „den“ je uveden výčtem architektonických památek a potom jsou zde popisovány především obrazy v kostelích a ve veřejných palácích.

Giovanni Baglione poměrně vstřícně hodnotí počínající barok (hlavní oltář sv. Petra s baldachýnem i dokončovaný Borrominiho kostel S. Carlo alle quattro fontane (srov. naopak Belloriho kritika na okraji vydané knihy).

Giovanni Pietro Bellori (1615-1686)

Sekretář římské Accademia di San Luca, knihovník Kristýny Švédské, člen Francouzské akademie v Římě, za Klementa X. (Altieri) „komisař antických starožitností“

L'Idea de pittore dello scultore e del architetto, 1664

Le vite de' Pittori, Scultori ed Architetti moderni, 1672
(vydáno pod patronací Francouzské akademie v Římě)

Admiranda romanarum antiquitatum ac veteris sculpturae vestigia, 1693

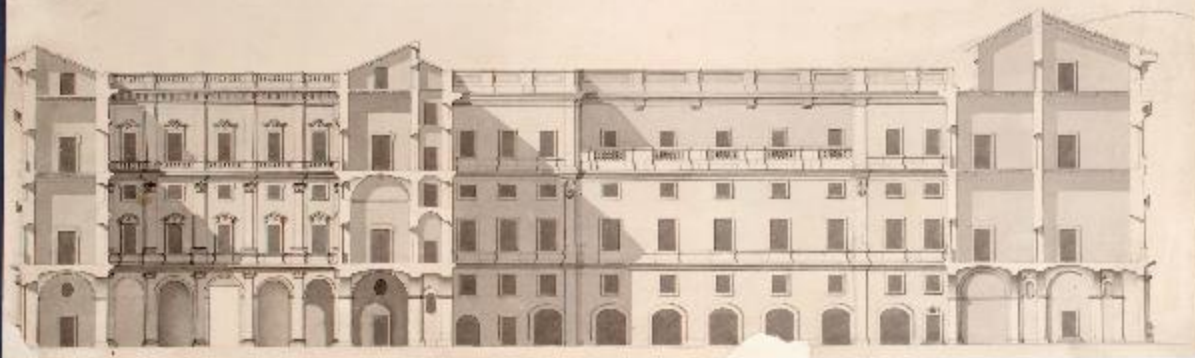
Descrizione delle imagini dipinte da Rafaele d'Urbino nelle Camere del Palazzo apostolico Vaticano, 1695.

Klement X. – Altieri a klasicizující barok:

Giovanni Antonio de' Rossi
- Domenico Martinelli

Proměna římského vkusu za Klementa X.

„Maniera quarta“ – exempla „dobrého stylu“

Annibale Caracci

Agostino Caracci

Domenico Fontana

Federico Barocci

Michelangelo Merisi da Caravaggio

Petr Paulus Rubens

Antoon van Dyck

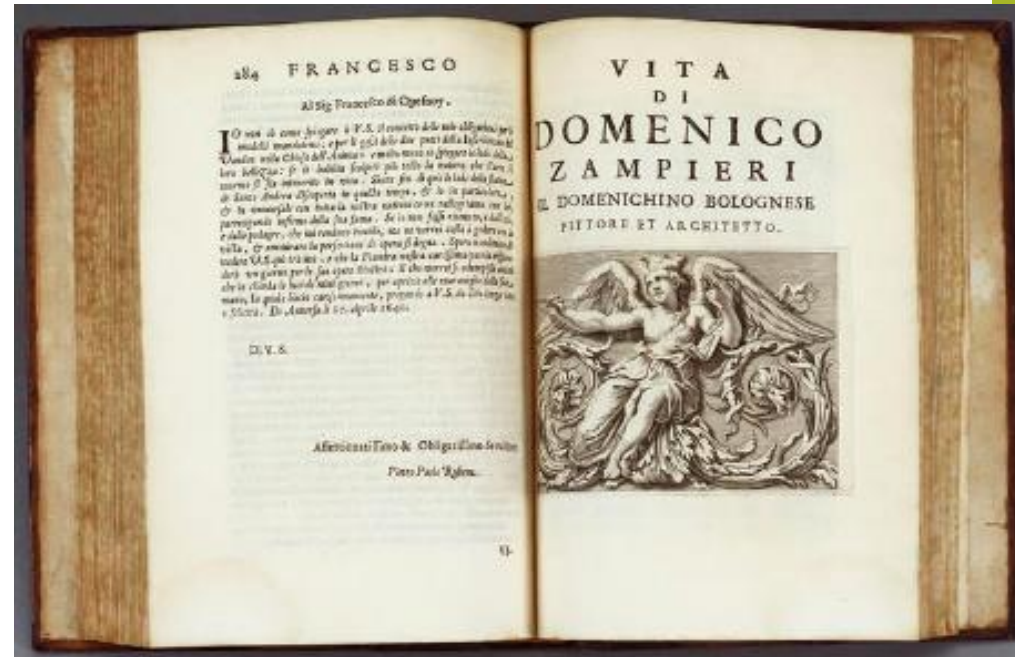
François du Quesnoy

Domenico Zampieri – Domenichino

Giovanni Lanfranco

Alessandro Algardi

Nicolas Poussin

Lodovico Caracci

Francesco Albani

Carlo Maderno

Guido Reni

Andrea Sacchi

Guercino da Cento

Carlo Maratti

Giovanni Battista Passeri (1610-1679)

tajemník kongregace „Virtuosi al Pantheon“

Vite dei pittori, scultori ed architetti che anno lavorato in Roma morti dal 1641 al 1673

(vydáno teprve 1772): začal psát kolem 1656 - tj. dříve než Bellori - ale dokončil to teprve později (zčásti se znalostí Belloriho textu)

Wien

Neapol

➤ **Biografie:**

Plánovaný seznam jmen: 44 jmen vlastnoručně sepsáno: 27 kopie v Louvru obsahuje: 36

➤ **„Barokní teatro“ - Commedia della vita humana**

(Jacob Hess, jenž vydal moderní Passeriho edici, zdůrazňuje určitý kosmologický aspekt výběru biografii)

(a) Umění mimo teorie designa - mozaicista: Gio. Battista Calandra

(b) Malířky - ženy: Caterina Ginnasi - miniaturistka: Giovanna Garzoni

(c) Regionální charakteristiky: Toskánec: Mochi - Lombard'ané: Lanfranco a Mola – Říman: Sacchi

(d) Temperamenty: melancholik Testa, Duquesnoy - sanguinik Tassi - cholerik Lunghi - flegmatik Caroselli

(e) Vzhled -,krásní – škaredí“ (Algardi – Pieter van Laer)

(f) Původ: patricijové – plebejci

➤ Zájem o uměleckou originalitu:

architektura Martina Longhiho ml. a Francesca Borrominiho, dekorativní freskařství, krajinářství v malbě, nizozemští bambocciati (hranice naturalismu).

➤ Revize Baglionovy kritičnosti:

„... a když mu někdo řekl, že jeho obraz je tak krásný jakoby jej vytvořil Caravaggiovou rukou, odpověděl /Quido Reni/ skromně „Když se to Bohu líbí“ – a ne, že by ho chválili pouze zlomyslní, a že by maloval zablácené nohy a opotřebované a špinavé klobouky, jak onoho někteří haněli...“

➤ Chronologie - od Baglionova způsobu podle papežů k dělení na desetiletí:

- Urban VIII Domenichino (1641) – 1643
- Inocenc X. 1644-1655 Agostino Tassi – Girolamo Rainaldi, 1644-1655
- Alexandr VII. Martino Longhi – Nicolas Poussin, 1656-1665
- Klement IX., X. Gio. Angelo Caninini – Salvatore Rosa
(Giovan Paolo Schor), 1666-1673

Filippo Baldinucci (1625-1696)

Vocabolario toscano dell'arte del disegno, 1681:
slovník pojmů a termínů z oblasti umění

Cominciamento e progresso de l'arte d'intagliare, 1686:
dějiny ryteckví s životopisy rytců

Vita del cav. Gio. Lorenzo Bernino, 1682:

Berniniho výborně napsaný životopis - psán pro Kristýnu Švédskou (ta si překvapivě nezvolila Belloriho)

Notizie de' Professori del disegno da Cimabue in qua, per le quali si dimostra come e per chi le bell'arti di Pittura, Scultura e Architettura, lasciata la rozzezza delle maniere greca e gottica si siano in questi secoli ridotti all'antica loro perfezione, 6 sv., 1681-1728;

vyšlo několikrát, naposledy 1846-1847: rozděleno podle století od roku Cimabua až do roku 1670: 1. (počátky), 2. (1300-1400), 4. (1550-1589). Jeden z nejvýznamnějších předchůdců dějin umění v Itálii.

Intendenti, professori – ti, kteří vědí

Amatori, dilettanti – ti, kteří mají rádi, kteří chtějí potěšení

Francesco Saverio Baldinucci (1663-1738)

syn na něj navázal, vydal poslední svazky z jeho pozůstalosti:

3. (1400-1540), 5. (1580-1610). 6. (1610-1670)

a pokračoval ve sbírání životopisů soudobých autorů.

Filippo Baldinucci mezi dvěma Akademiemi (uměleckou /del Disegno a literárně jazykovou /Crusca)

4. Maniera – Pozdní renesance – Protobarok Římané – Toskánci – Lombard'ané

- Giacomo della Porta (1533-1602)
- Ottaviano Nonni, Mascherino (1536-1606)
- Domenico Fontana (1543-1607)
- Flaminio Ponzio (1560-1613)

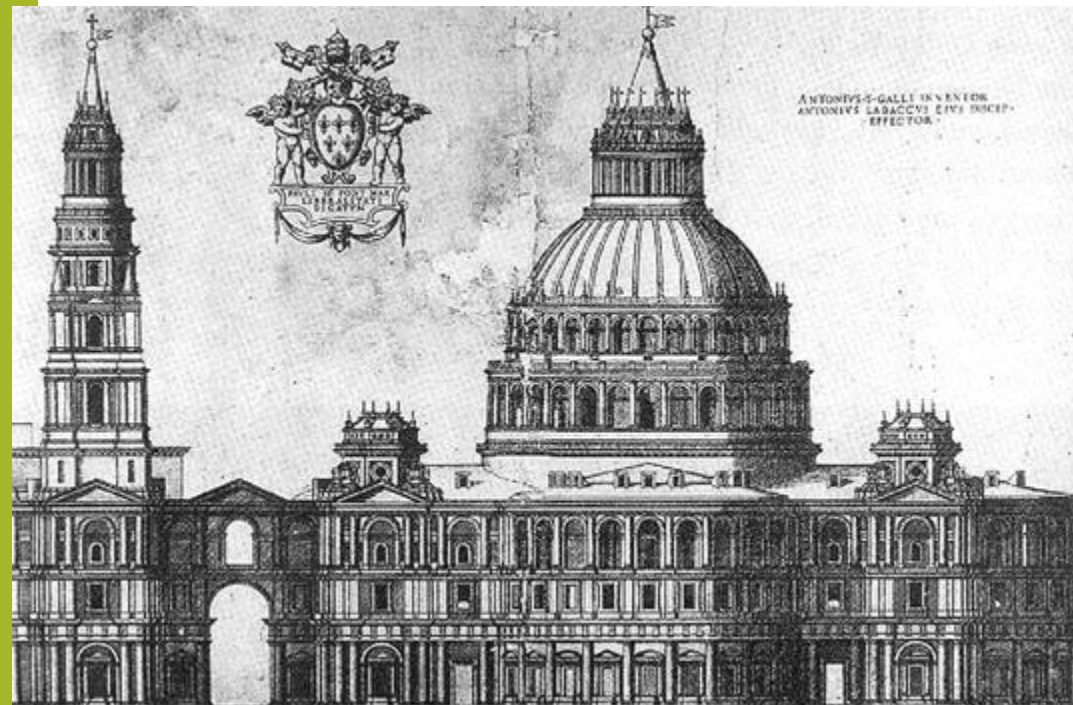
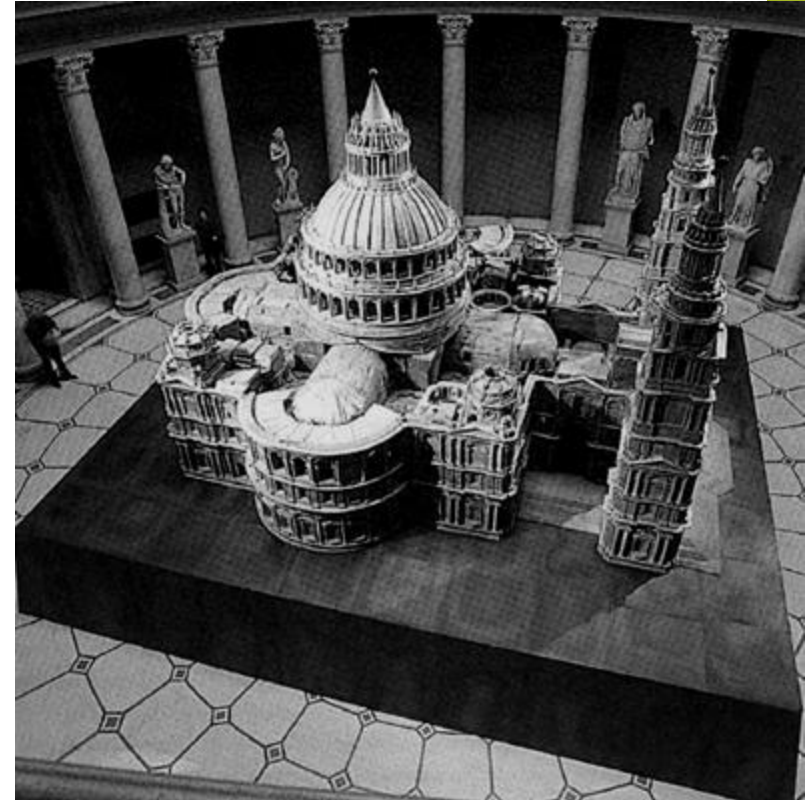
- Matteo Castelli (kol. 1555-1632)
- Rosato Rosati (1559-1622)
- Onorio Longhi (1568-1619)
- Domenico Castelli (1582- kol. 1657)

- Bernardo Buontalenti (1531-1608)
- Alessandro Pieroni (1550-1607)
- Luigi Arrigucci (1575- kol. 1652)

San Pietro in Vaticano

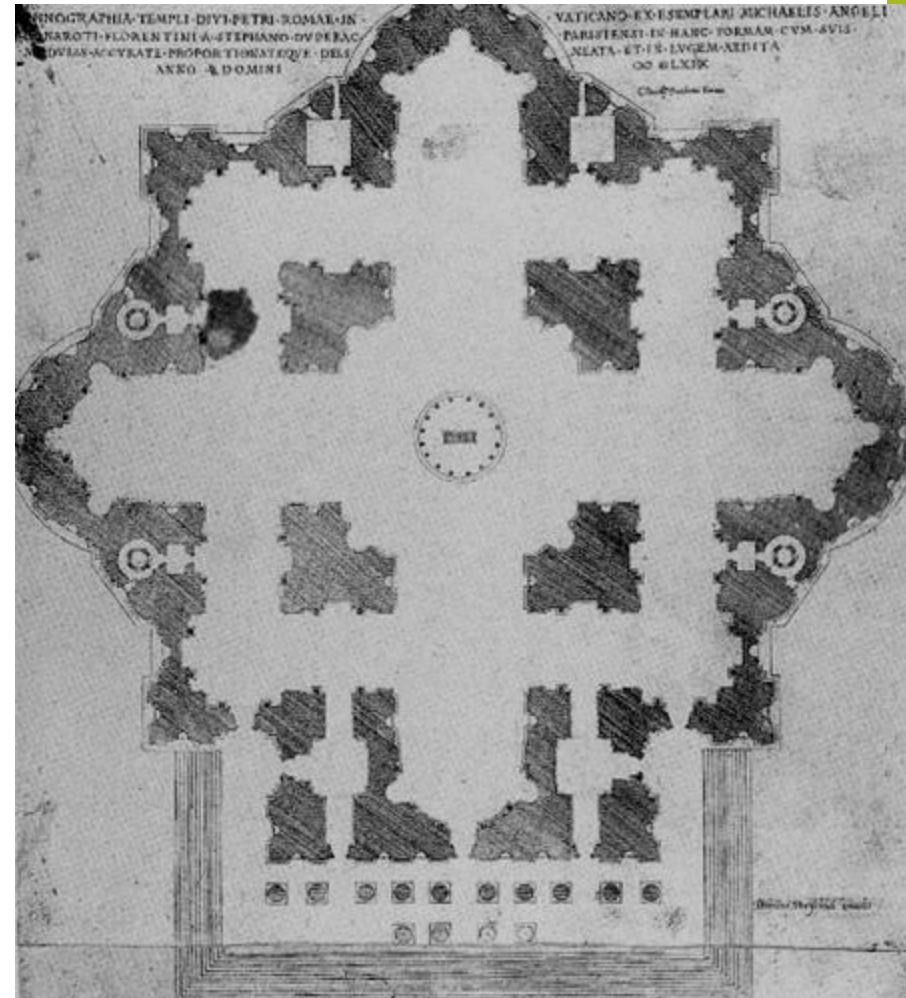
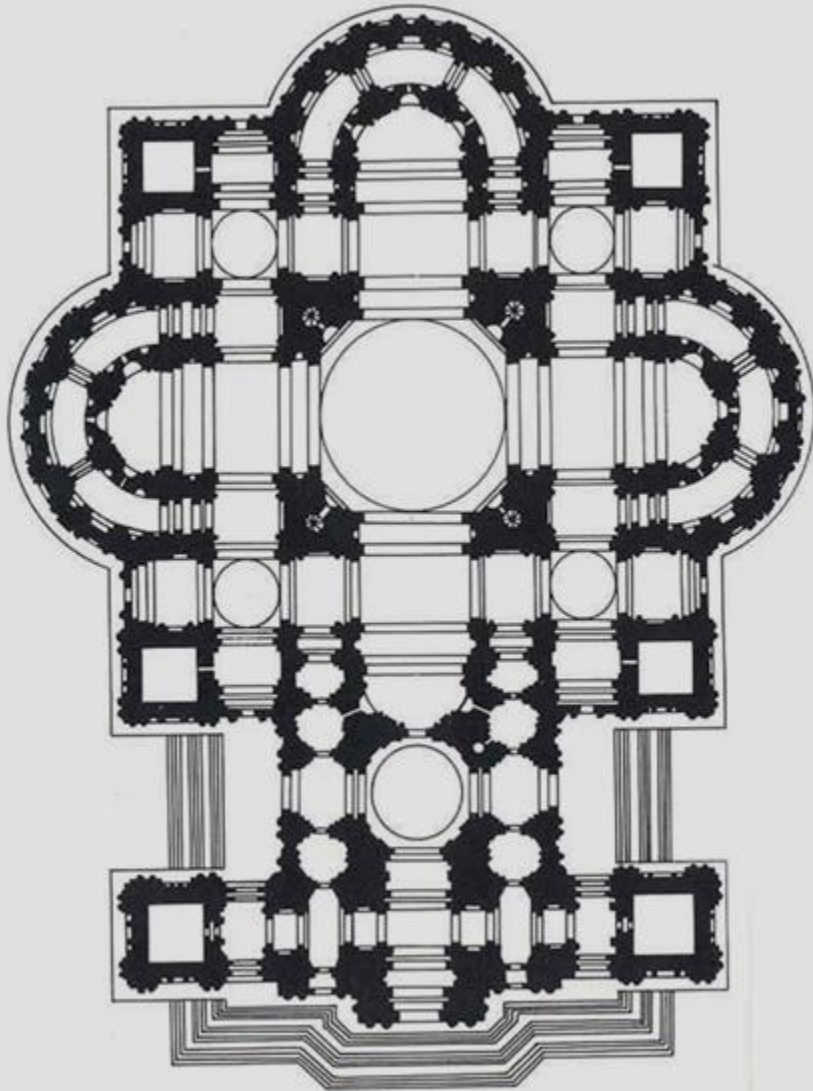
Horst Bredekamp, Sankt Peter in Rom und das Prinzip der produktiven Zerstörung. Bau und Abbau von Bramante bis Bernini. 2000
Bruno Latour, Peter Weibel, Iconoclasm. 2002

Antonio da Sangallo ml., 1536-1546
1539-1546 dřevěný model
Antonio Labacco, Nanni di Baccio Bigio

Michelangelo, 1547-1564

1549 definitivní schválení nového Michelangelova modelu

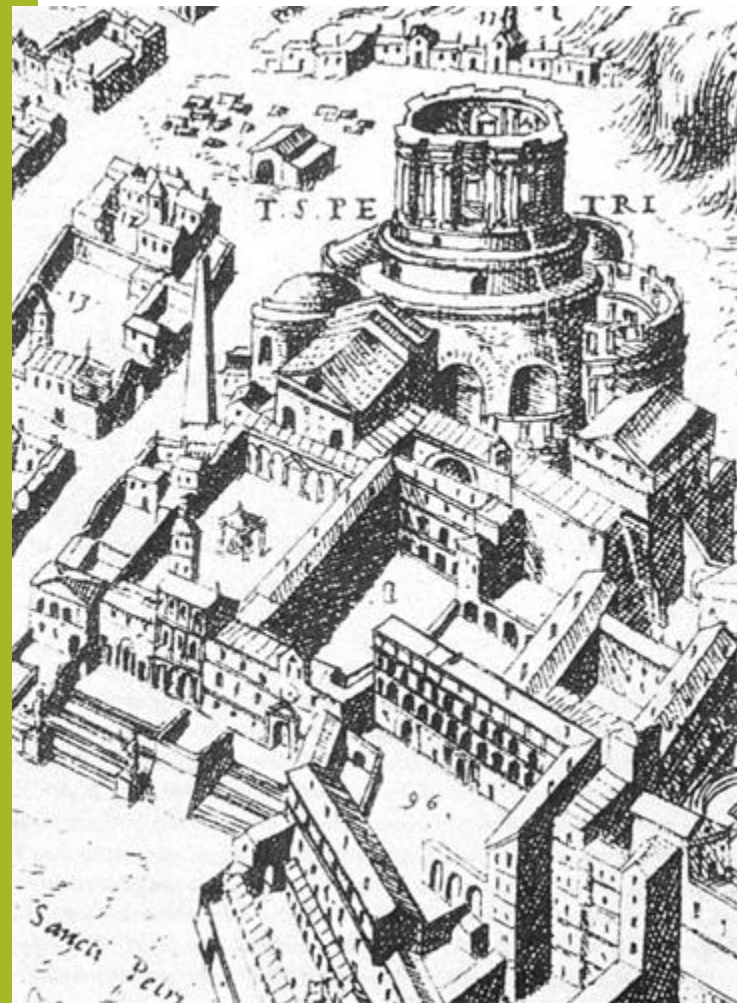

Pavel III., 1549

Julius III. (1550-1555)

- 1549-1558: jižní apsida
- od 1554: kupole
- 1560: boční kaple kolem kříže

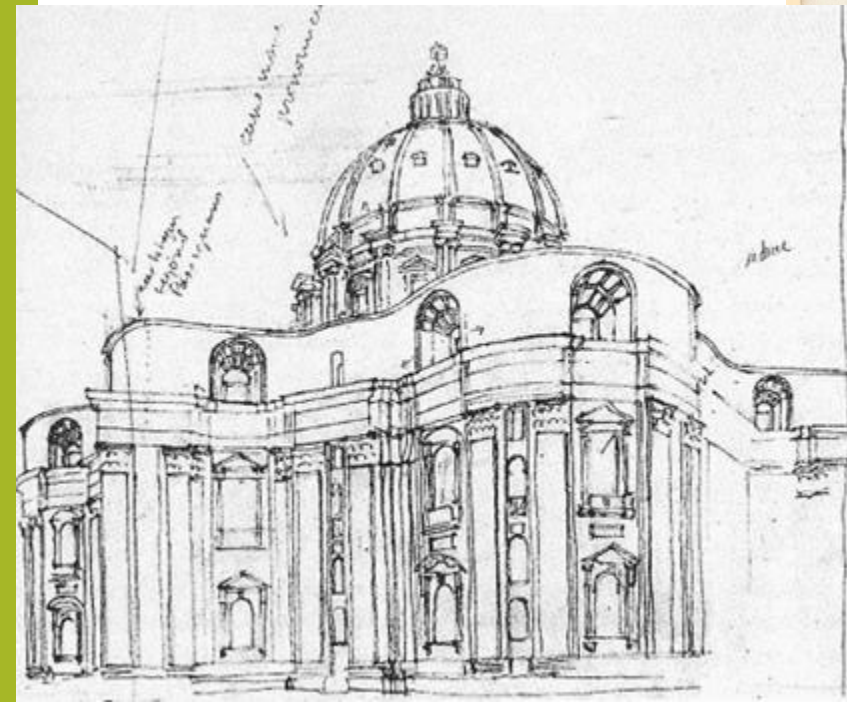
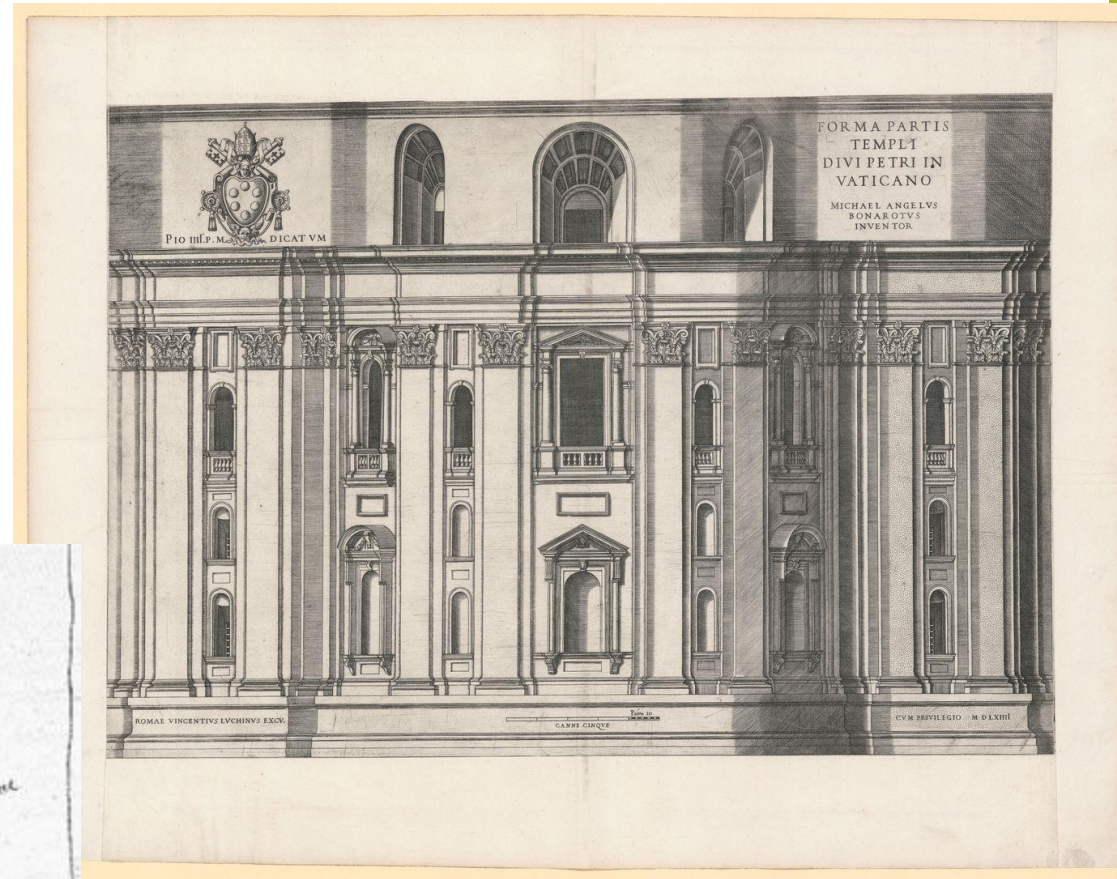
Stav: konec 60. let 16. stol.

Pius IV. (1559-1565) Pius V. (1566-1572)

1564: papežské breve, že nesmí být nic měněno na modelu

Pirro Ligorio, 1564-1568

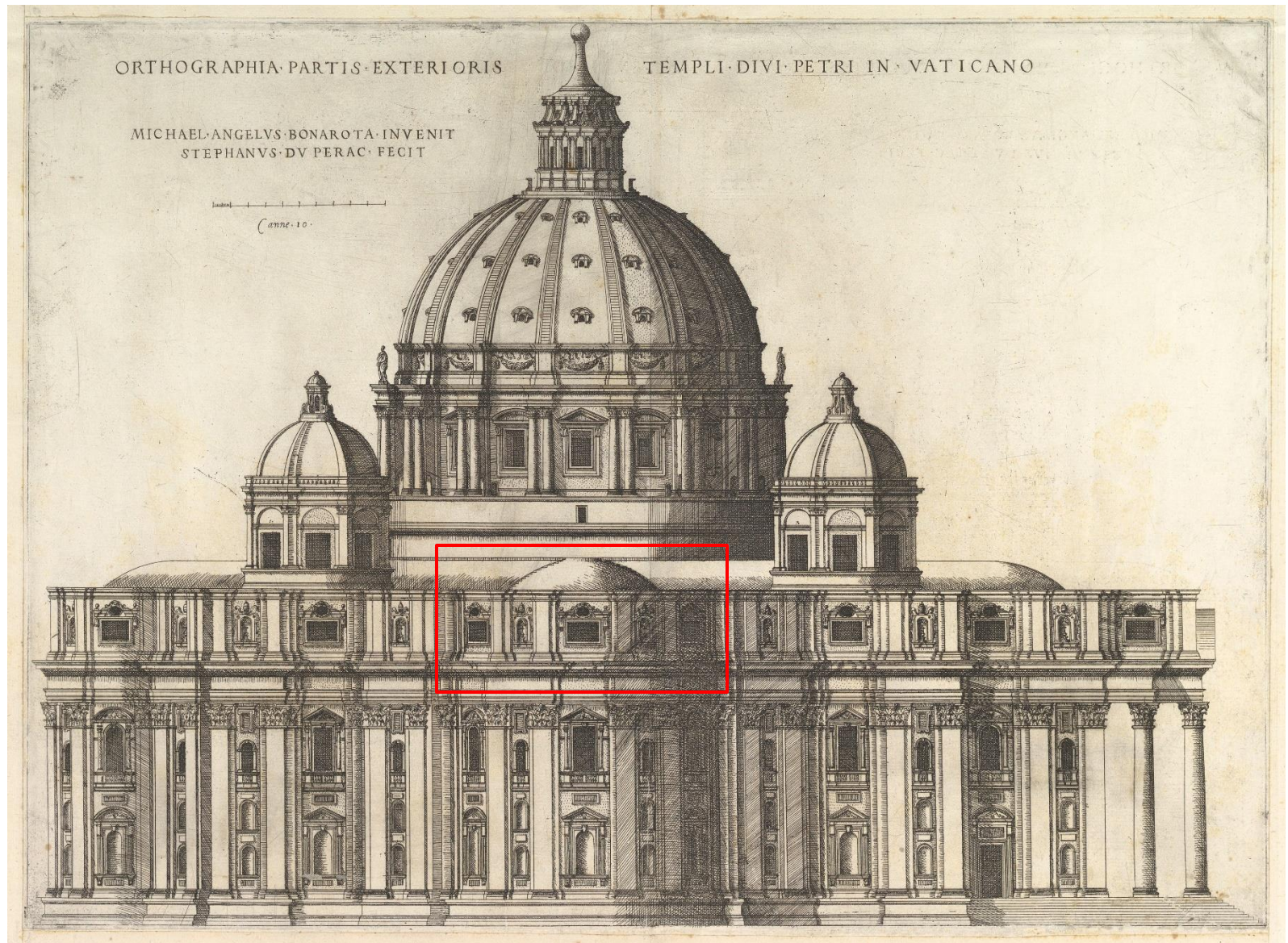

Pius V. a Michele Bonelli, 1567 ?

Stavební komise: Jacopo Barozzi da Vignola (+Pirro Ligorio), 1568-1574

kol. 1569: Étienne du Pérac

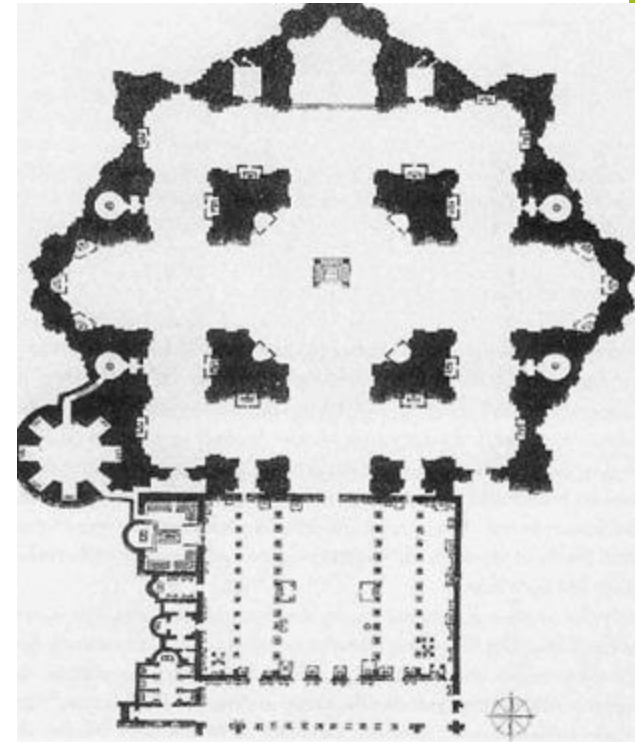
Sixtus V. (1585-1590)

Klement VIII. (1592-1605)

Giacomo della Porta (+ Domenico Fontana), 1574-1602

- 1590: dokončení kupole
- 1592: zboření přístřešku nad hrobem sv. Petra

Giacomo della Porta (1533-1602)

Oratorium Santissimi Crocifisso, 1560-1568 /Alessandro Farnese + Ranuccio Farnese
Giacomo della Porta

Giovanni de Vecchi,
Niccolo Circignani - Pomarancio

Paris Nogari,
Cesare Nebbia

Řím, Sapienza

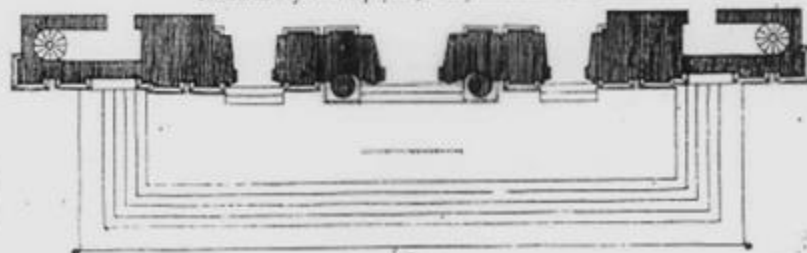

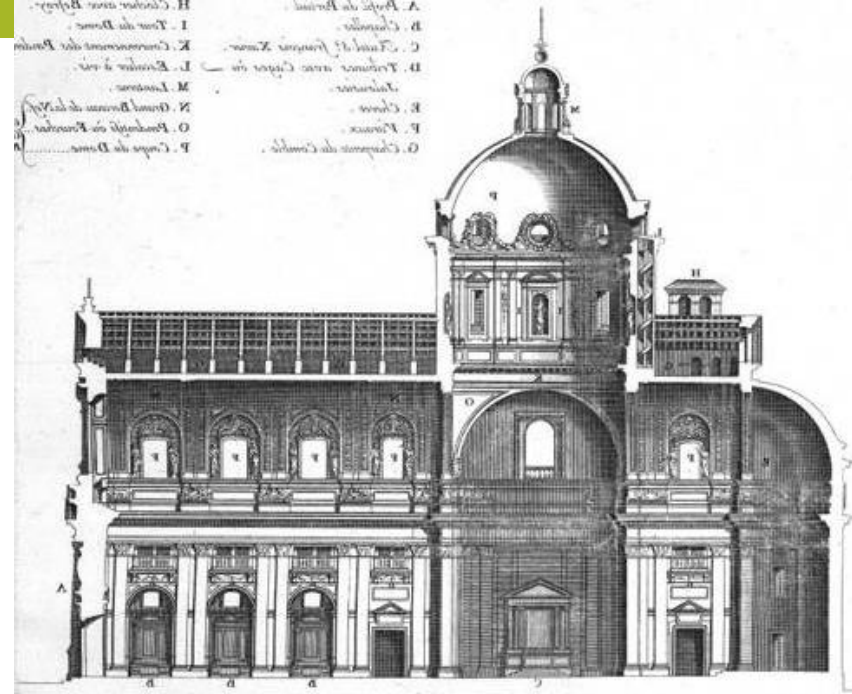
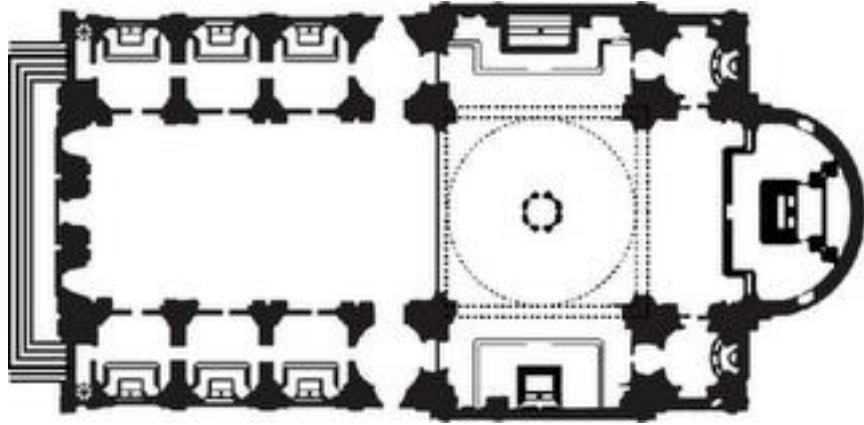
Il Gesù

+ Bartolomeo Ammanati

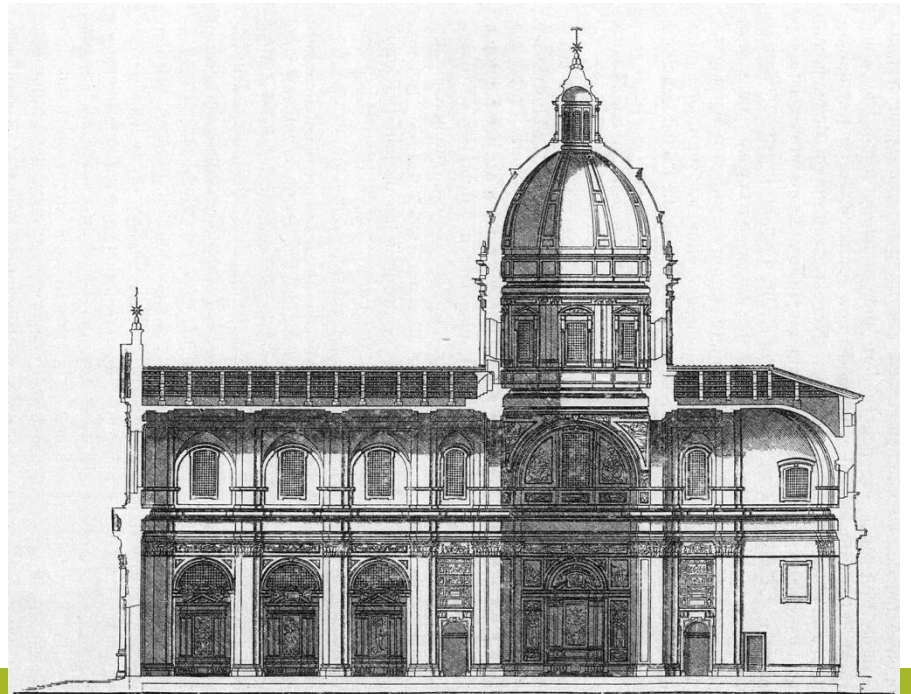
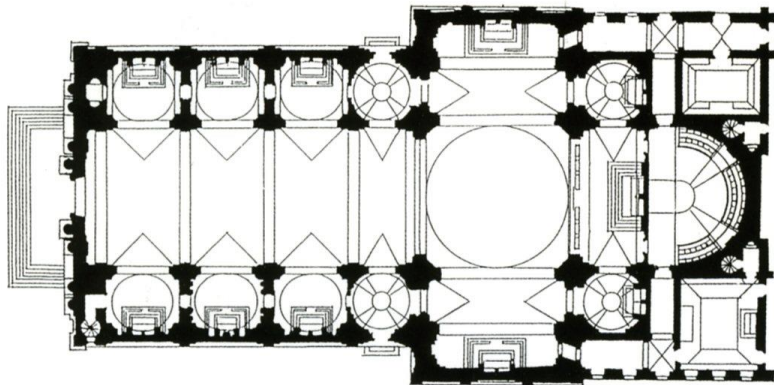

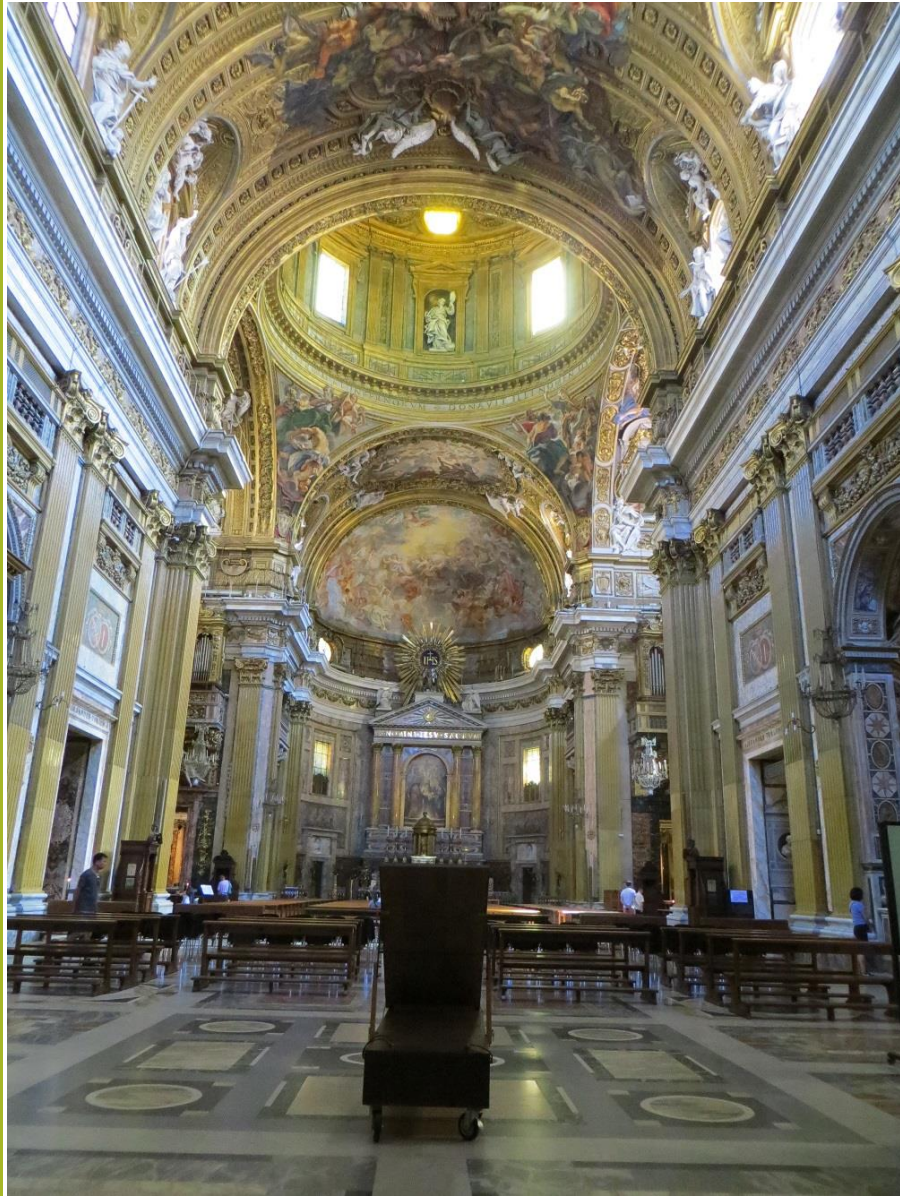
Facciata del Gesù come al presente si trova fatta da Luciano della Porta

Il Gesu – Sant'Andrea della Valle

Accademia di San Luca

1577: Řehoř XIII.

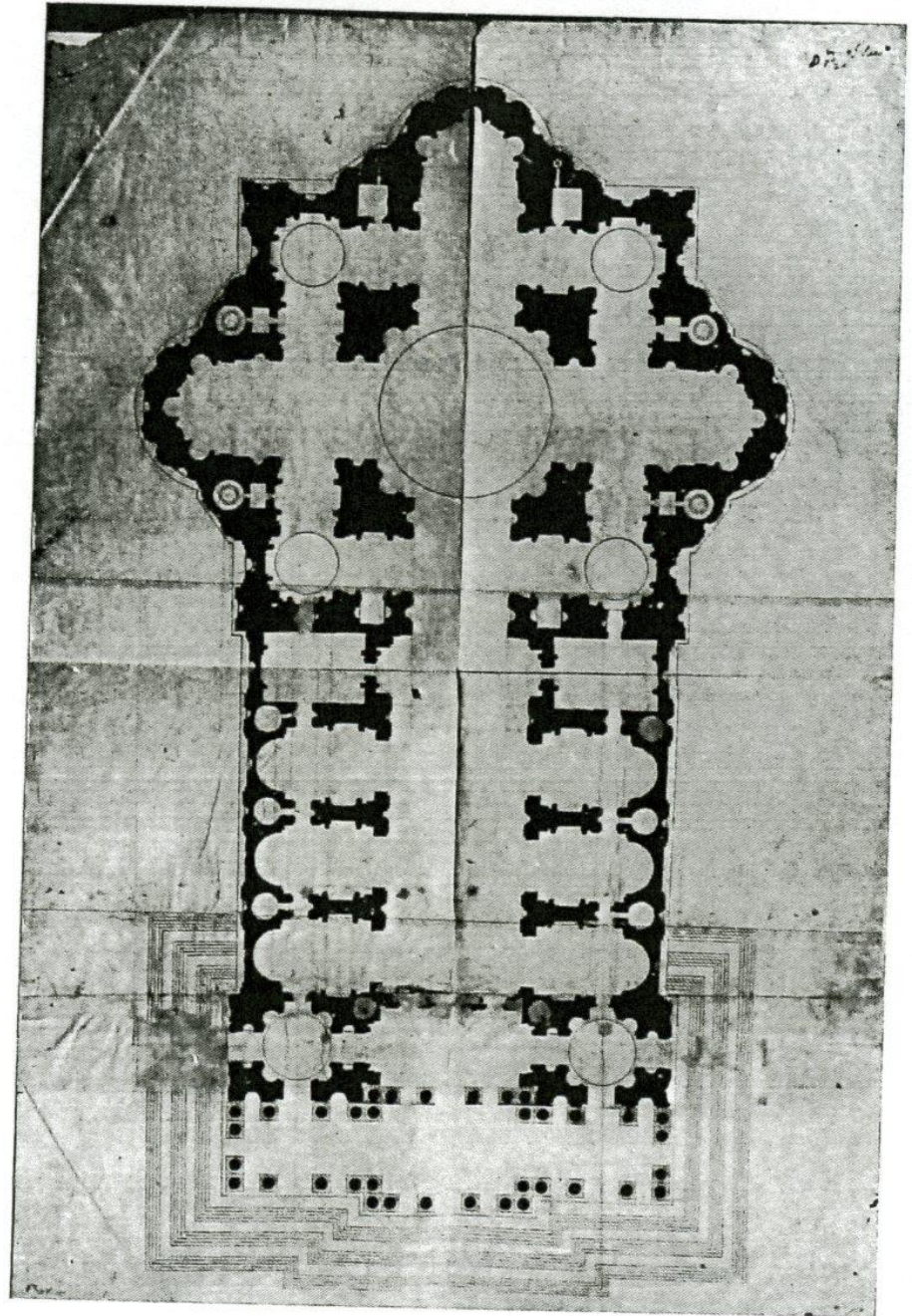
1588 Sixtus V. a dar kostela sv. Martiny

- 1593: Federico Zuccari: Prima Accademia (kresba)
- 1594: definice architektury – Giacomo della Porta

1595: slavnostní zahájení

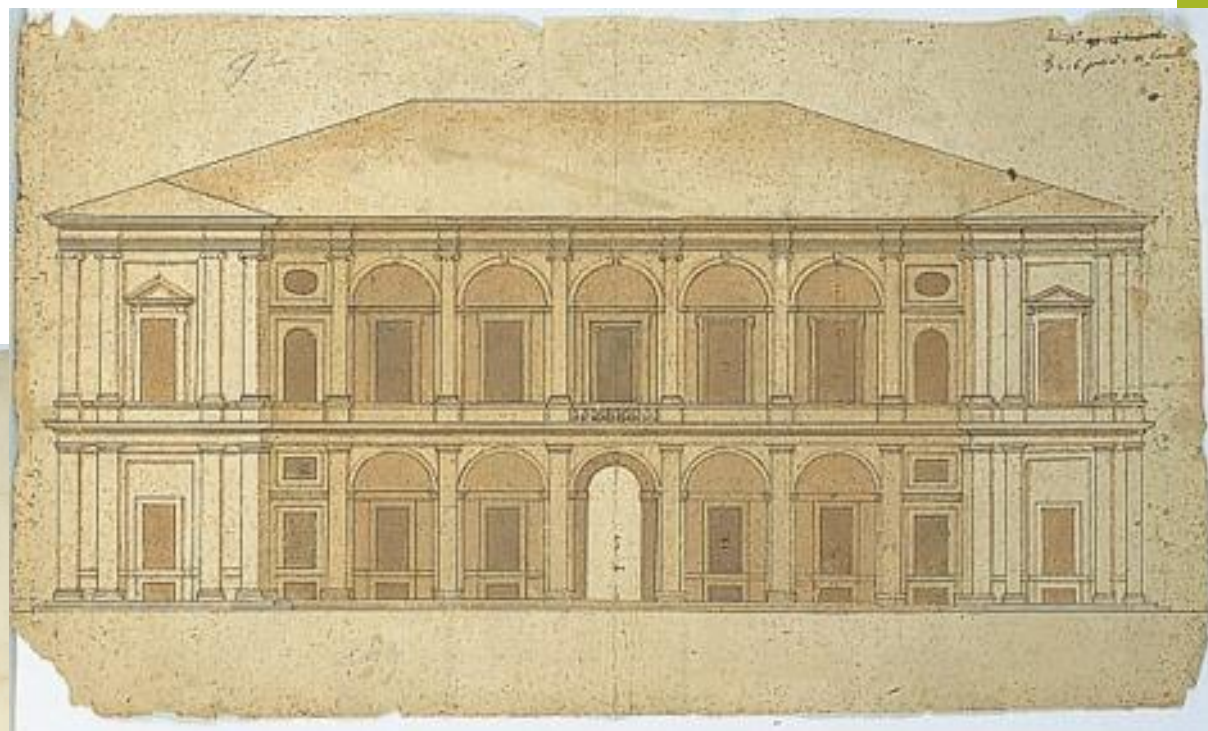
Ottaviano Mascherino, Flaminio Ponzio

- 1634: Pietro Berettini da Cortona – principe
- 1641: Girolamo Rainaldi

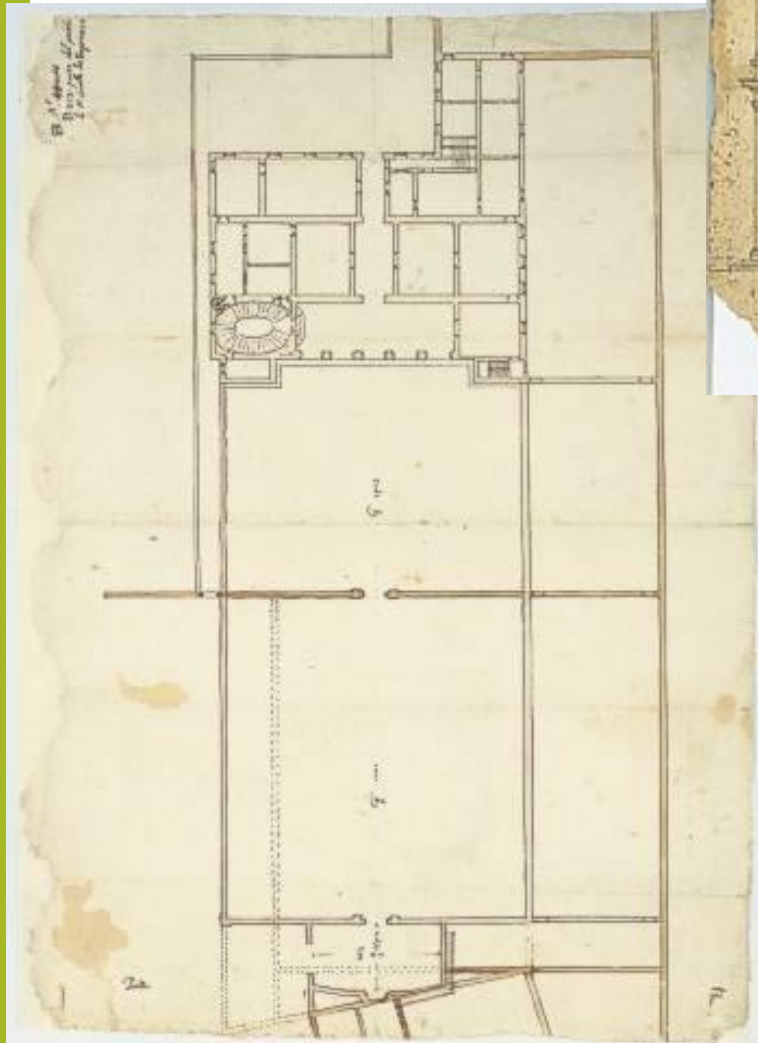

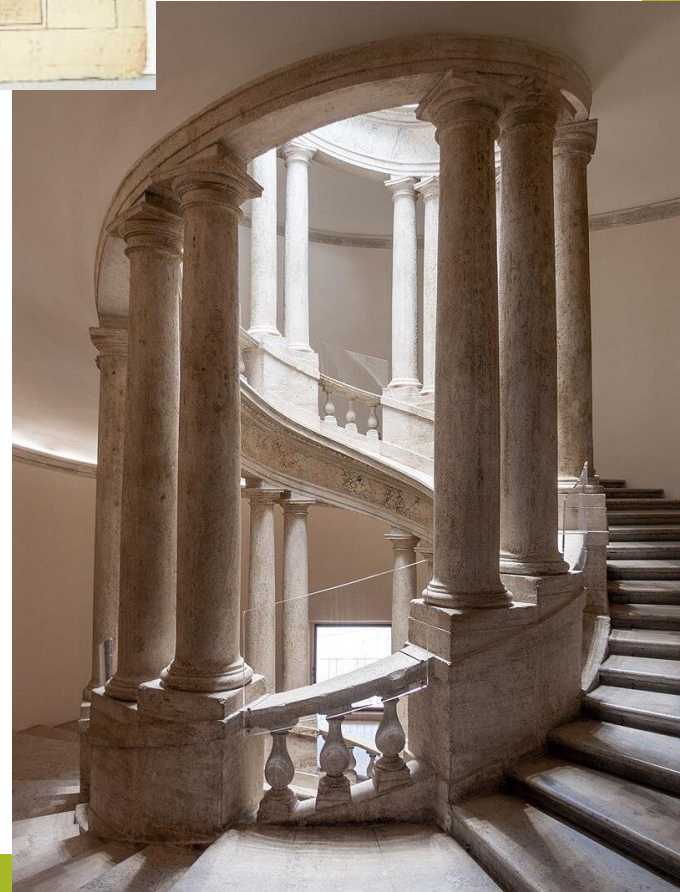
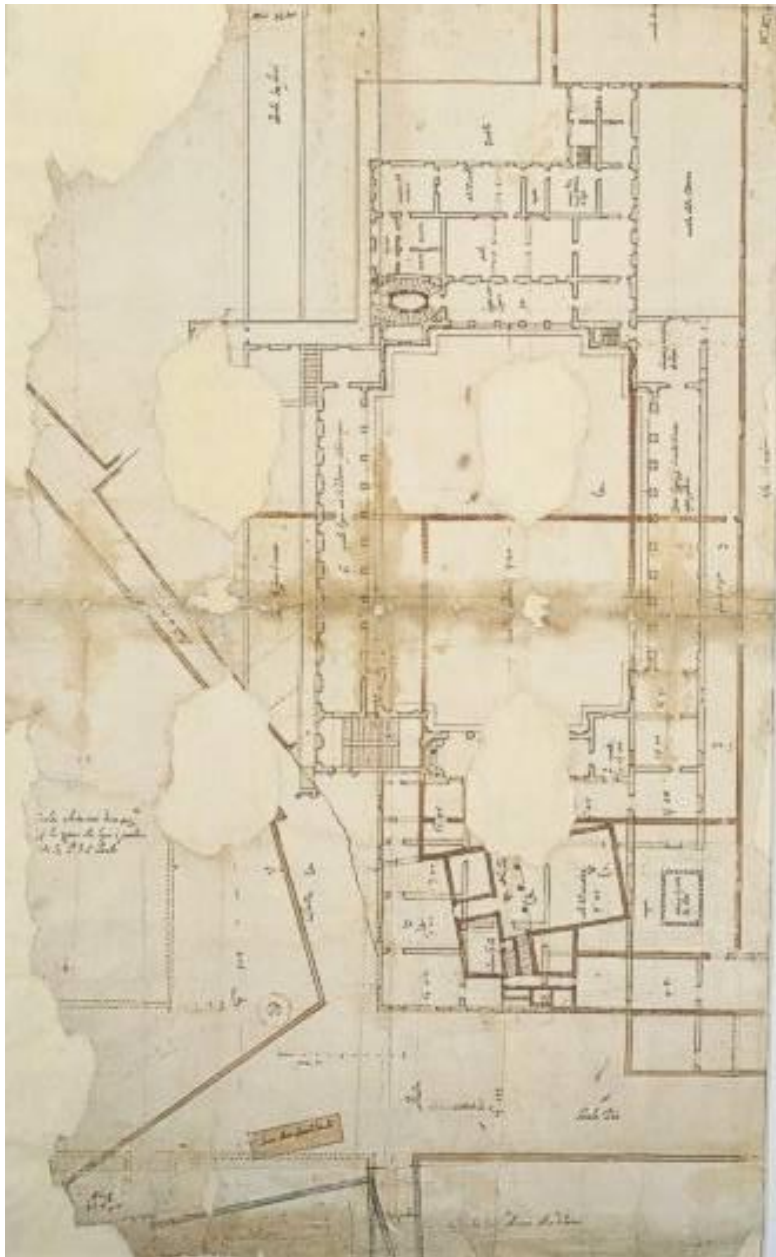
Ottaviano dei Nonni – Mascherino (1536-1606)

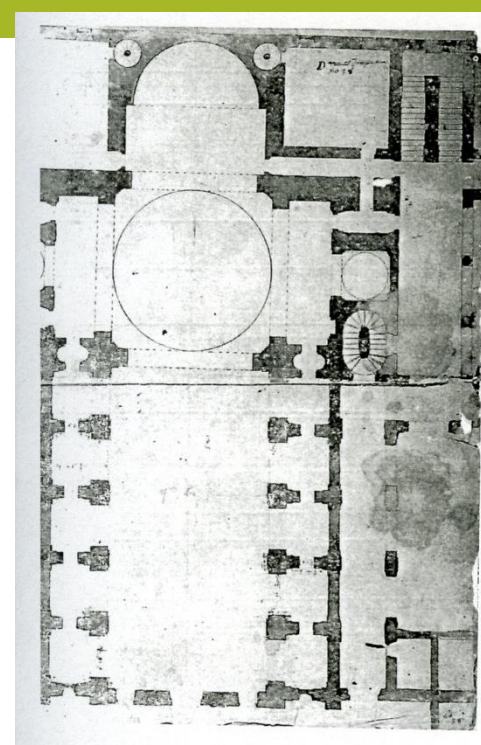

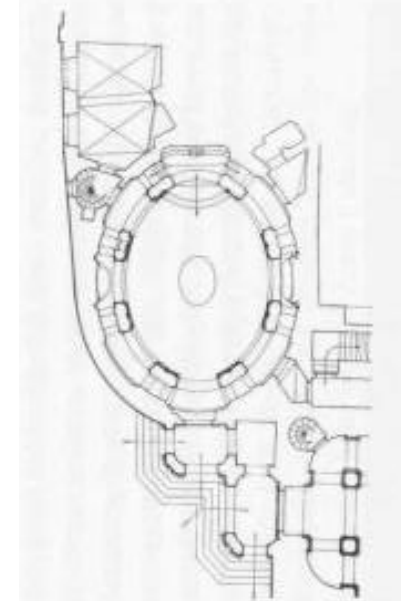
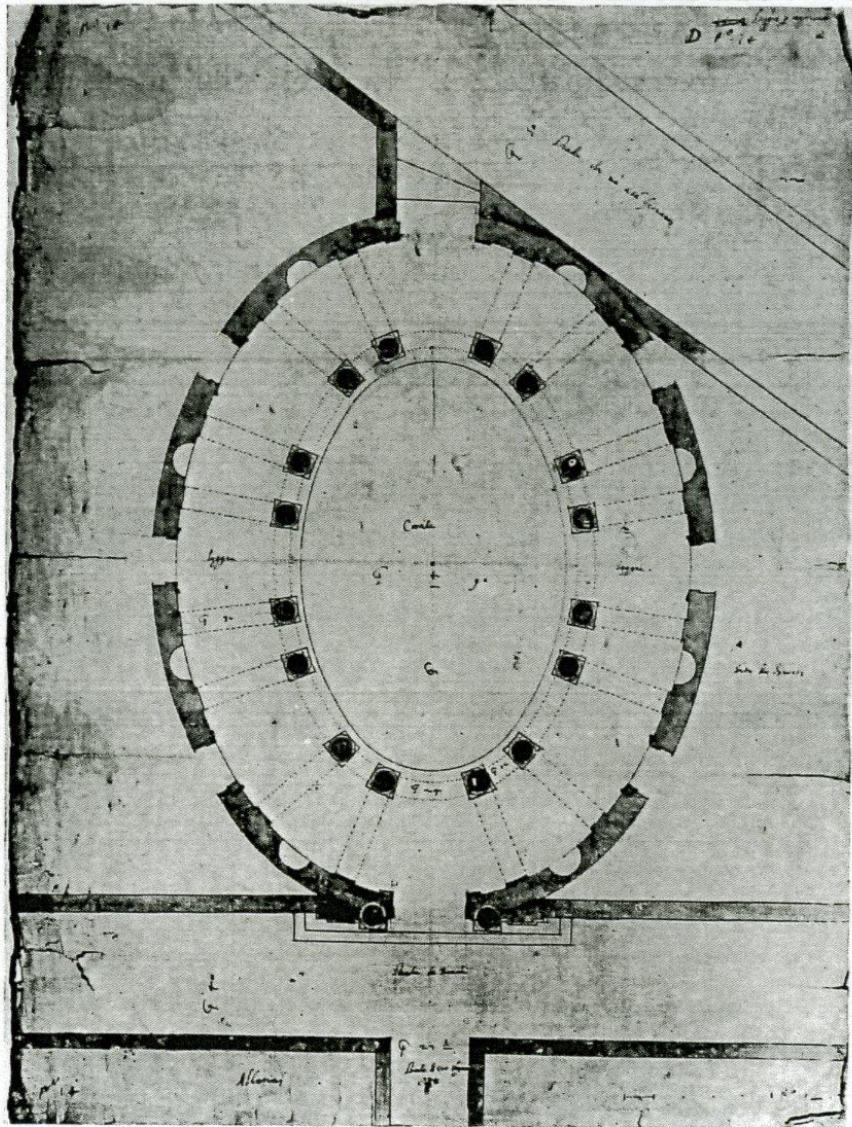
Vigna d'Este pro Řehoře XIII., 1582-1585

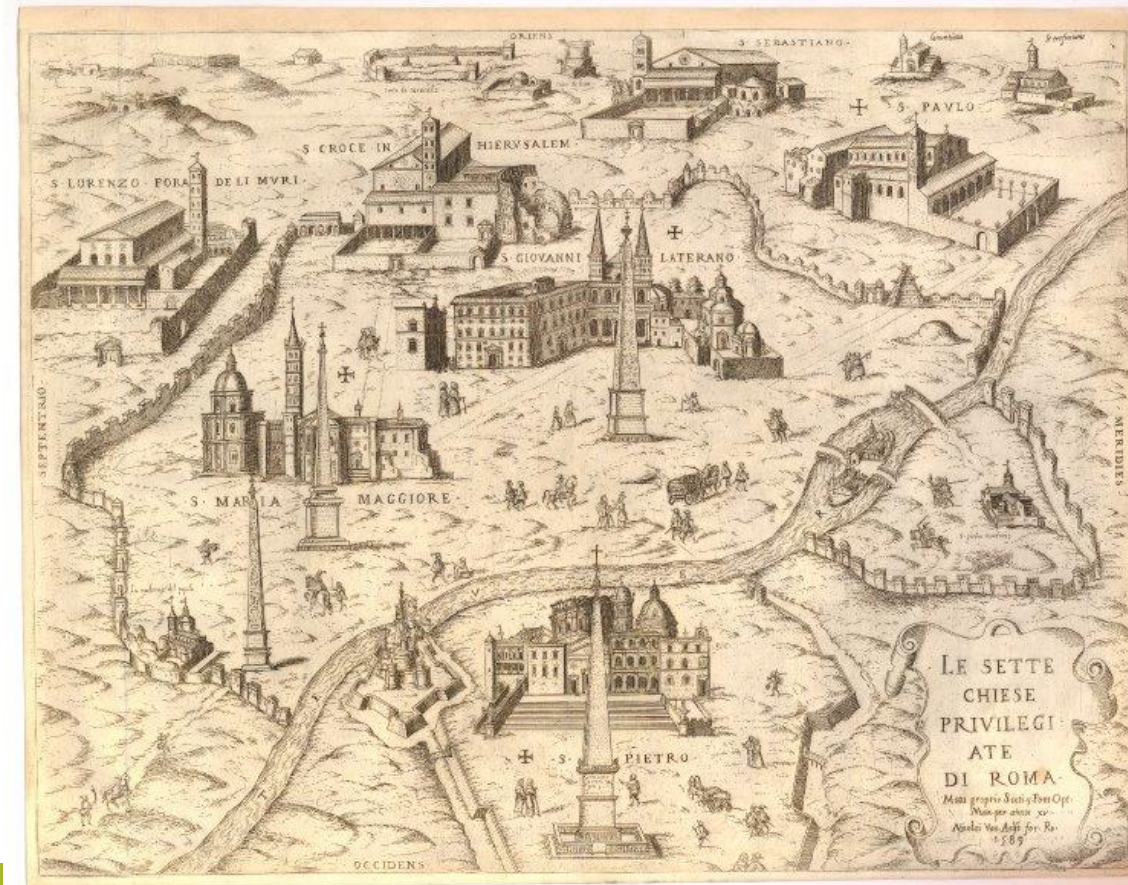
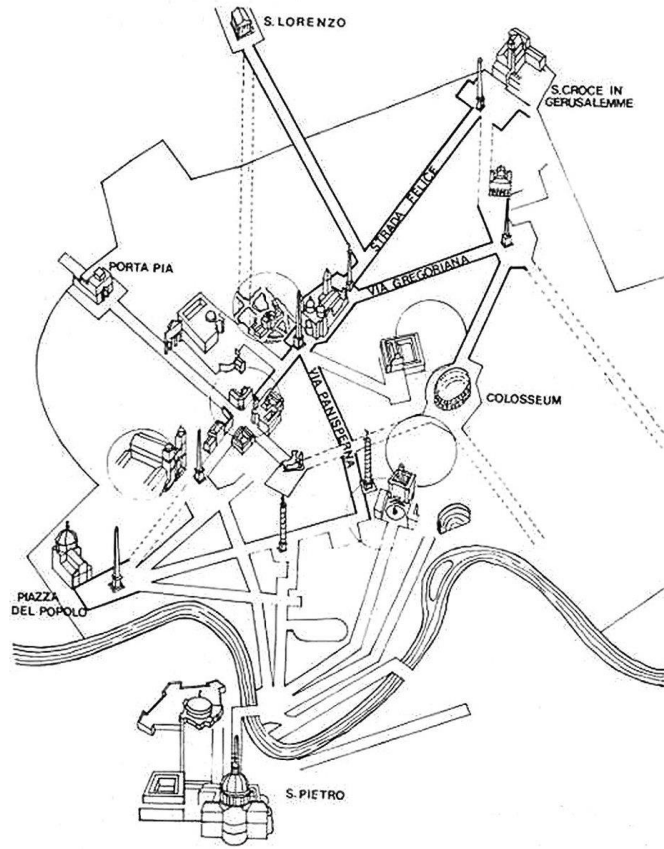

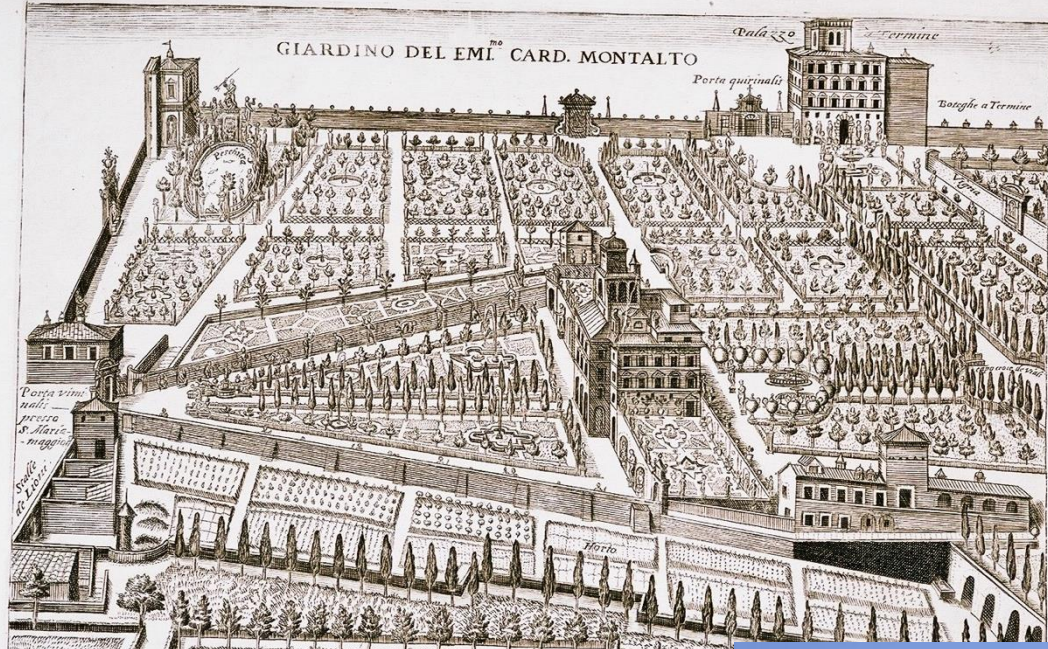
Santa Maria in Traspontina, 1581-1587

Loggia dei negozianti – Vlašská kaple, 1590

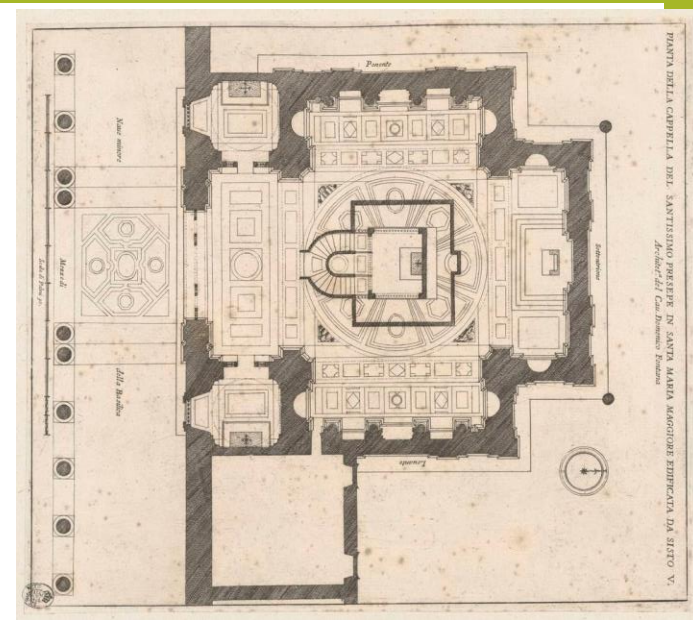
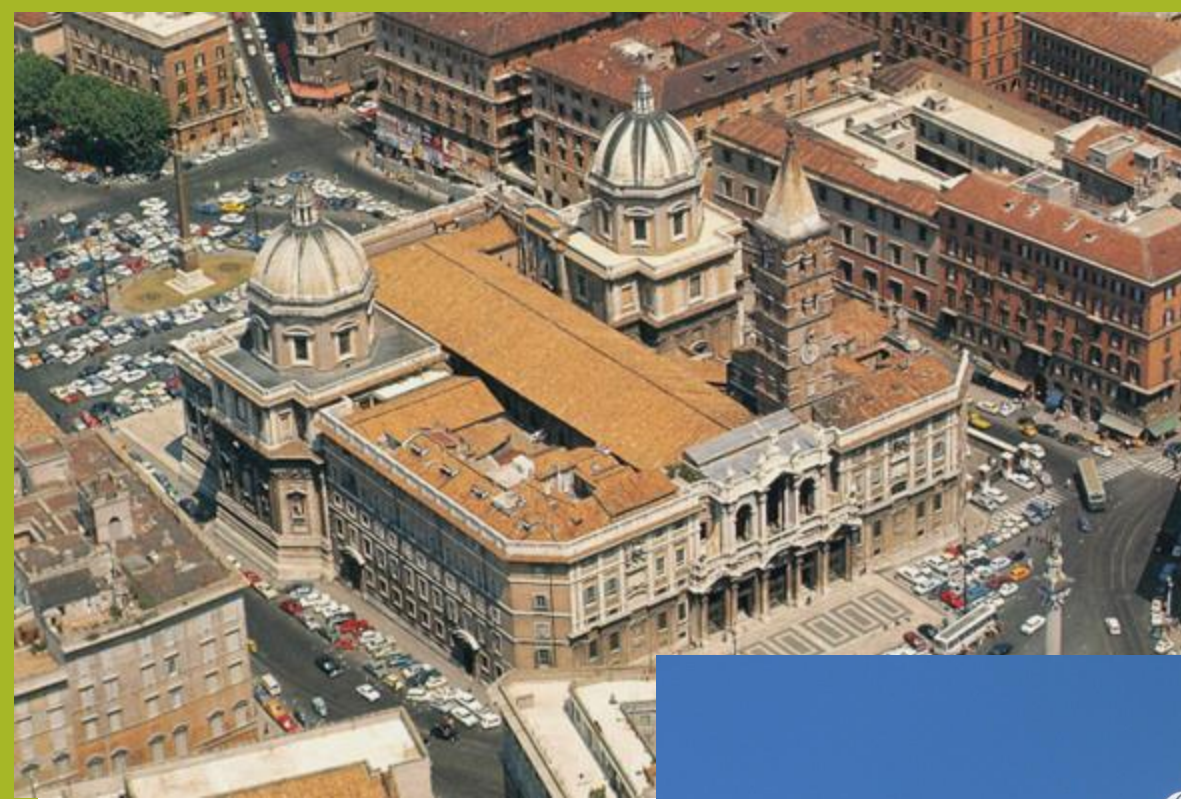
Domenico Fontana (1543-1607)

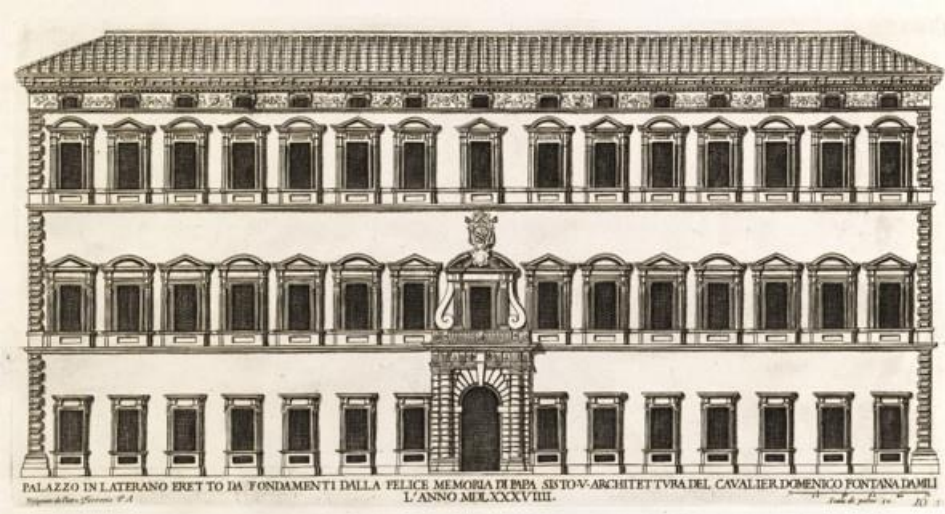

Questo è quel bellissimo giardino fatto da Papa Sisto V con li suoi Palazzi, et ornamenti di Statue antiche e moderne in gran numero con mirabil arte et industria nobilitato et poi dal Em. Card. Montalto arricchito et accresciuto de molte Statue, qual in questo disegno non è impresso per li gran circuito di essa dentro in sé, sulla collina la bellissima spiana che dalla

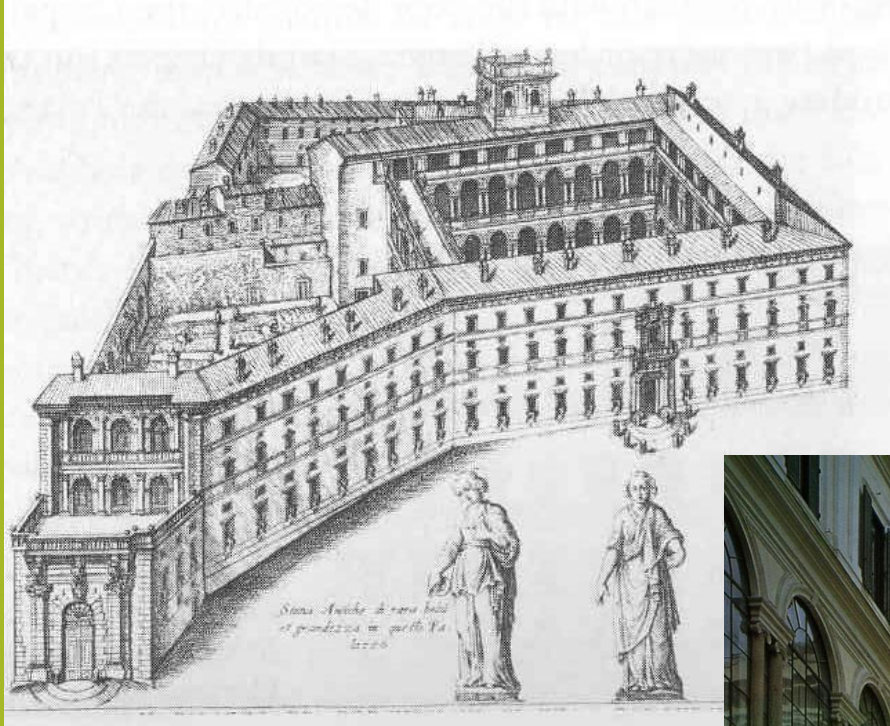

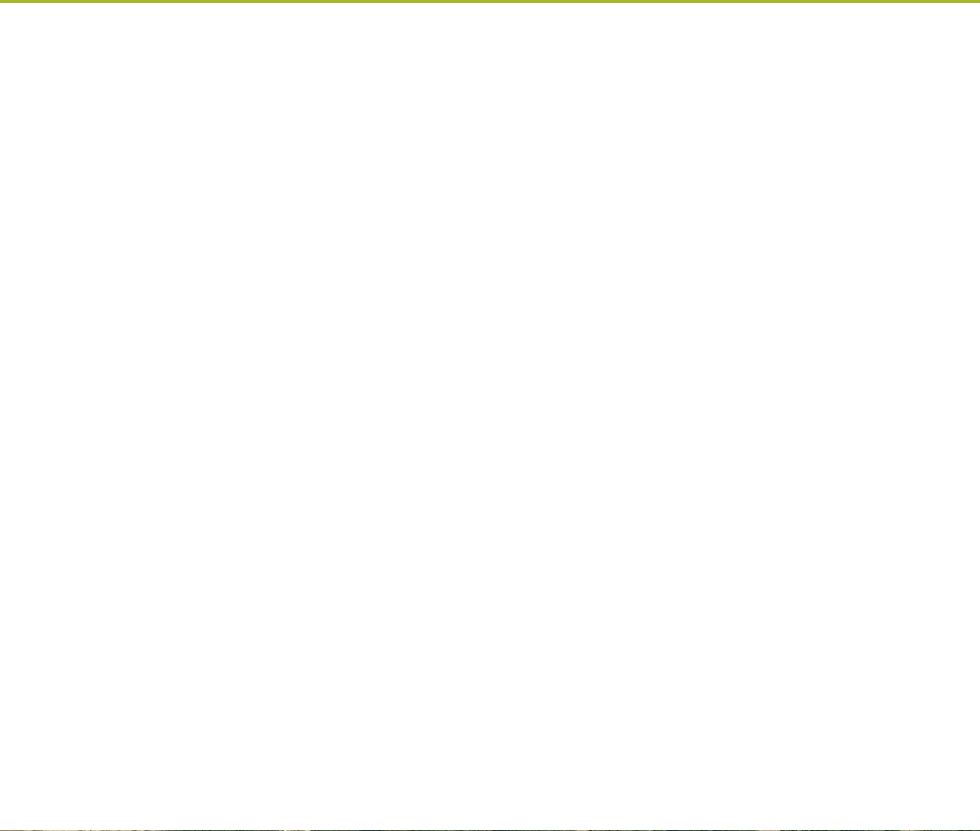

Flaminio Ponzio (1560-1613)

Pavel V. (Borghese) a Scipione Borghese

Casino in Villa Borghese

Scipione Borghese
(+ Giovanni Vasanzio)

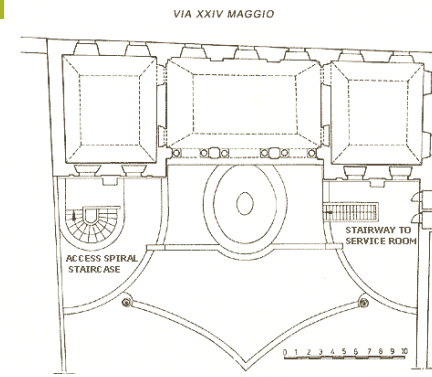

de fascia et panni infantia de uelimento purpureo de sponsa de iudicia de sepulchro de
 de sano Cruci de 22 gna et loca B. Virginis, corpus S. Mathiae Apost. et S. Hieronymi Martir
 liti P. et Iuliani corpora X. S. Symonis Beatorum, et Paulini de reliquijs S. Thome Cantua
 rici, Cosmae et Damiani, Abundij Blasij, Sebastiani, Stephani, Prothomari, Ioh. Bapt. Zachariae
 et aliorum multorum. Stationes, et indulgentias Domus prima Augustini, singulis quatuor ferijs
 quatuor temporum, sigilla Natalis Domini, natiuae, et sola die Natalis Domini de S. Iohanne
 Euano Purificatiuae Beatae Virginis, et Resurrexerunt Christi. F. etia. quarta mensis
 Aprilis. F. etia. secunda Iulij. etiam in festo Ascensionis. Et etiam diebus
 Vestam Nisi, et in die Assumptionis B. Virginis, ac per multa sunt indulgentias de, ut pres-
 pto ex tabulis muro affixis liquet.

Roma 1618
 Cum Privilegio
 Summi Pontificis.

Pallavicini-Rospigliosi

Lombard'ané:

Matteo Castelli

Capella Rucellai / Sant'Andea della Valle, 1603-1605

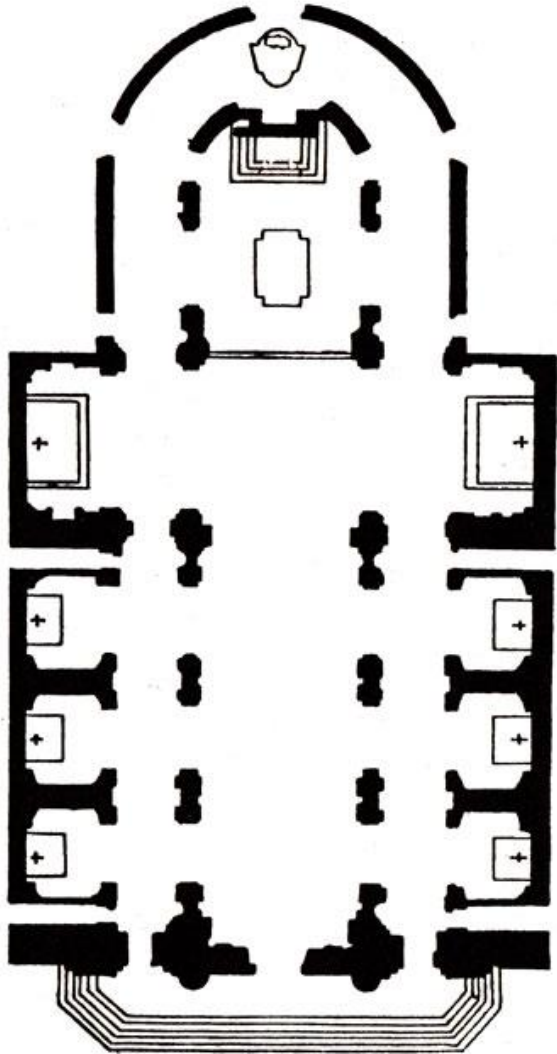

Matteo Castelli
Capella Barberini / Sant'Andea della Valle,
1616

Onorio Longhi
Santi Ambrogio e Carlo, 1612

Santa Maria Liberatrice, 1617

*Chiesa di S. Maria Liberatrice
1. Chiesa di S. Teodoro, 2. Chiesa di S. Teodoro, 3. Chiesa di S. Teodoro, 4. Orti Farnesiani sul Palatino.* 54

Sant'Anastasia al Palatino
Domenico Castelli, 1636

Urban VIII.

Toskanci a Barberini:

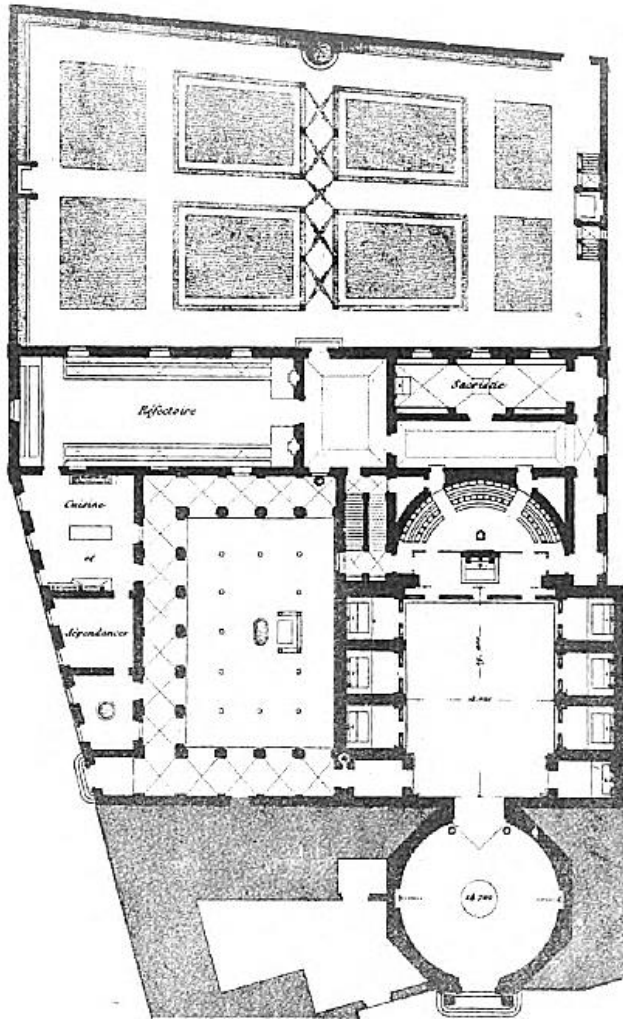
Luigi Arrigucci
San Sebastiano al Palatino, 1624

Taddeo Barberini

Santi Cosma e Damiano, 1626

Urban VIII.

PLAN DE L'ÉGLISESS COSMO E DAMIANO SITUÉE AU CAMPUS VACCINO - L. 6.

Francesco Capriani „da Volterra“ (1535-1594)

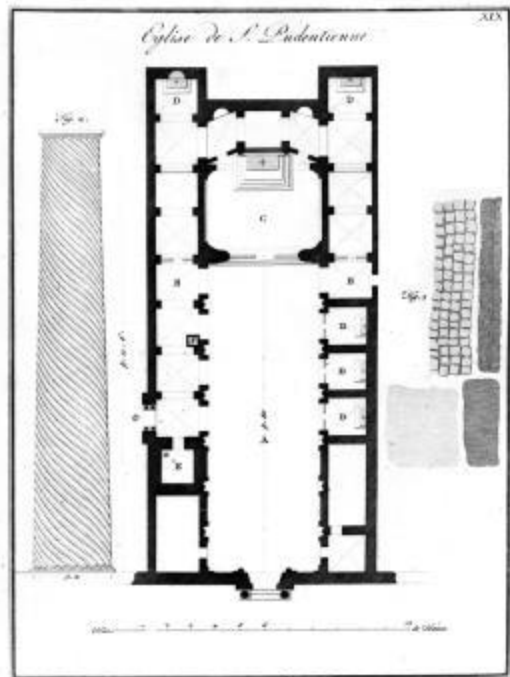
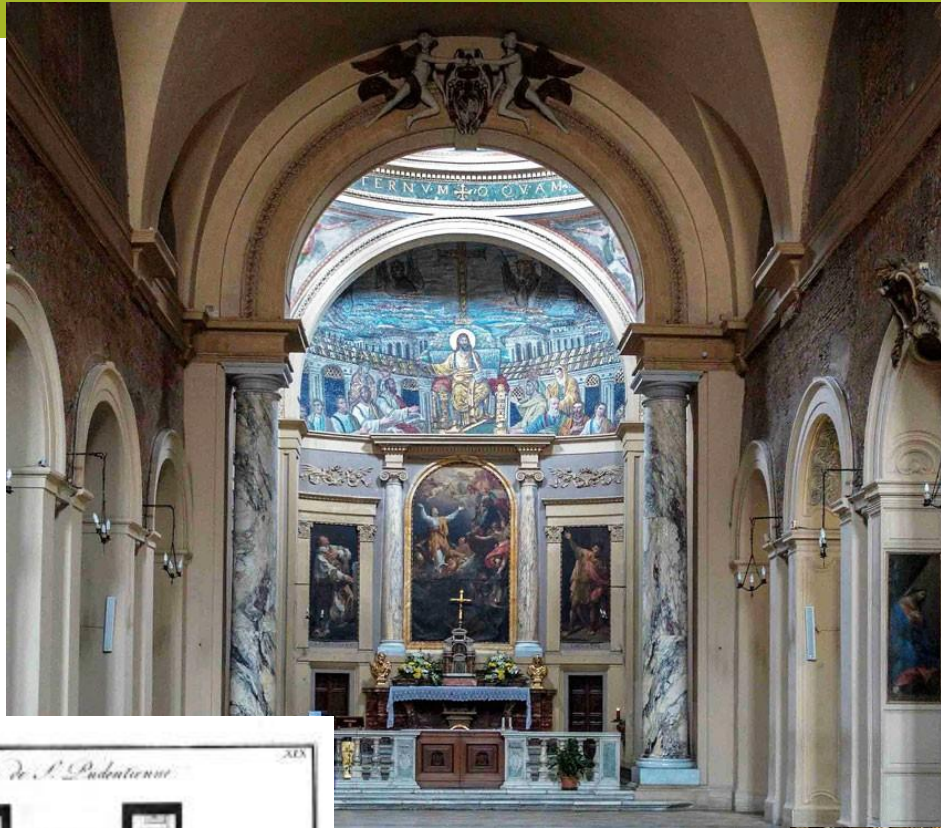
Diana Scultori (Mantovana), 1547-1612

1565 v Mantově, Guastalle, Volteře

1582 v Římě (Santa Maria di Monserrato – spodní část fasády)

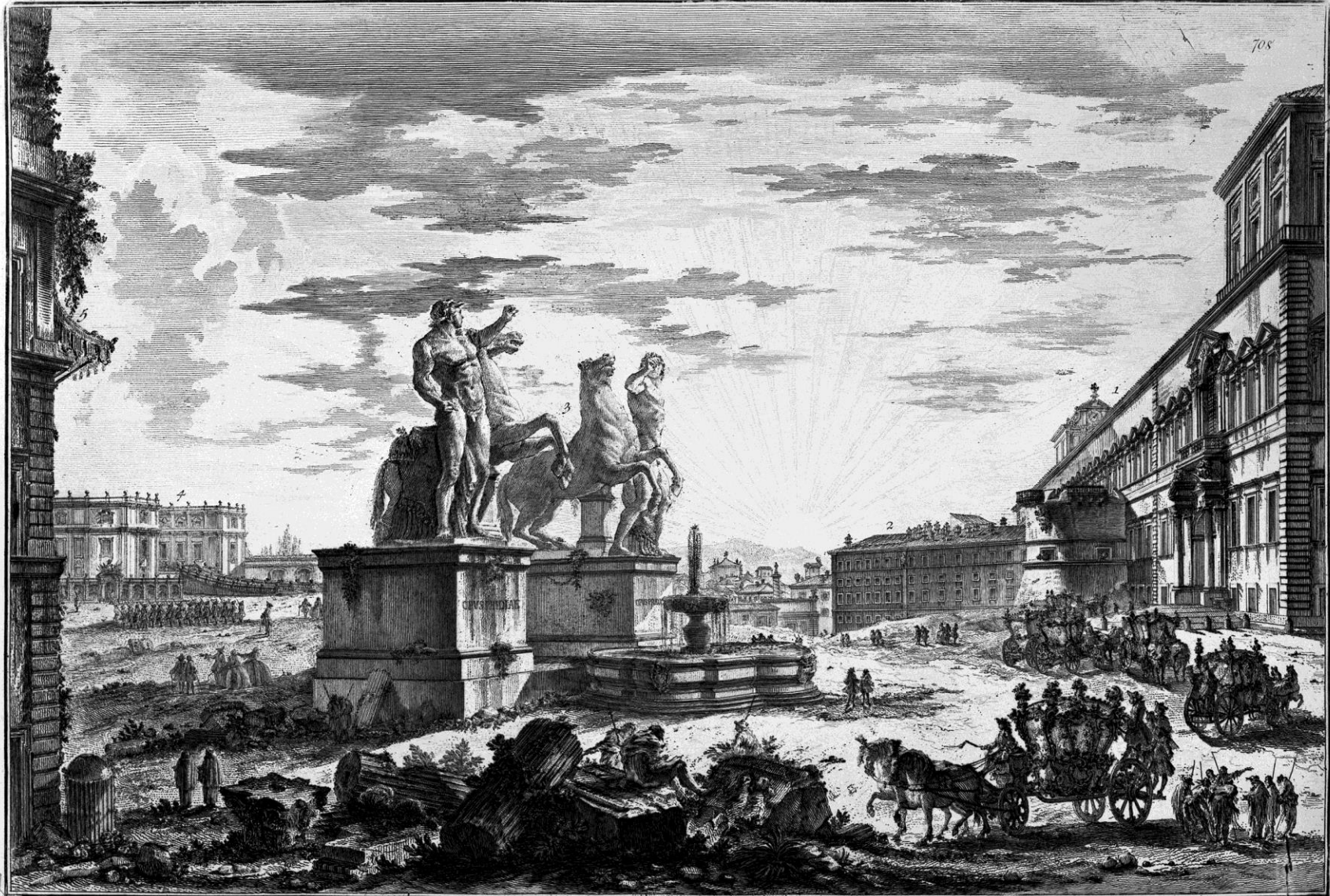

FONTANA A MONTE CITORIO.
Rione di Colonna, Architettura di Francesco da Volterra.

5. Carlo Maderno (Maderna, Maderni) (1556-1629)

- z okolí Bissone (Ticino), synovec Domenika Fontany
- Kolem 1576 v Římě / Stefano Maderni ?
- práce kamenické, hydraulické, technické (Dioskurové na Qurinálu), obelisky (S. Maria Maggiore, Piazza del Popolo)
- 1592-1593: rozpracované stavby Francesca Caprini da Volterra:
 - Santa Pudenziana, Palazzo Lancelotti, Ospedale di San Giacomo degli Incurabili, San Giacomo in Augusta
- 1592: odchází Domenico Fontana (1543-1607) do Neapole
 - Carlo Maderna se stará o část jeho římského majetku
- 1600: Santa Maria del Popolo, kaple Tiberio Cerasi (původně Foscari)
- 1602: po smrti Giacomo della Porta práce na San Giovanni dei Fiorentini a Villa Aldobrandini ve Frascati
- 1603: Santa Susanna a práce pro rodinu Mattei di Giove

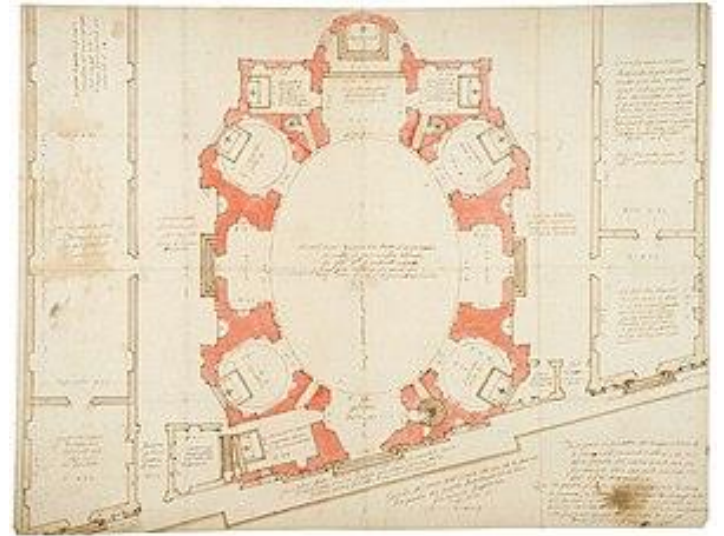
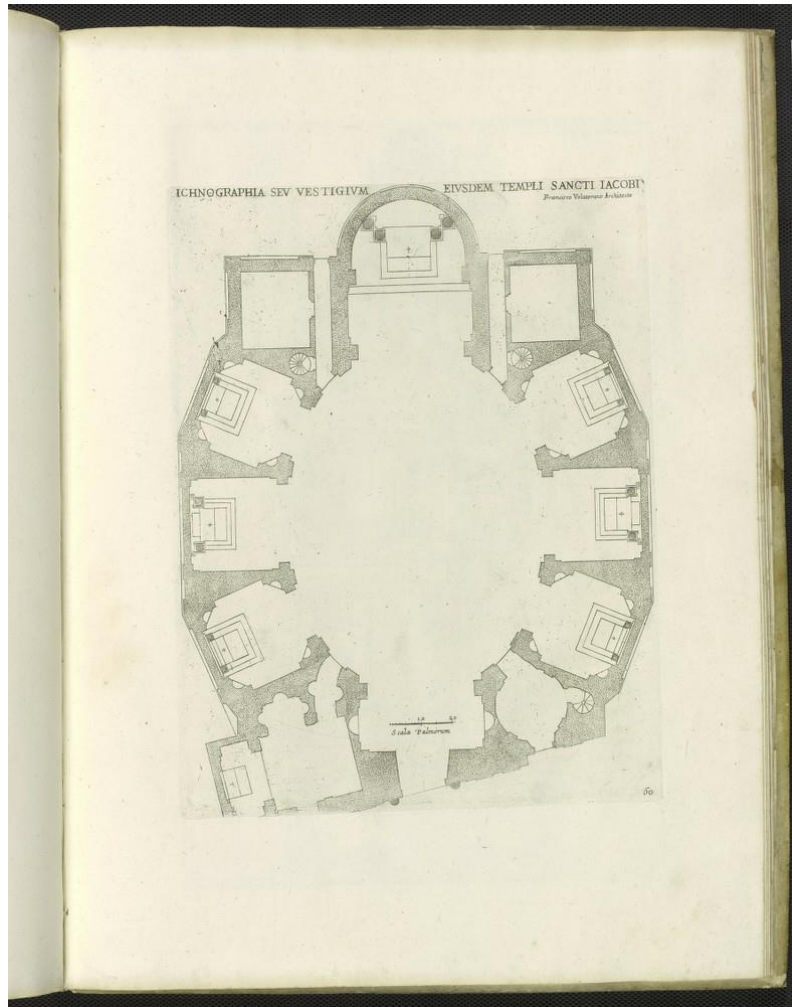

- 1. Palazzo Pontificio
- 2. Palazzo della Famiglia Pontificia
- 3. Statue di Gallo rappresentante Mosè con il Buefalo

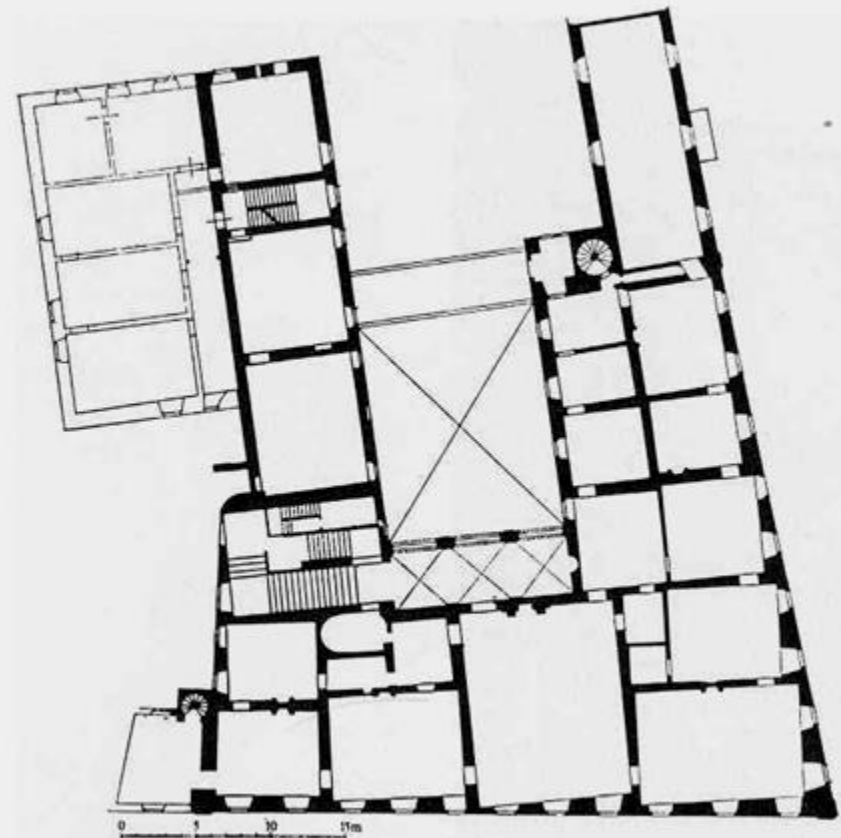
Veduta della Piazza di Monte Cavallo

opere di Raffaello, e Lidia, Sultani Greci
 4. Quartiere de' Soldati, e Sordaria Pontificia
 5. Palazzo Rospigliosi. Primo Edificio a Strada Pubblica vicino alla Tomba de' Marsi
 Piranesi del. et sculp. 24

Francesco da Volterra – Carlo Maderna
San Giacomo in Augusta (degli Incurabili)

Palazzo Mattei di Gove, 1598-1616
Asdrubale Mattei

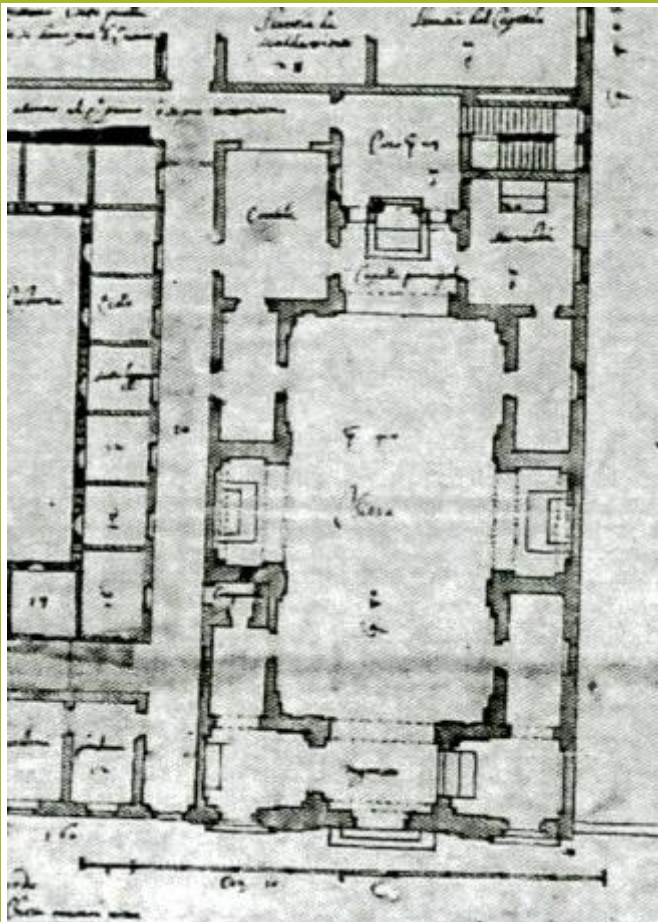

Capella Cerasi, Santa Maria del Popolo
1600-1606: Tiberio Cerasi

Carlo Maderna
Annibale Caracci
Caravaggio

Santa Susanna, 1595-1603

cisterciacký

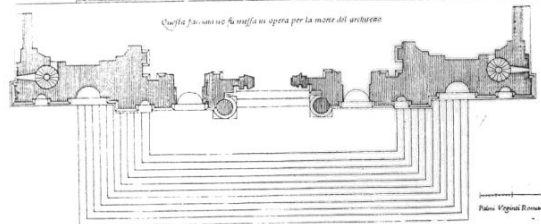

Antonio da Sangallo ml. (podle) - Santo Spirito in Sassia
 Martino Longhi, st. - San Girolamo dei Schiavoni
 Jacopo Barozzi da Vignola - Il Gesu

TEMPLI-IESV-ROMAE-PARS-ANTERIOR
IACOBO-VIGNOLA-ARCHITECTO-INVENTORE

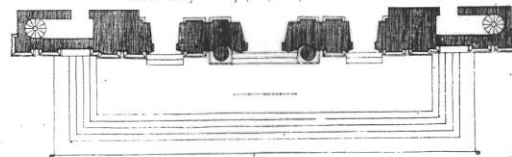
Queste facciate si usano la stessa in opera per la morte del architetto

Paolo Vignola Roma

Facciata del Gesù come al professor si trova fatta da Giacomo della Porta

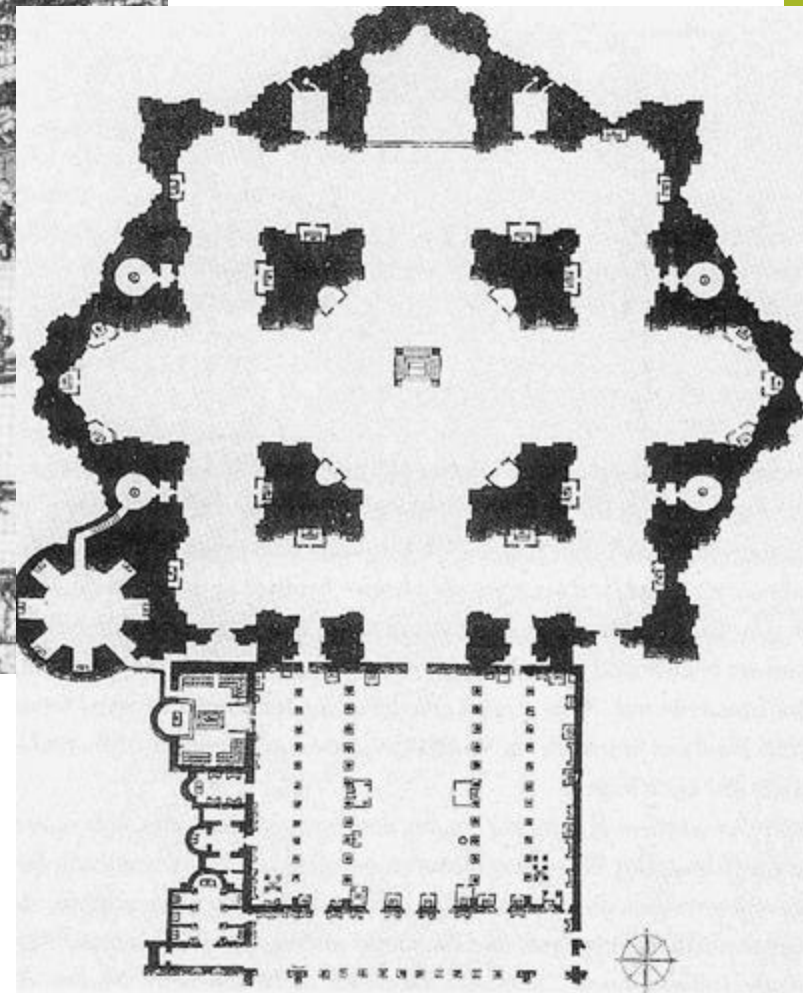
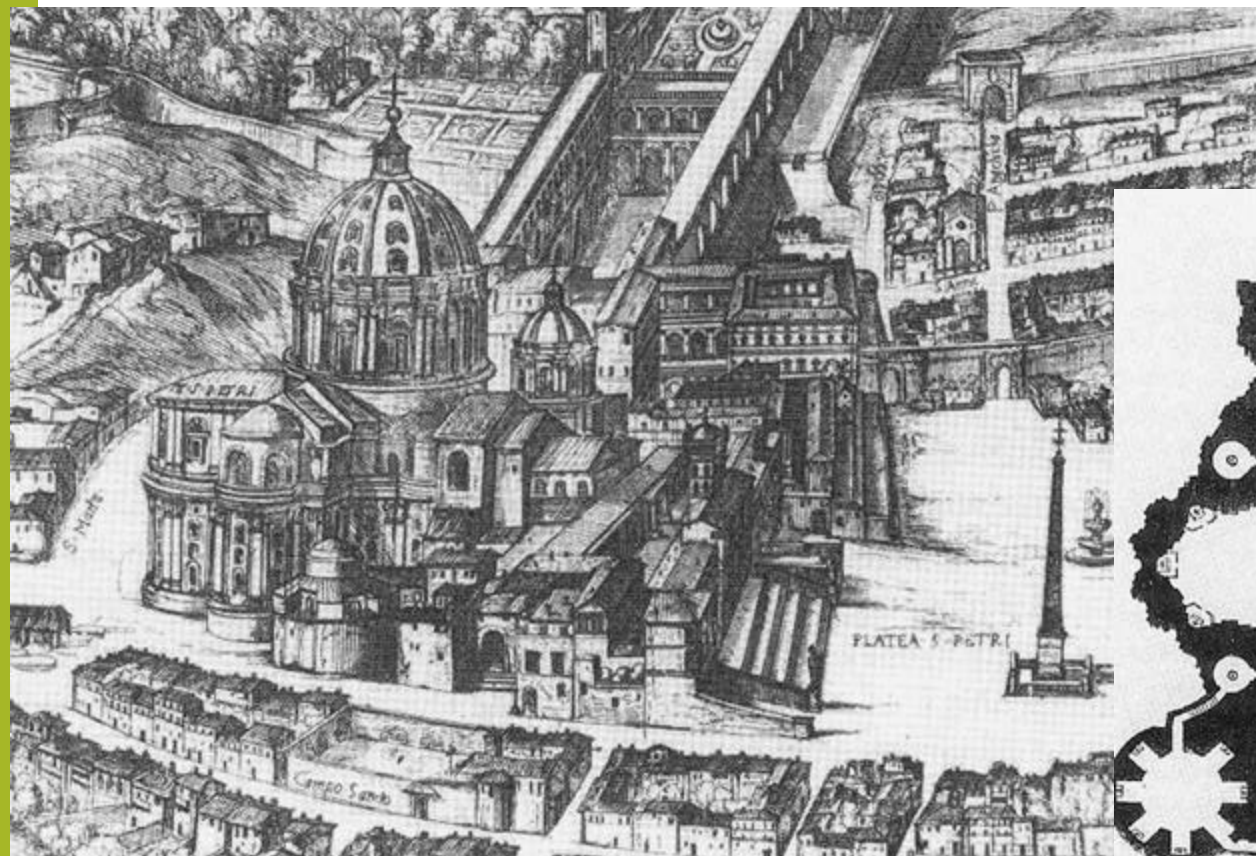
Jacopo Barozzi da Vignola
Giacomo della Porta
Fausto Rughesi + Carlo Maderna, Chiesa Nuova

Santa Maria in Navicella
Santa Susanna

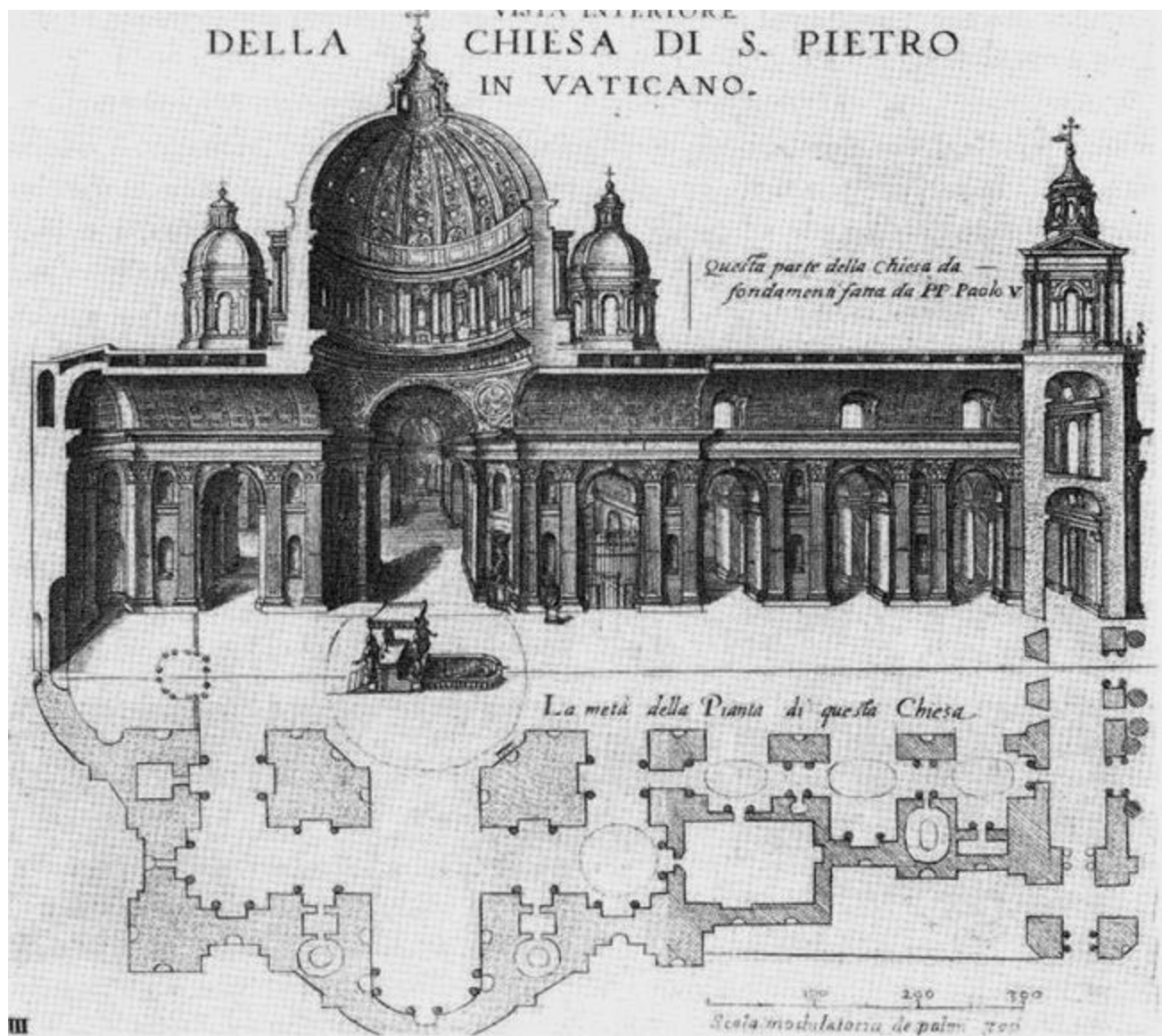

San Pietro in Vaticano, 1602 - 1605

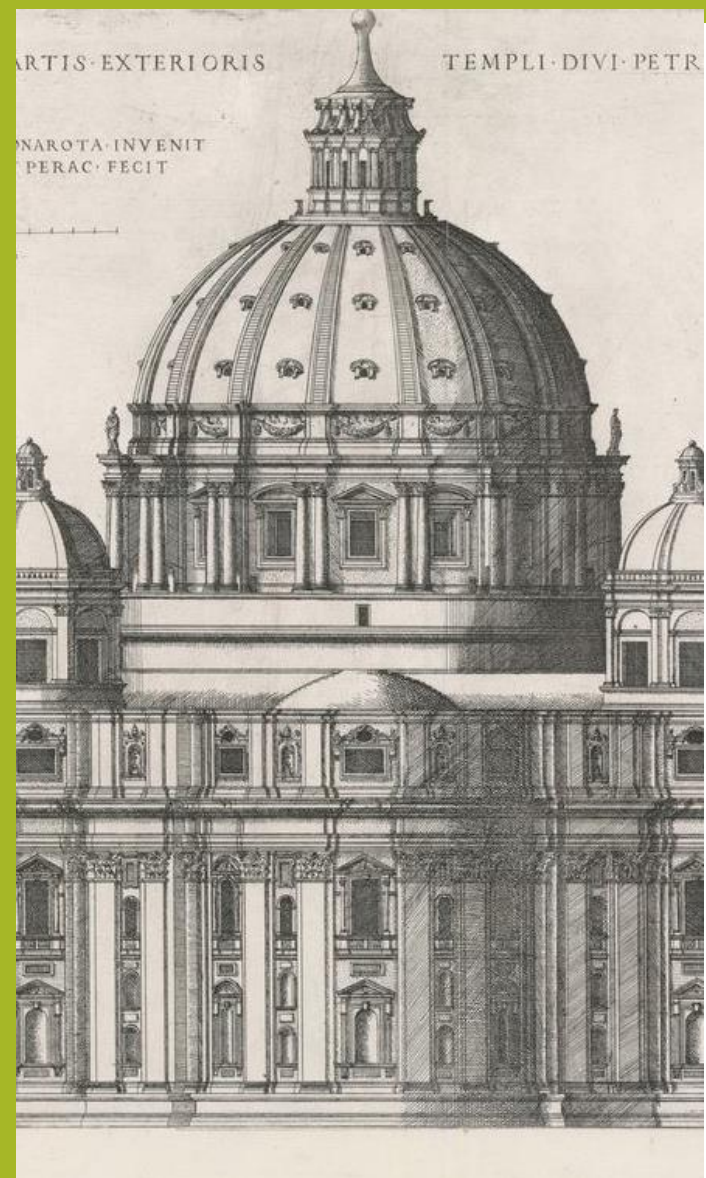
Pavel V. Borghese (1605-1621)

- 1605 – 1607: dřevěný model pro novostavbu

Martino Ferrabosco (Ferraboschi), 1623

III. Bernini a Castelli-Borromini: do 40. let 17. století

7. Palazzo Barberini: zrod barokní architektury

Maffeo Barberini (1568-1644)
Od 1623 Urban VIII.

Francesco Barberini (1597-1679)
Antonio Barberini, vévoda z Urbina (1607-1671)

Giovanni Battista Nolli,
1748:
La Nuova Pianta di Roma

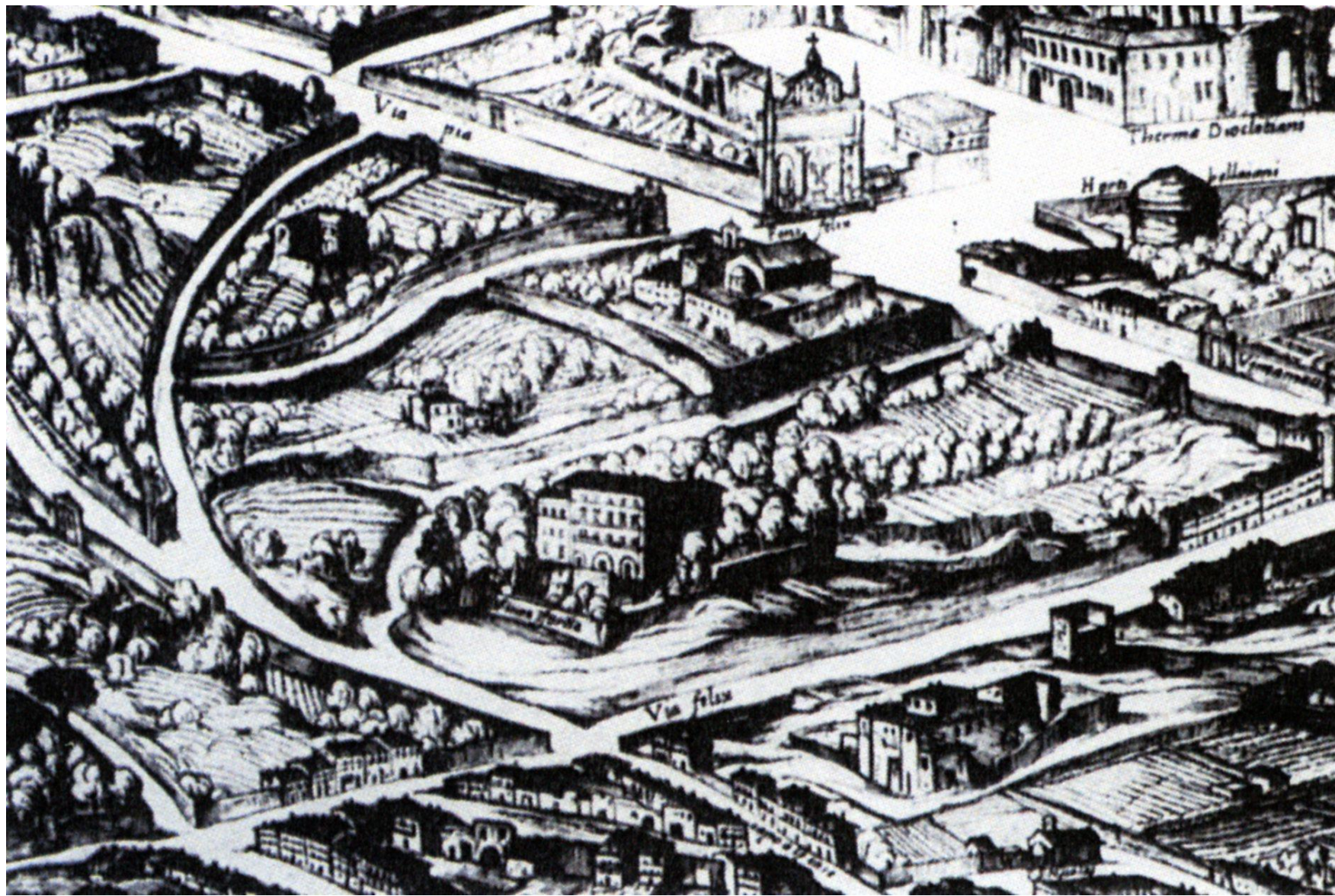

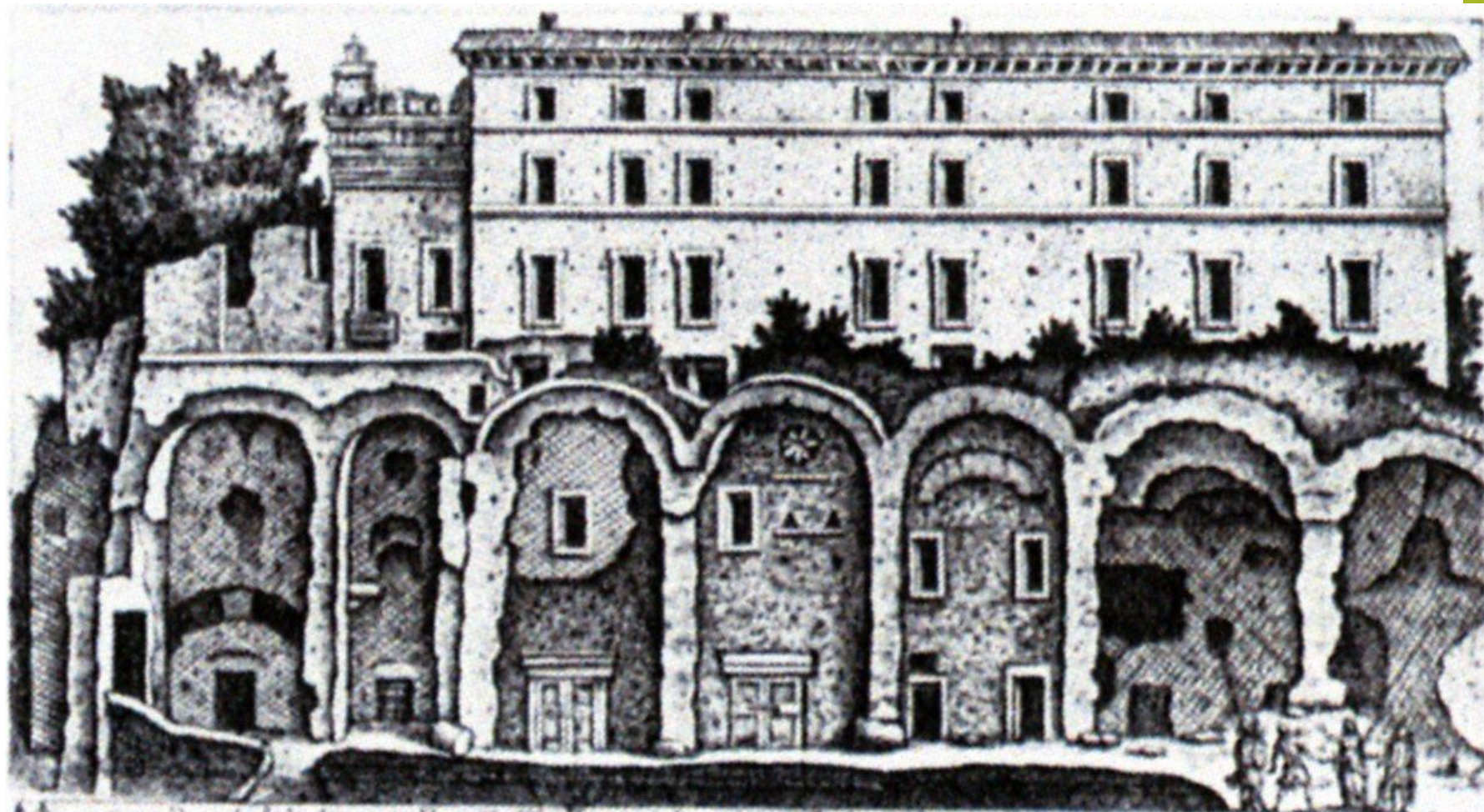
View of the Piazza di S. Marco in Venice

View of the Piazza di S. Marco in Venice
The Piazza di S. Marco is a large square in Venice, Italy, located in the district of San Marco. It is the main square of the Venetian lagoon and is home to the Basilica di San Marco, the Procuratie Vecchie, and the Procuratie Nuove. The square is a major center of activity in Venice, and its architecture is a blend of Byzantine and Venetian styles.

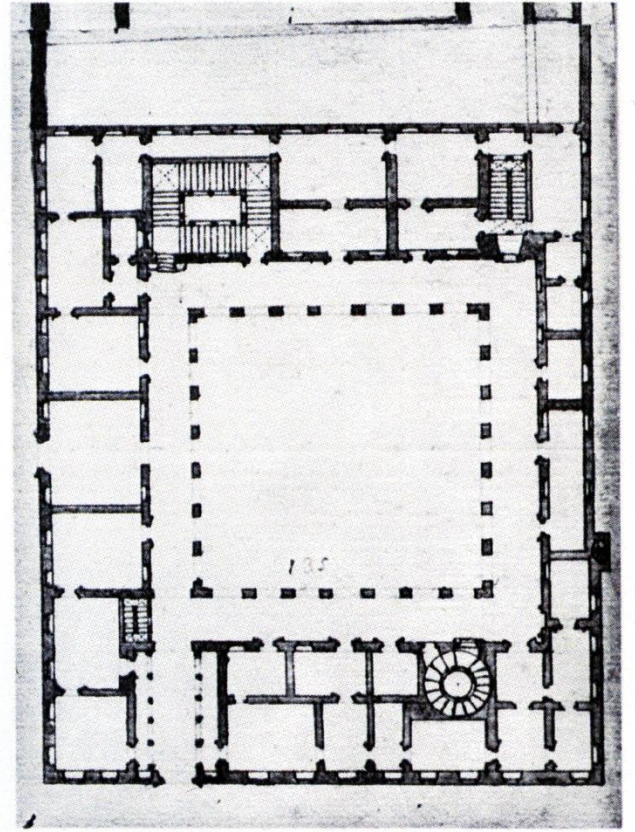
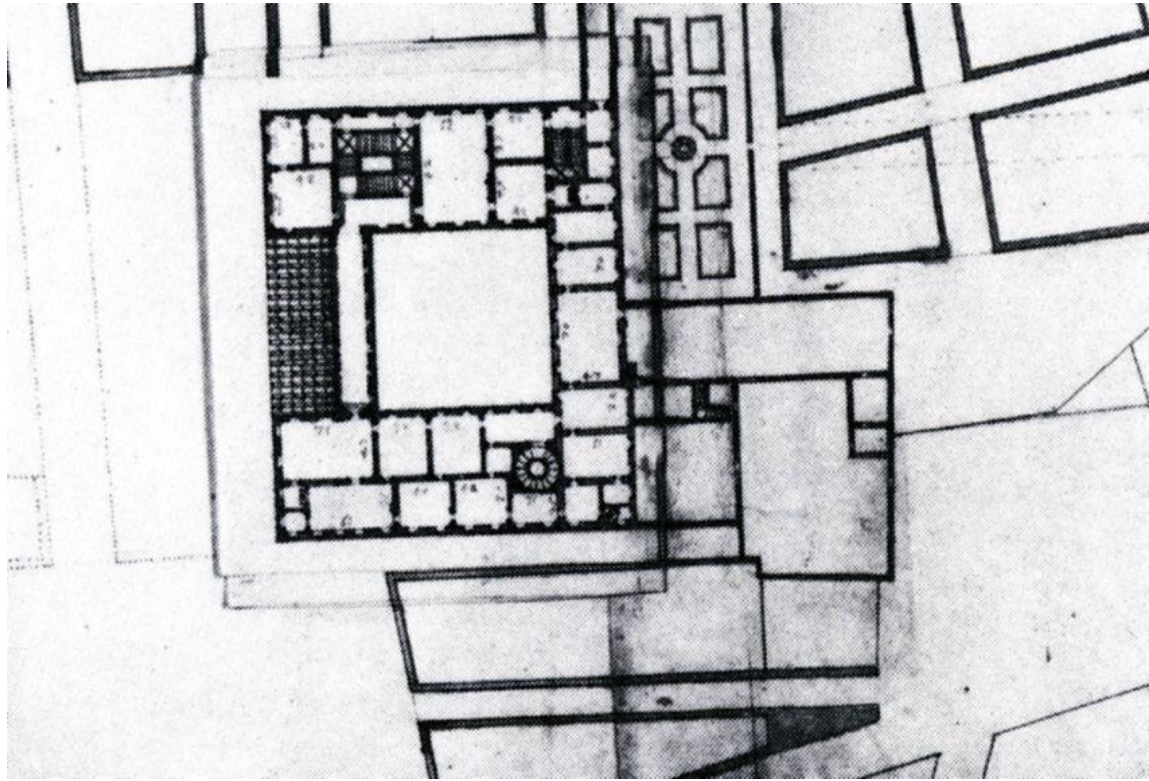
Casino Pio da Carpi (kolem 1550) + Palazzo Sforza: Paolo Sforza, 1583

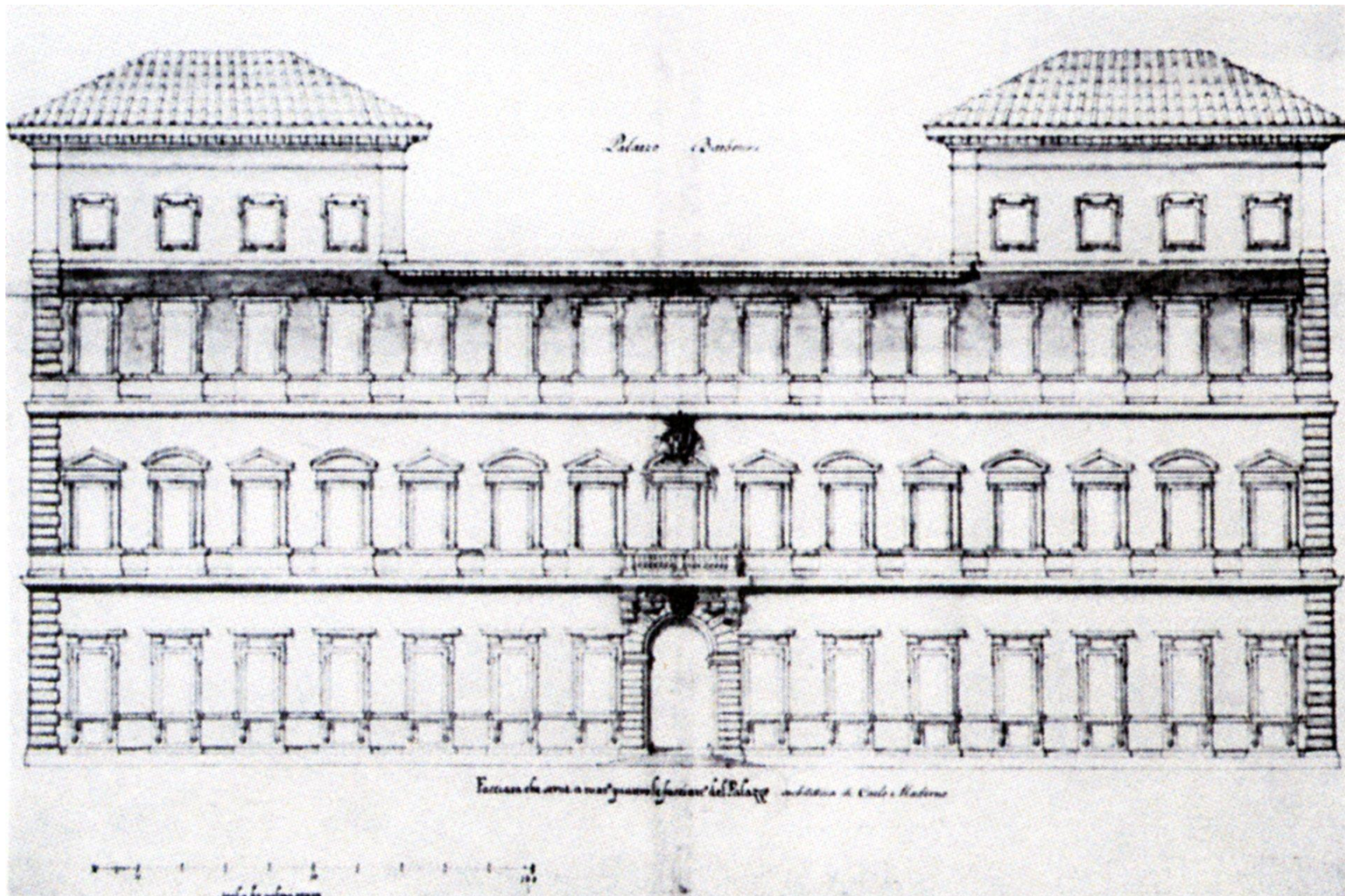

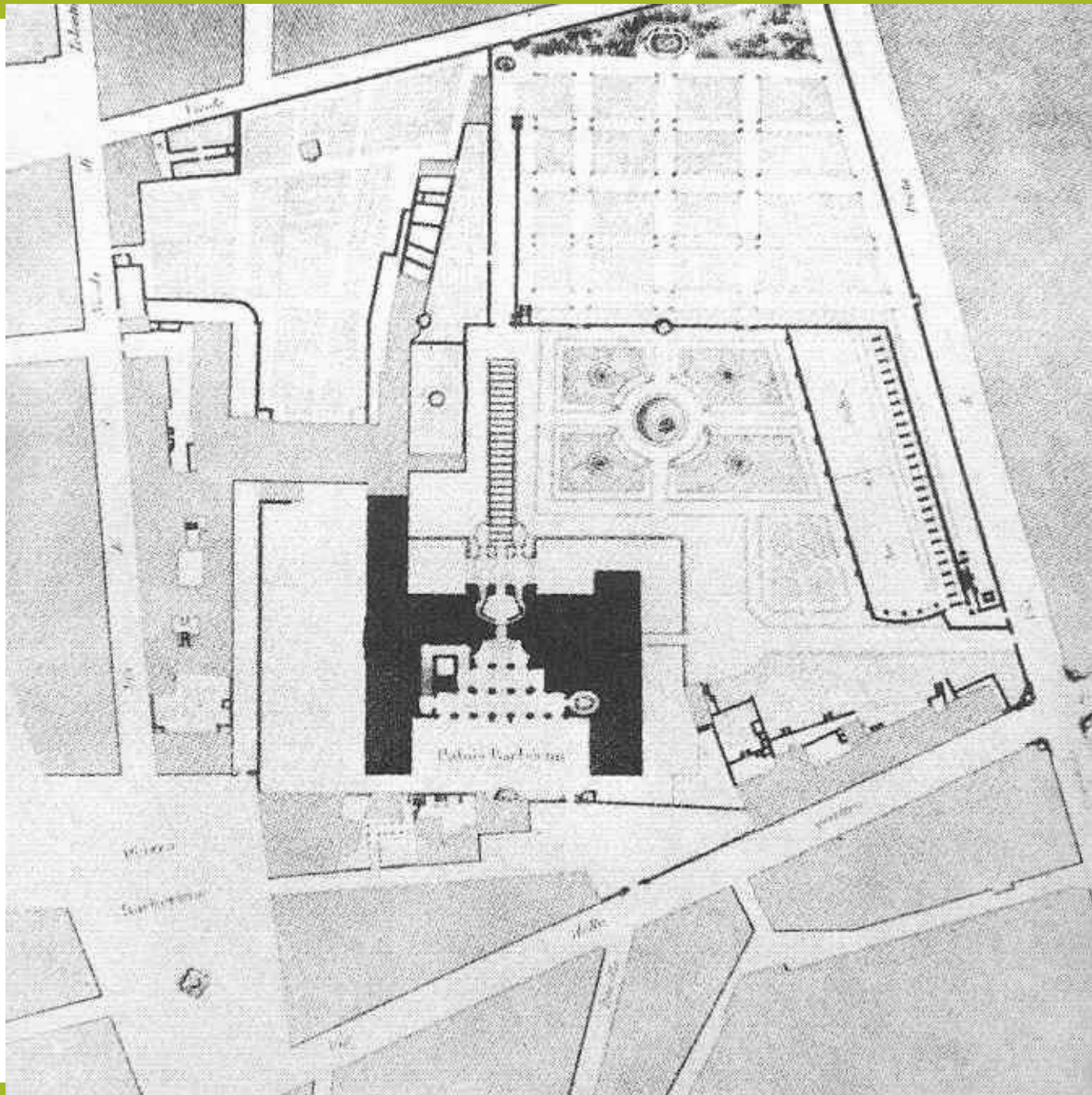

A. 8. *Civitas Picta abbas Paulus Romanus et Maria sanctissima Virgo ad Assumptionem S. Basilide Virgo sine macula*
 164. *Civitas de Picta una e il Palazzo di S. Sforza di Capo alle Case Romulee a Trastevere S. Basilide Virgo i papiani con la folla da un lato all'altro*

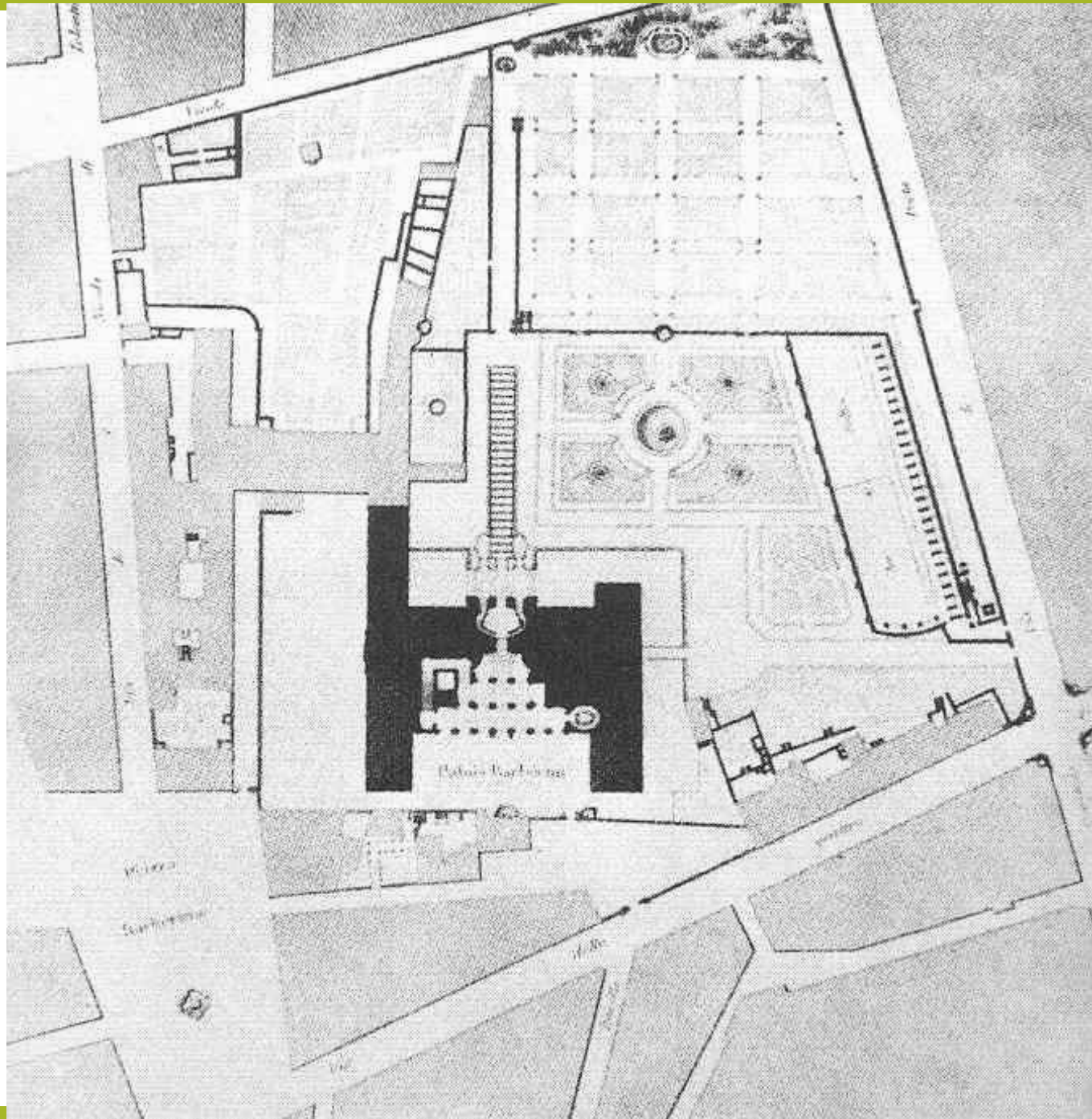

SEGRE L'ALTRA VEDVTA PER FIANCO DEL PALAZZO VERSO LA PIAZZA DELL'EC. SIG. PRENCIPE DI PELLESTRINA
Architettura del Cavalier Bernino

1 Facciata per fianco verso la Piazza. 2. Facciata Principale. 3. Altro fianco verso il Giardino. 4. Teatro da Comedie.

data in luce da Domenico de Rossi dalle sue stampe in Roma alla Pace con licenza de. Sup.

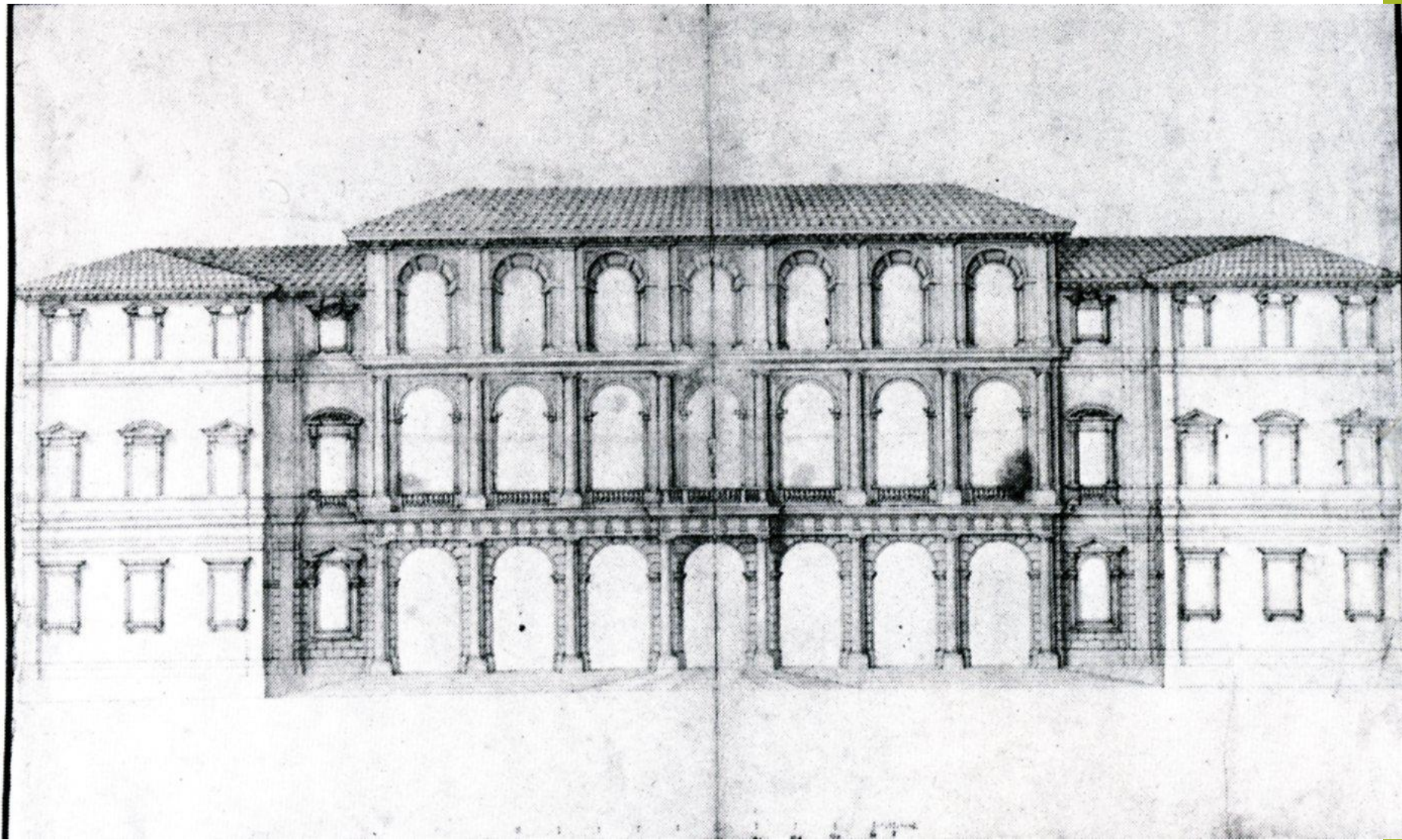
ALTRÒ FIANCO DEL PALAZZO BARBERINO DELL'ECC^{MA} SIG^{RA} PRENCIPE DI PELLESTRINA NEL MONTE QVIRINALE.

Architettura del Cavalier Bernino.

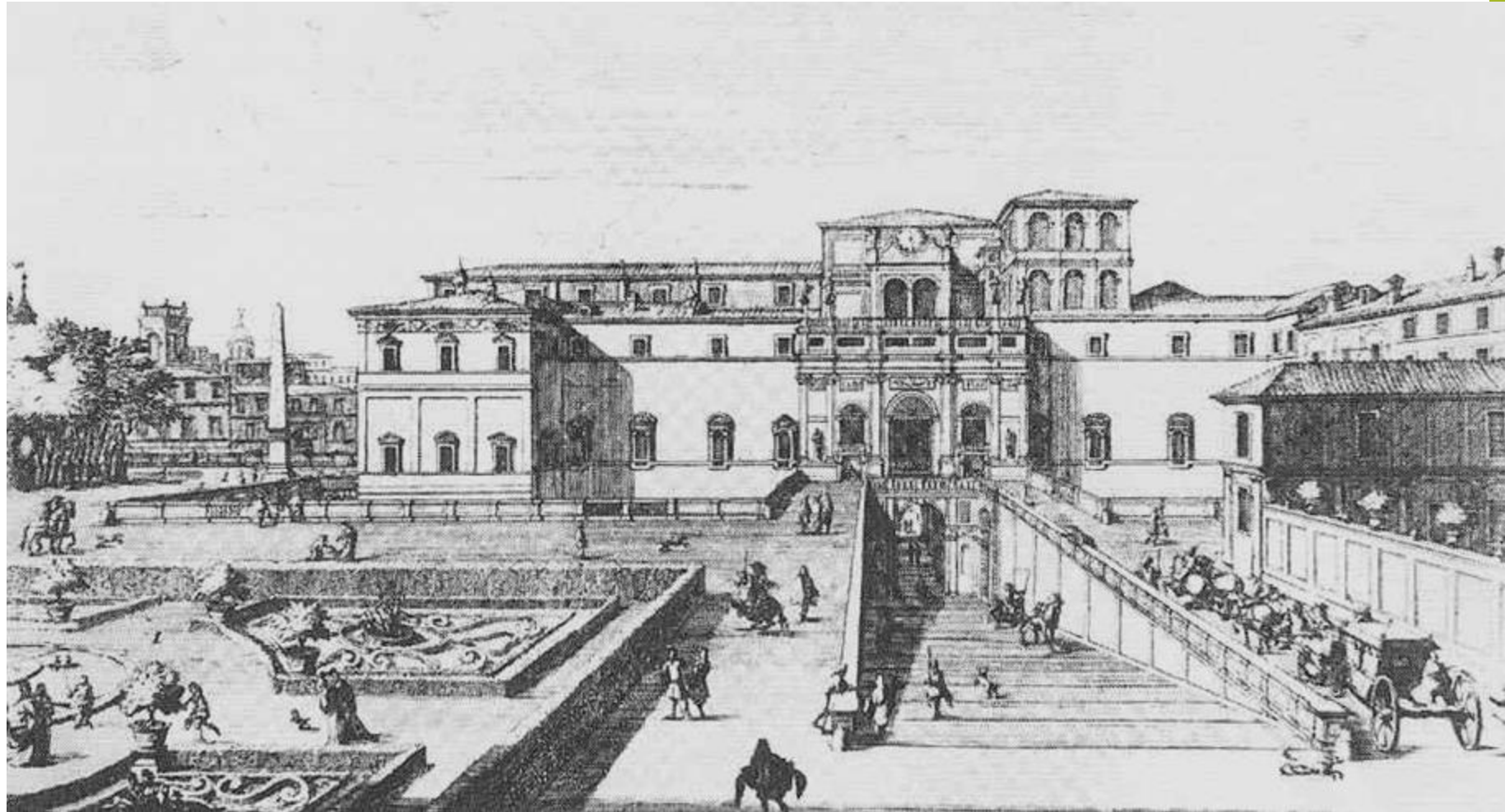
1. Faccata principale con li due fianchi che lo compongono 2. Fianco verso il Giardino col ponte tenatore che porta all'Appartamenti 3. Altro Fianco verso la Piazza.

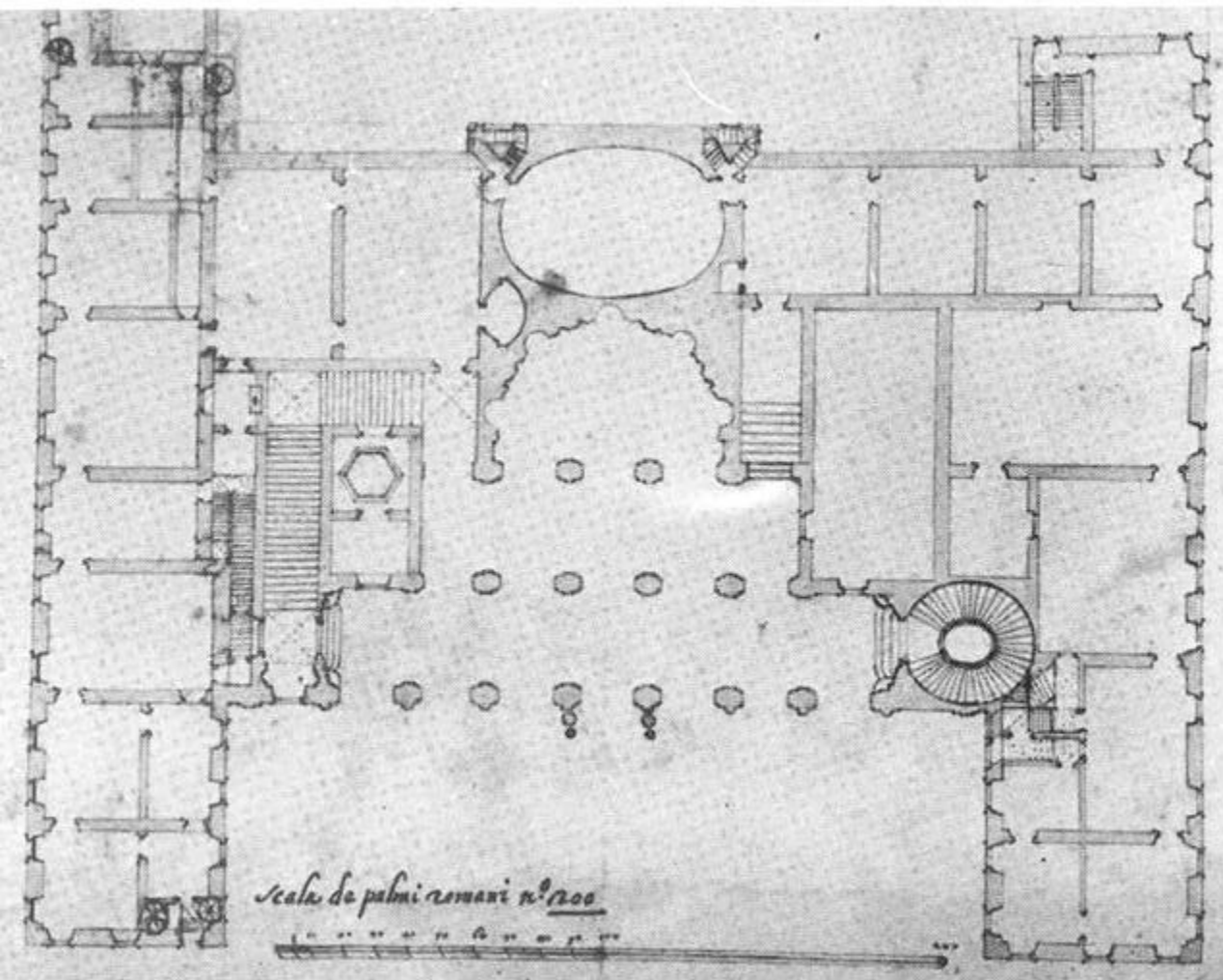
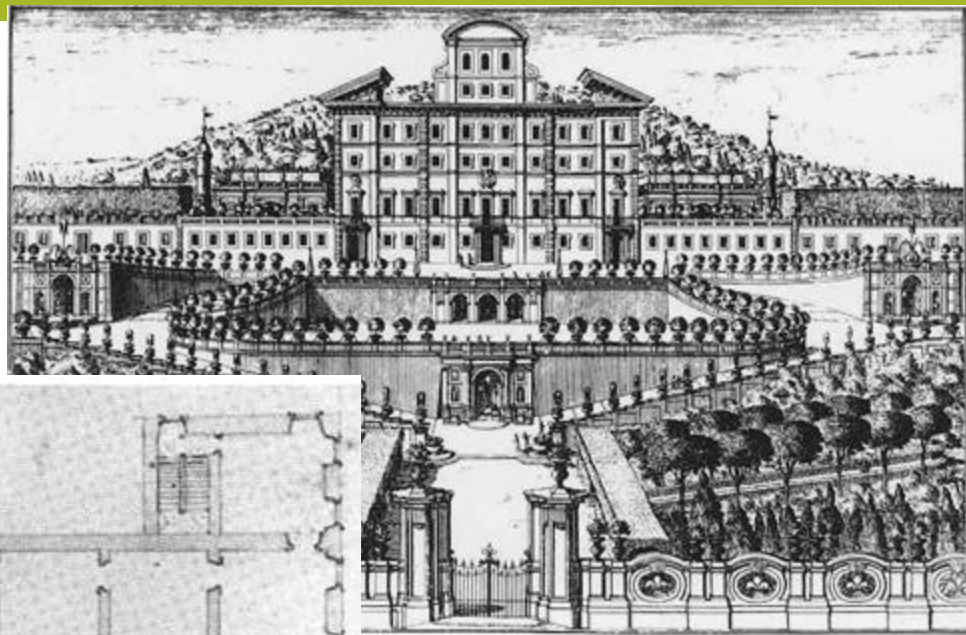
A. Giarochi deligno, sculpit.

Disegnato in Roma dal Dominico de' Ricci dell'anno 1687. e Stampato in Roma nel 1701. con Privilegio del S. P. e Reale de' Signorij.

6. Natura versus gravitas: rané práce Francesca Castelliho a raketový vzestup Berniniho

Francesco Castelli - Borromini (1599-1667)

Giovanni Domenico Castelli, stavitel Visconti Borromeo (Bromino, Boromino) + Anastasia Garvo /Leonardo a Francesco Garvo/

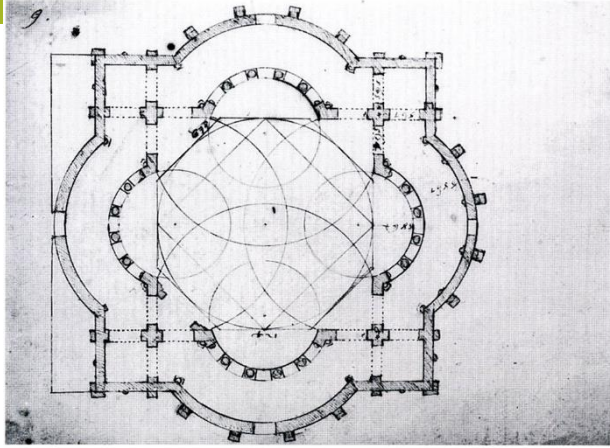
Kameník-sochař?: katedrála, stavby Francesco Maria Ricchino

1619: v Římě (u Leona Garvo – kamenického mistra u Maderny)

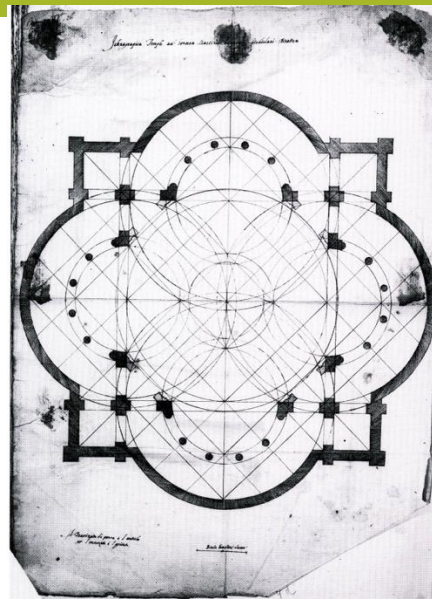
1620: zdědil Garvovu dílnu a stal se mistrem

1621: San Andrea della Valle (kamenické práce + fasáda)

1626: práce u sv. Petra, Porta Santa

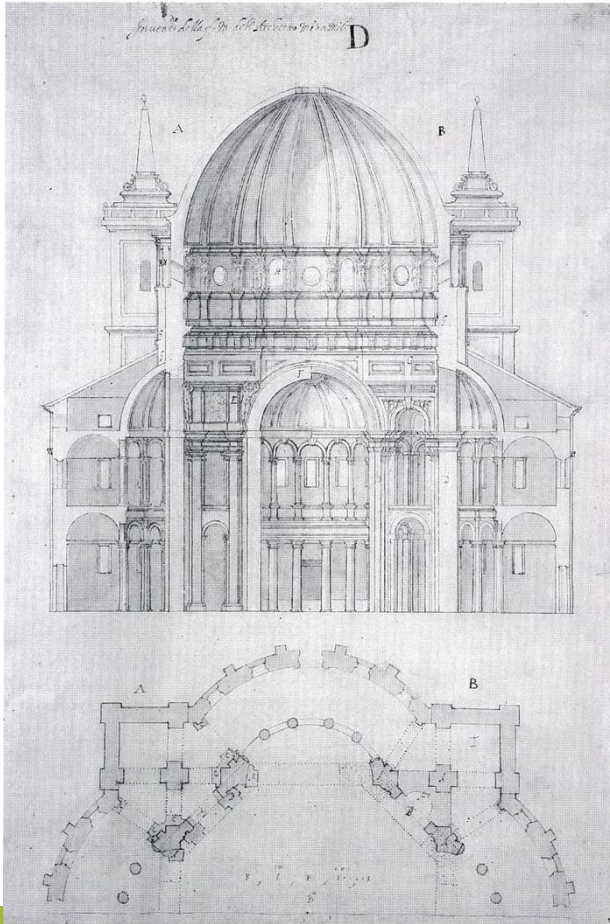

cat. n. 73

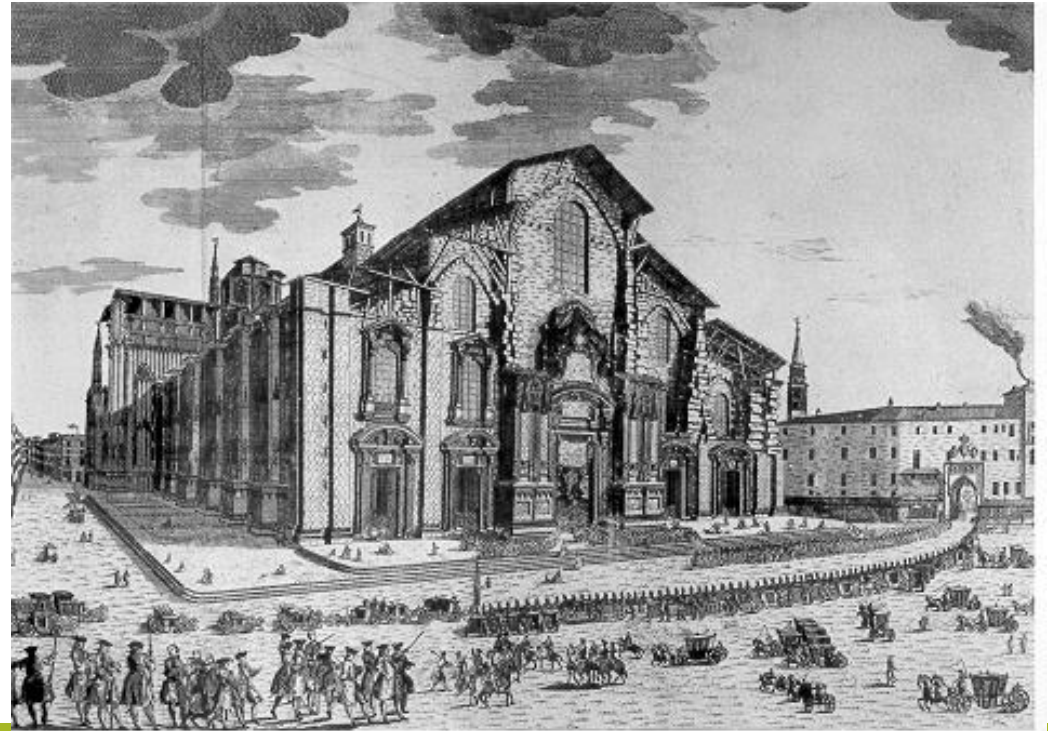

Milano

San Lorenzo, 5. stol.,
románská kopule,
přestavba Pelegrino
Tibaldi

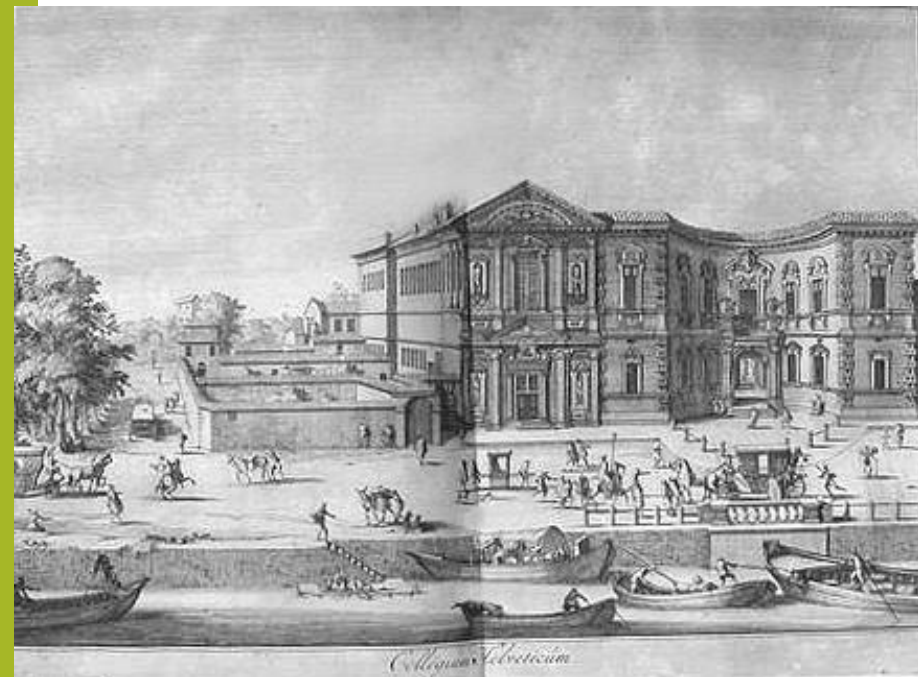

Duomo, konec 14. stol.,
Fasáda Pellegrino Tibaldi
a G. M. Richini

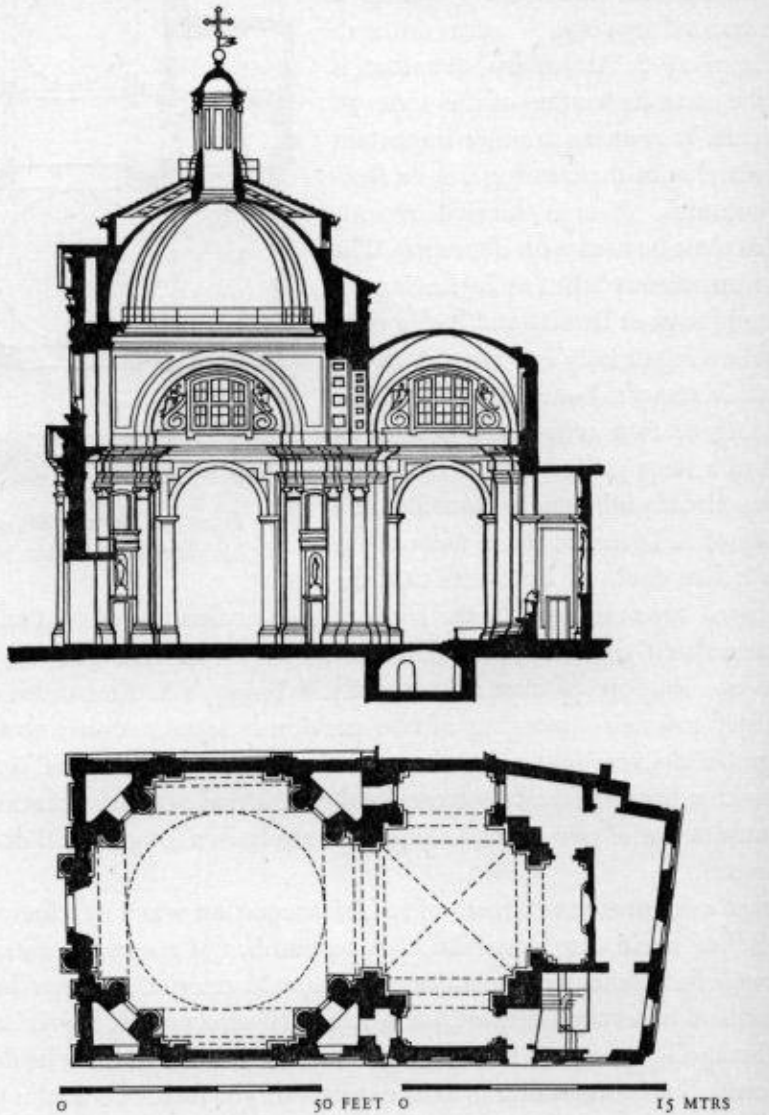
Francesco Maria Richini (1584-1658)

Collegio Helvetico, 1608

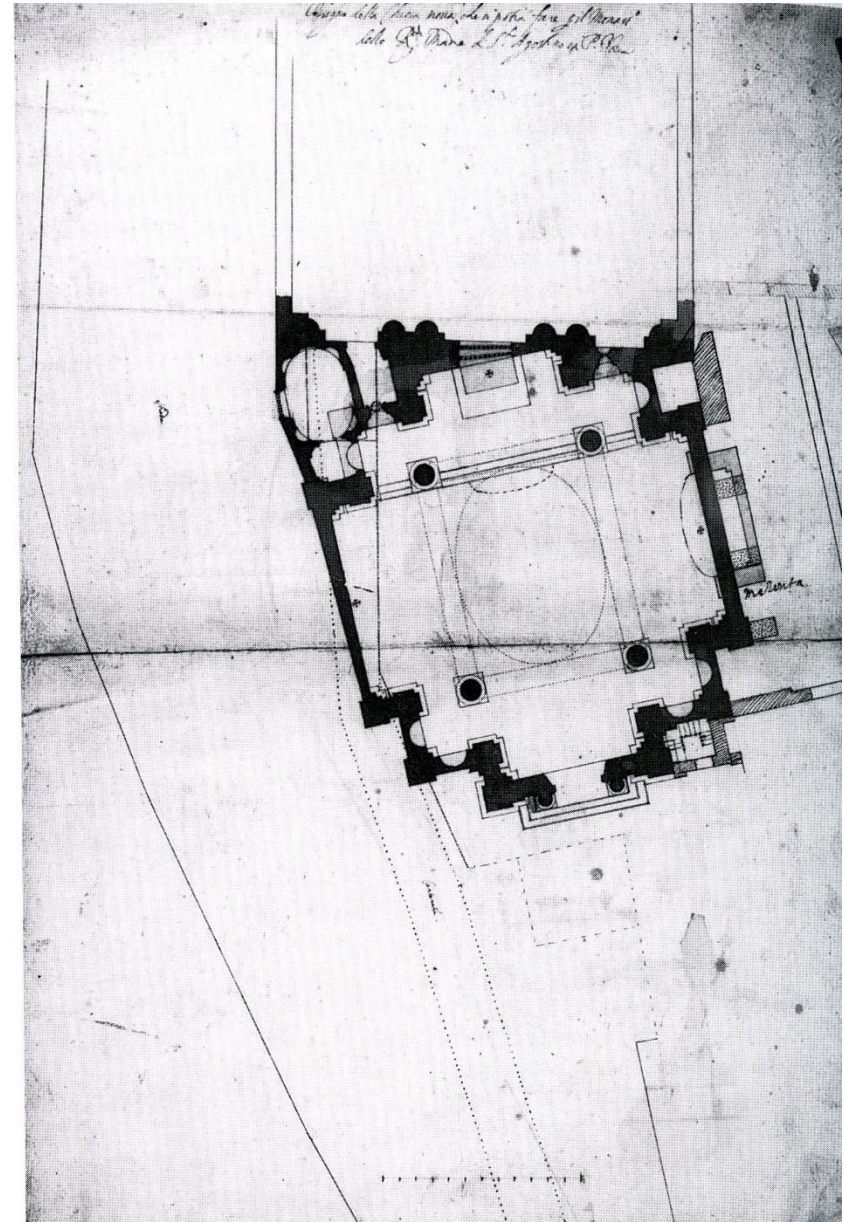
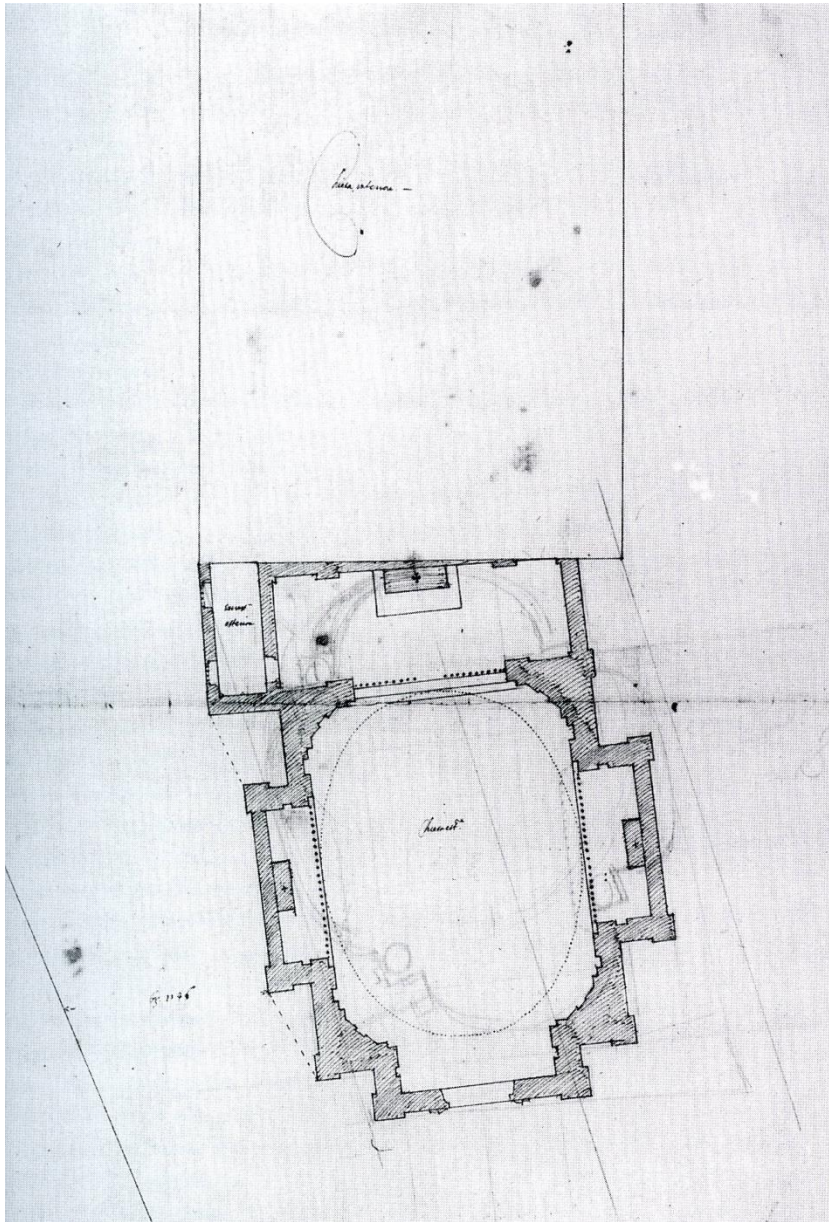

Libro di Architettura civile
Militare regolare, irregolare
et Rustica, nel quale si vede dimostrato
come si debba formare l'edifitio, Banerie
ancora i richiami per architetture a una fortifica con
sue misure, et requisiti intorno a dette con in-
dine le sue case, Alloggiamenti de Soldati, pala-
zi, Chiesa et molte altre cose con anchora l'edifitio
in diverse parti, et necessaria, quali saranno d'istru-
to alcuni libri fatto per me Gio: Maria Richini
L'anno 1608. In Roma, in casa di M. Gio: Maria Richini, per M. Gio: Maria Richini.

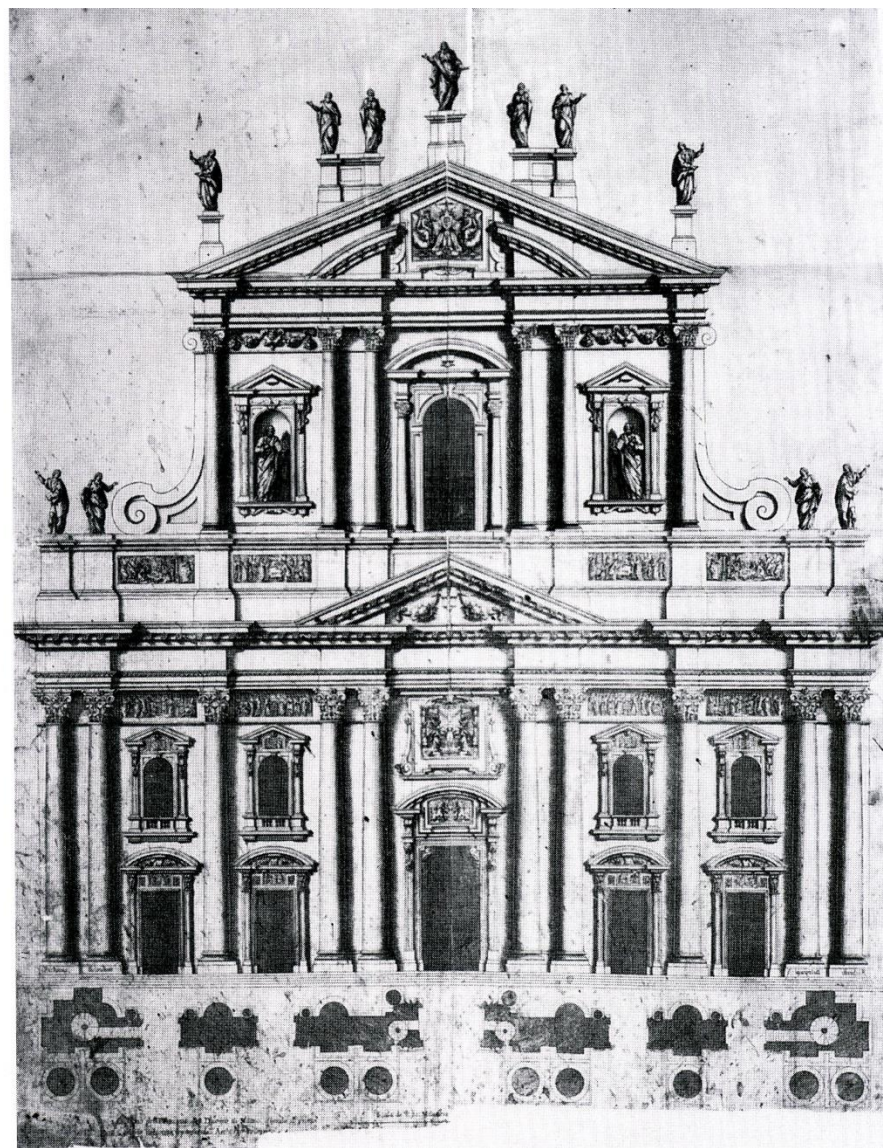
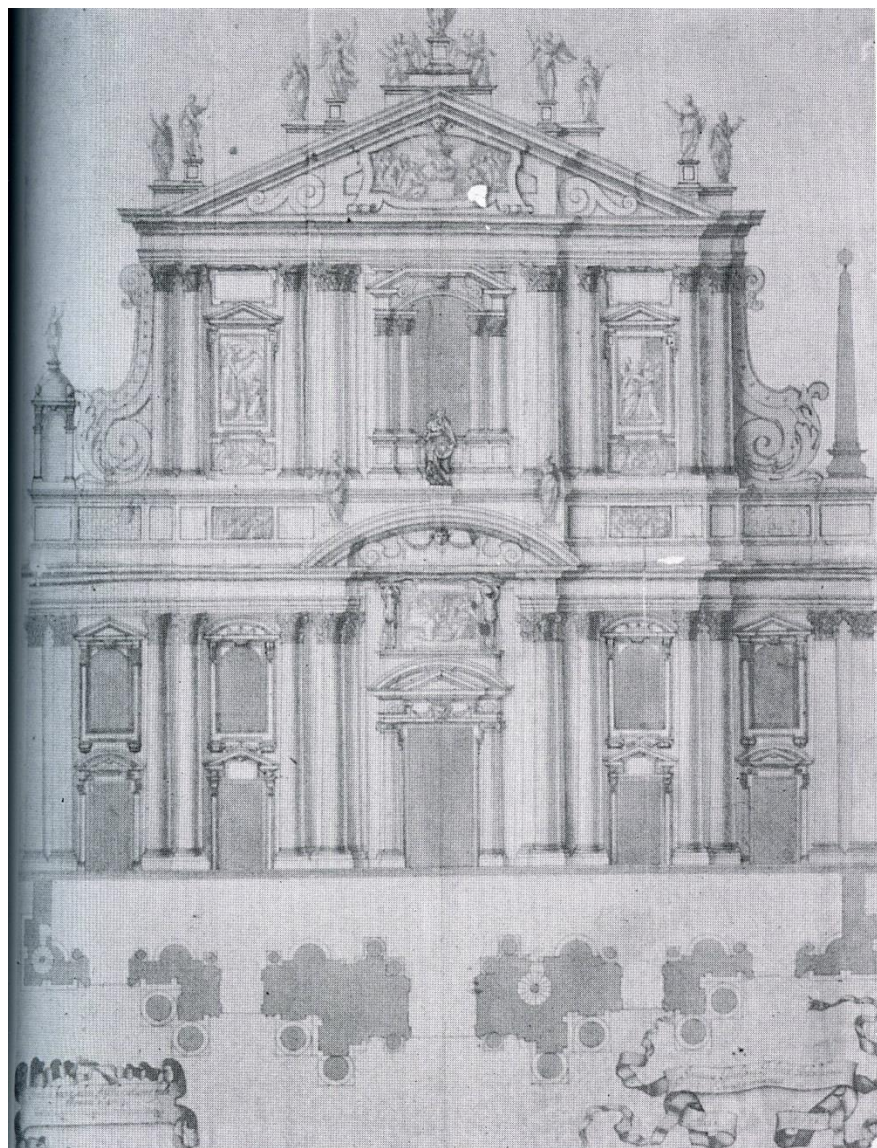
San Giuseppe, 1607-1630

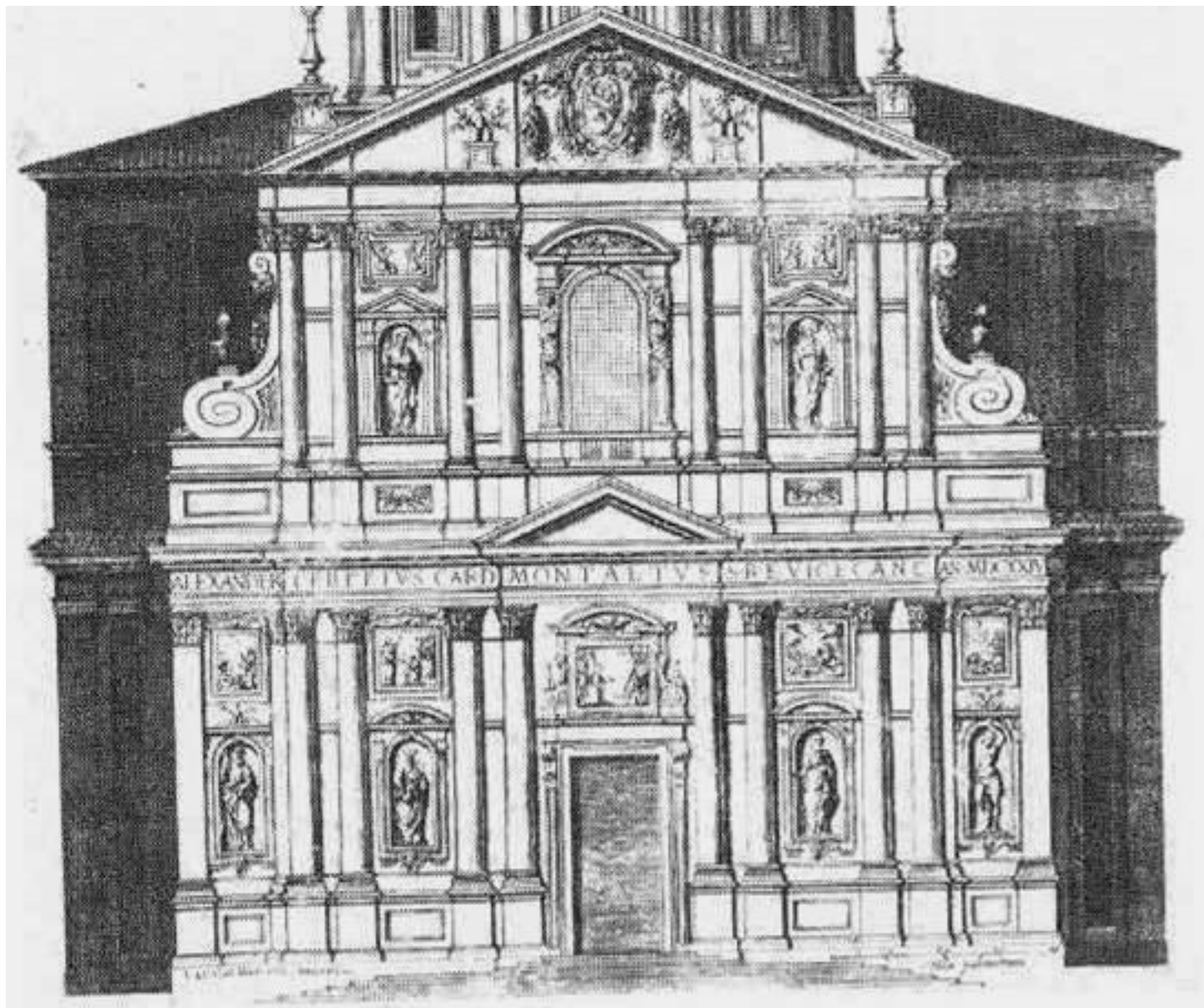
Sant'Agostino, 1614

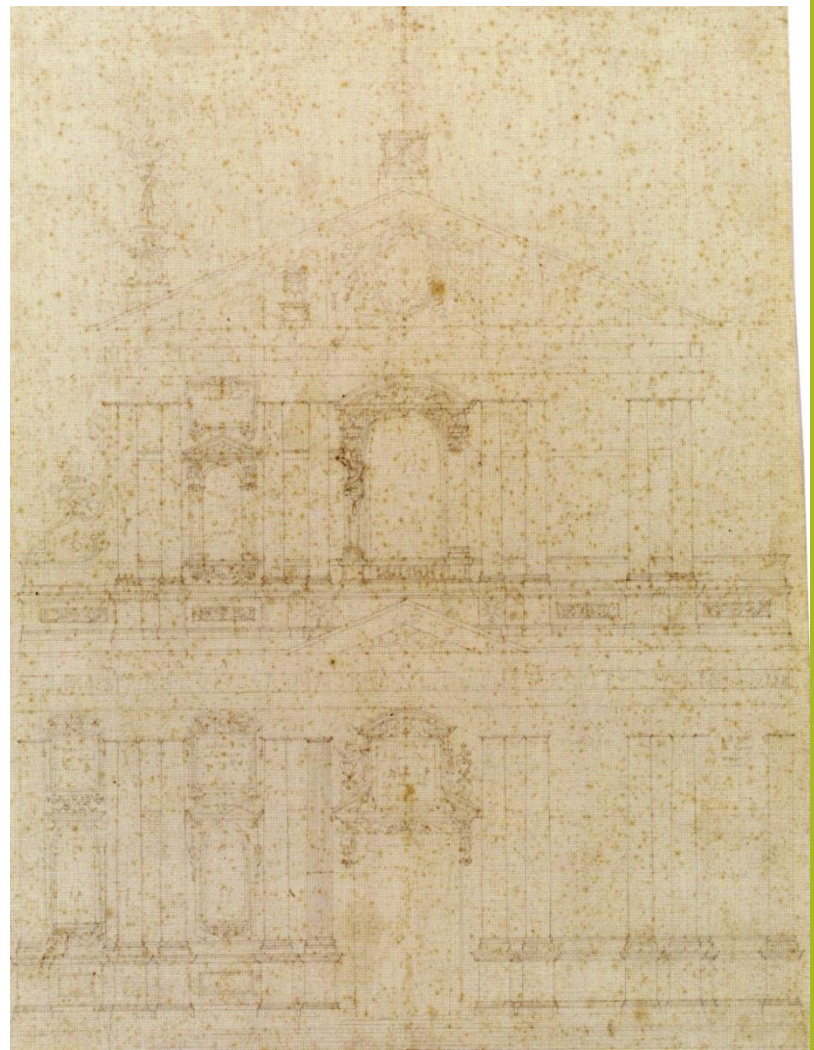
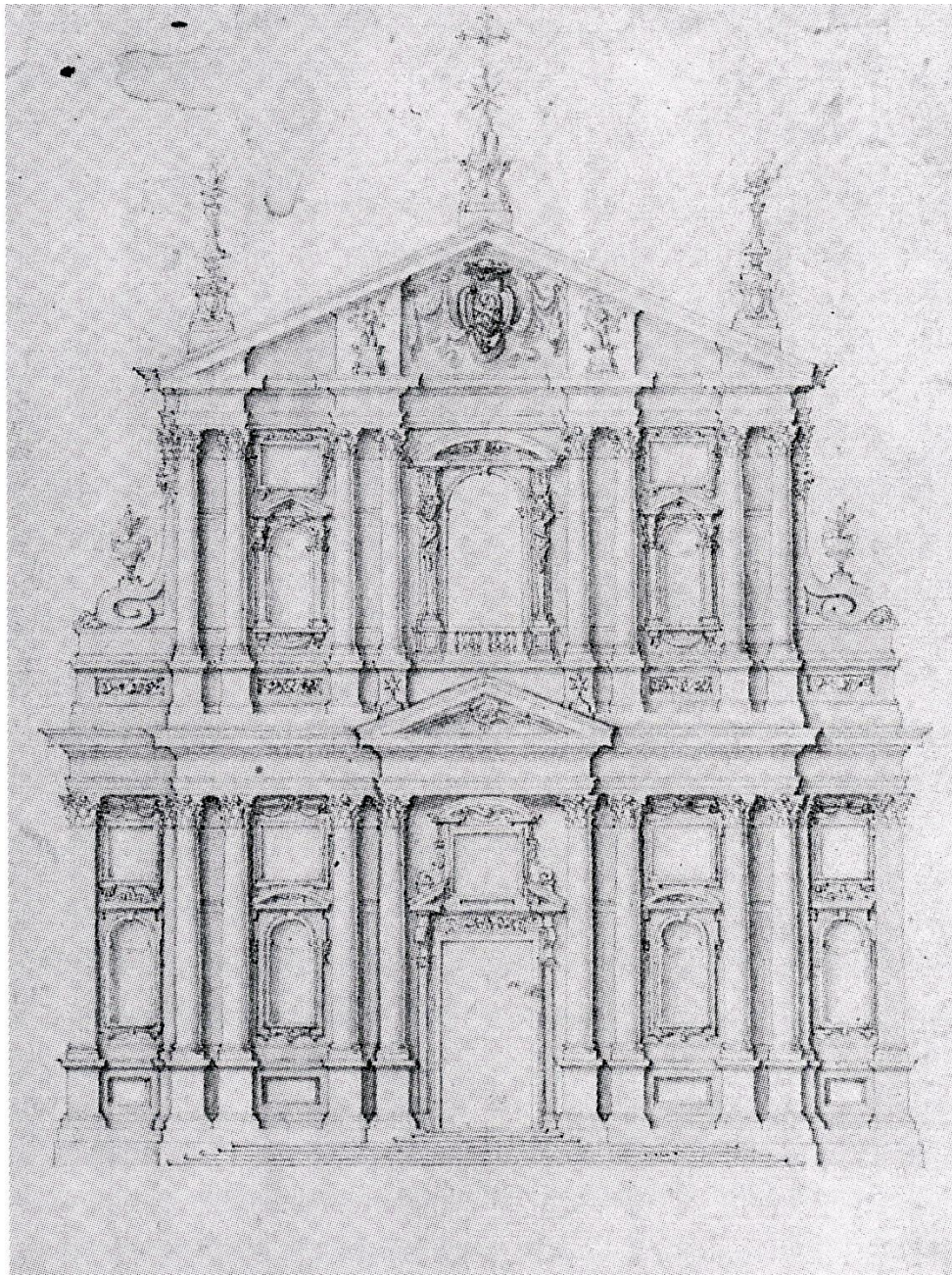

Dóm, kolem 1630

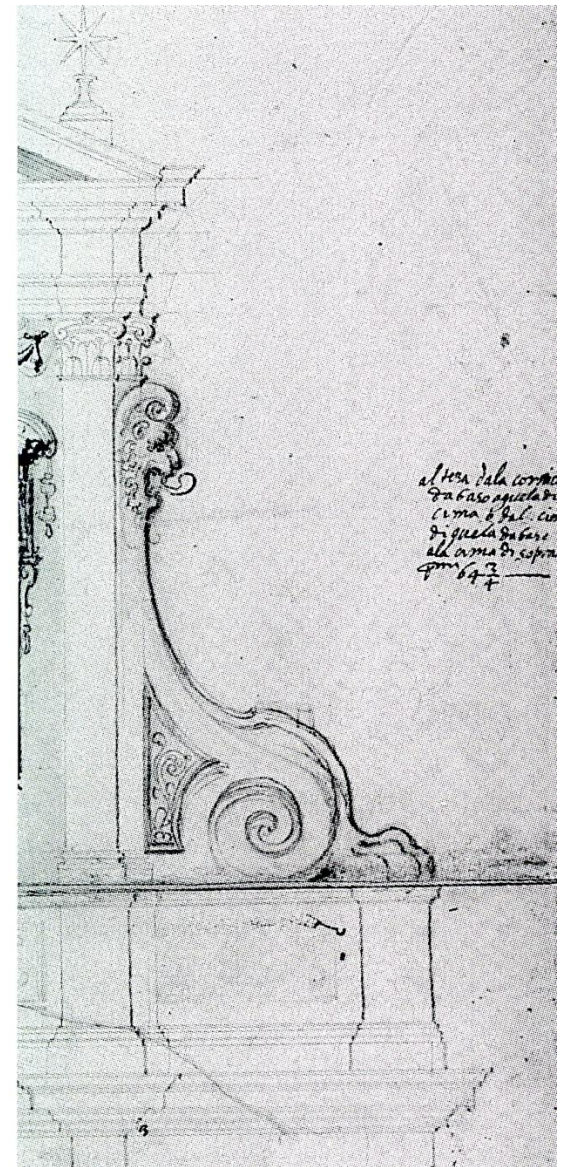

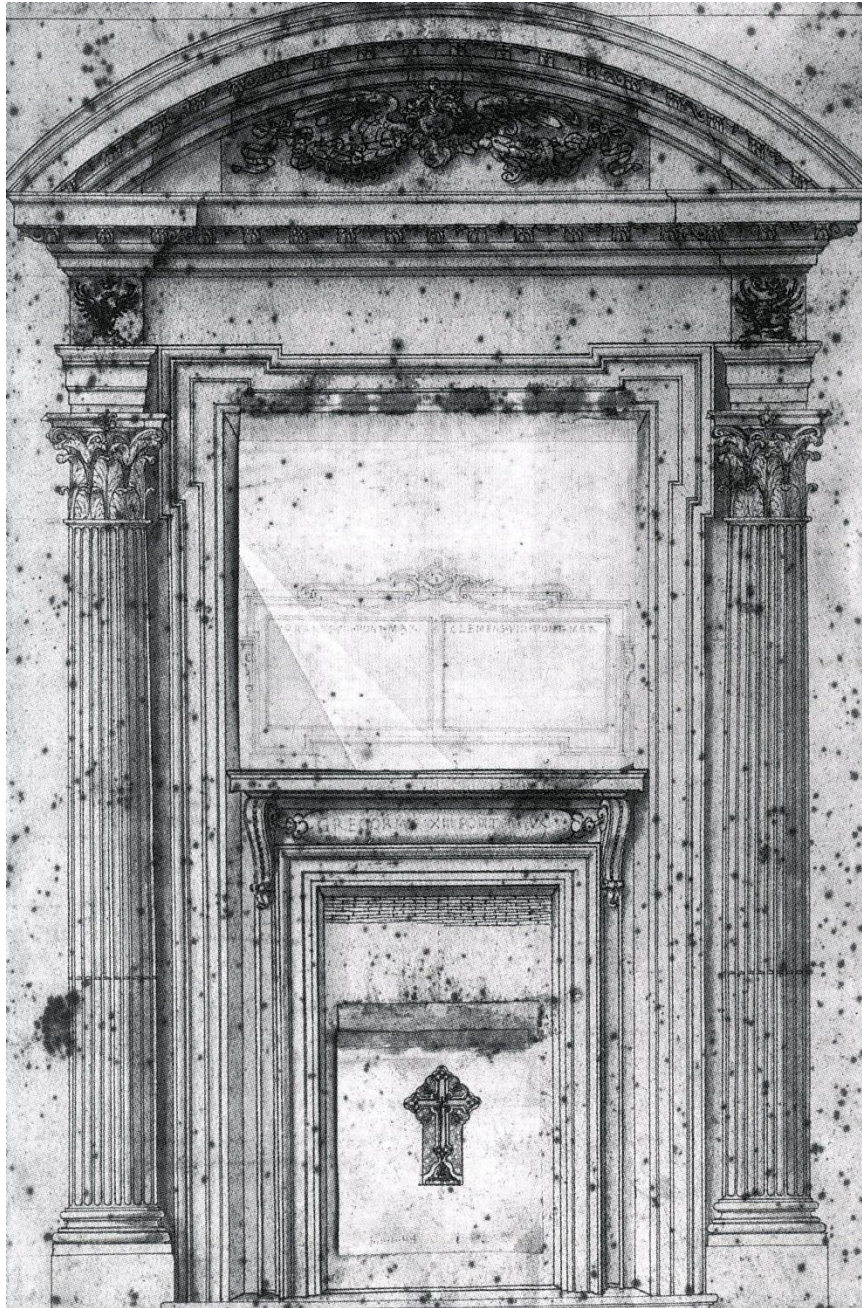
Řím, 1619-1620

San Andrea della Valle,
1621

Gian Lorenzo Bernini (1598-1680)

Pietro Bernini + Angelica Galante v Neapoli

od roku 1606 v Římě, otcova práce in Capella Paolina – Flaminio Ponzio (architekt-organizátor)

1618-1625: Scipione Borghese

1624: Santa Bibiena

1629-1633 spolu s Castellim-Borrominim: Baldachýn v chrámu sv. Petra

Scipione Borghese

Urban VIII.: 1627-1647

Santa Bibiana, 1624-1625

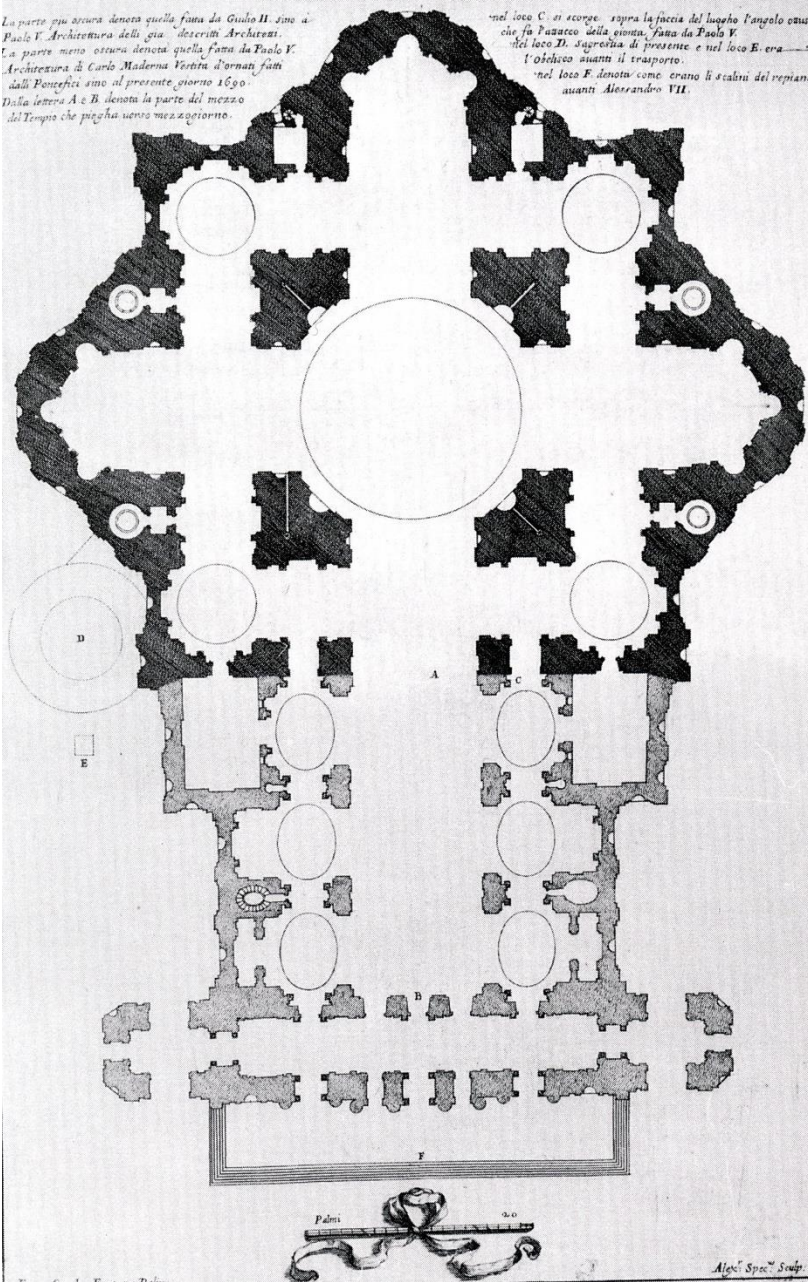
Agostino Ciampelli
Pietro Berretini da Cortona

PIANTA DEL TEMPIO VATICANO

La parte più antica denota quella fatta da Giulio II. sino a Paolo V. Architettura della già dettata Architettura.
La parte meno antica denota quella fatta da Paolo V. Architettura di Carlo Madama Verità d'ornati fatti dalli Pontefici sino al presente giorno 1690.
Dalla lettera A e B. denota la parte del mezzo del Tempio che piegha verso mezzogiorno.

nel loco C. si scorge sopra la faccia del luogo l'angolo ovato che fu Palazzo della curia, fatto da Paolo V.
nel loco D. sagrestia di presente e nel loco E. era l'Oratorio avanti il trasporto.
nel loco F. denota come erano li scultori del ripiano avanti Alessandro VII.

TABVLA 48.

pag. 135.

ORNAMENTVM IMPOSITVM D. PETRI CONFESSIONI SVB PAVLO V.

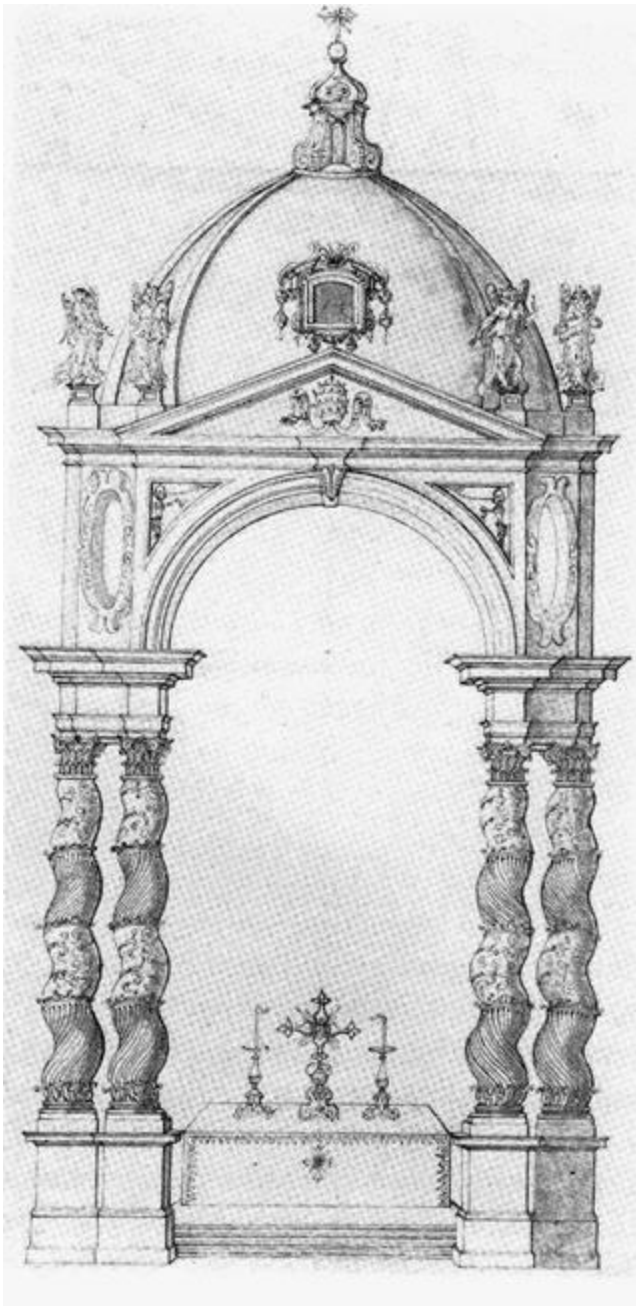
Urban VIII. (1623 - 1624)

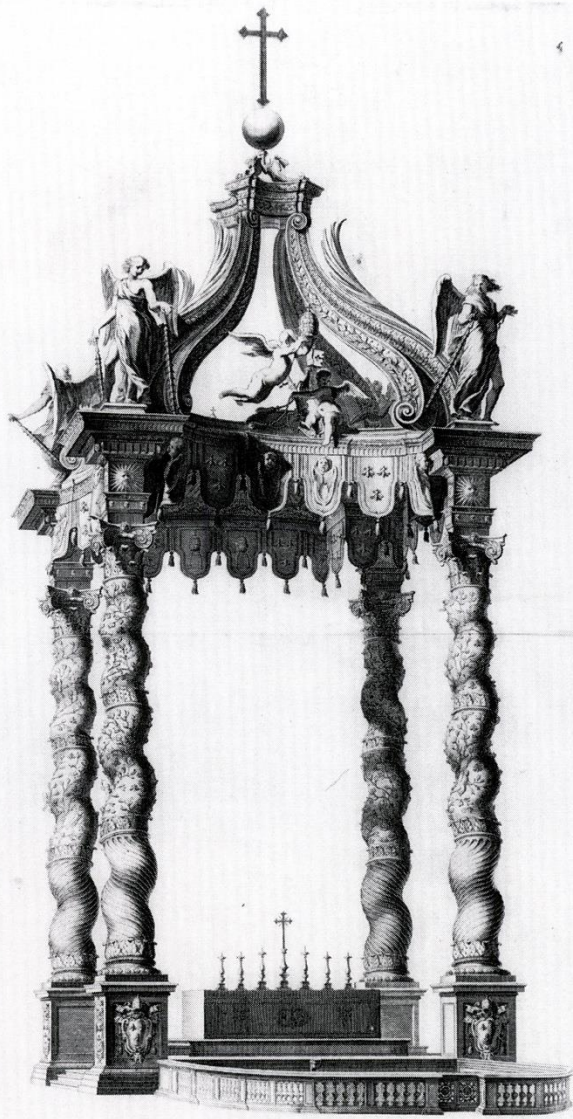
TABVLA 50.

ÆNEA MOLES QVAM EQ. BERNINVS IMPONERE / MEDITABATVR ALTARI D. PETRI

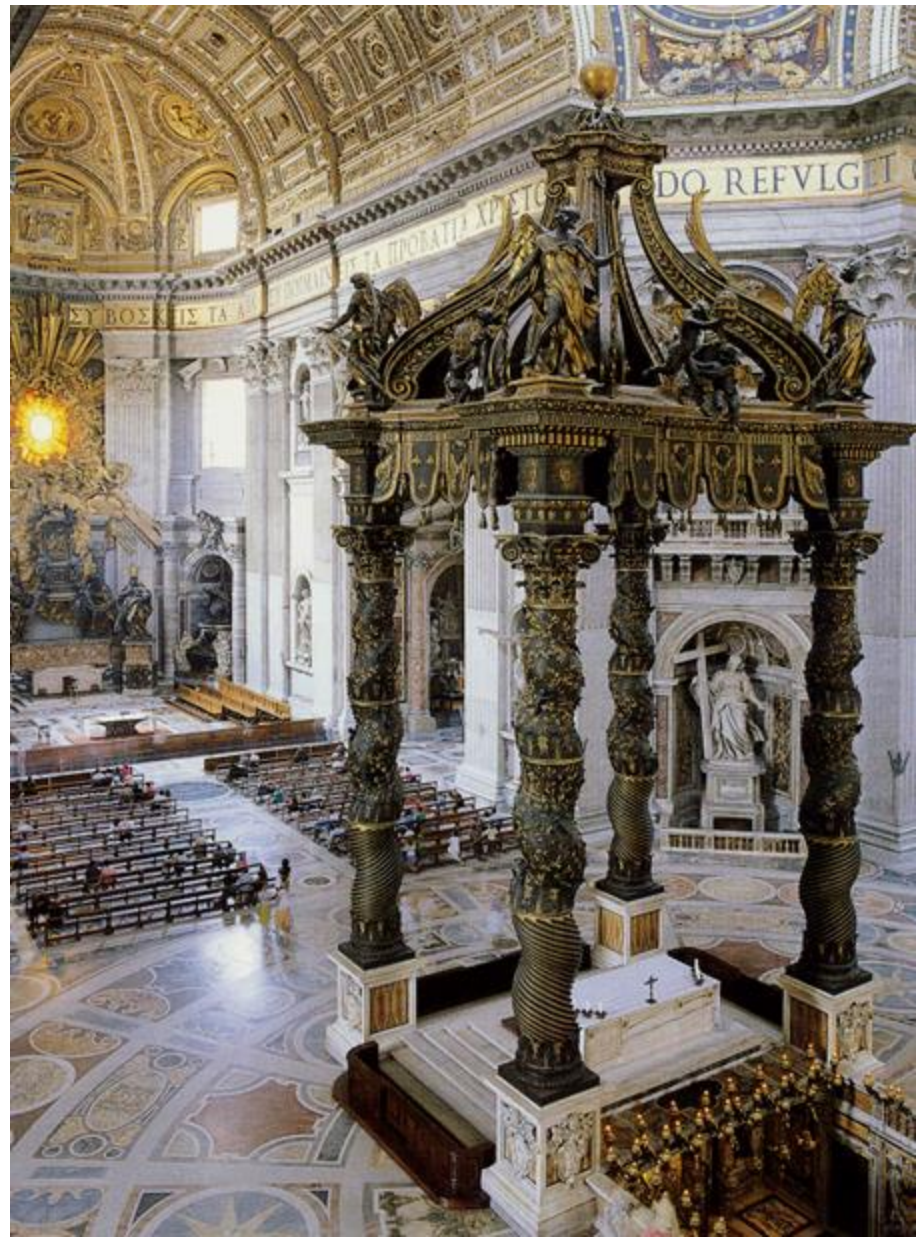

Hieronymus Frezza sculpsit

Mylis aeneae, quam fufili artificio VRBANVS VIII· PONT· MAX· fuper Sānctorum Apoftolorum Petri et Pauli
tumulum excitauit, ornauitque Ioannes Laurentius Berninus Eques qui in Templo Vaticano opus perfecit, hic delineationem expreffit.

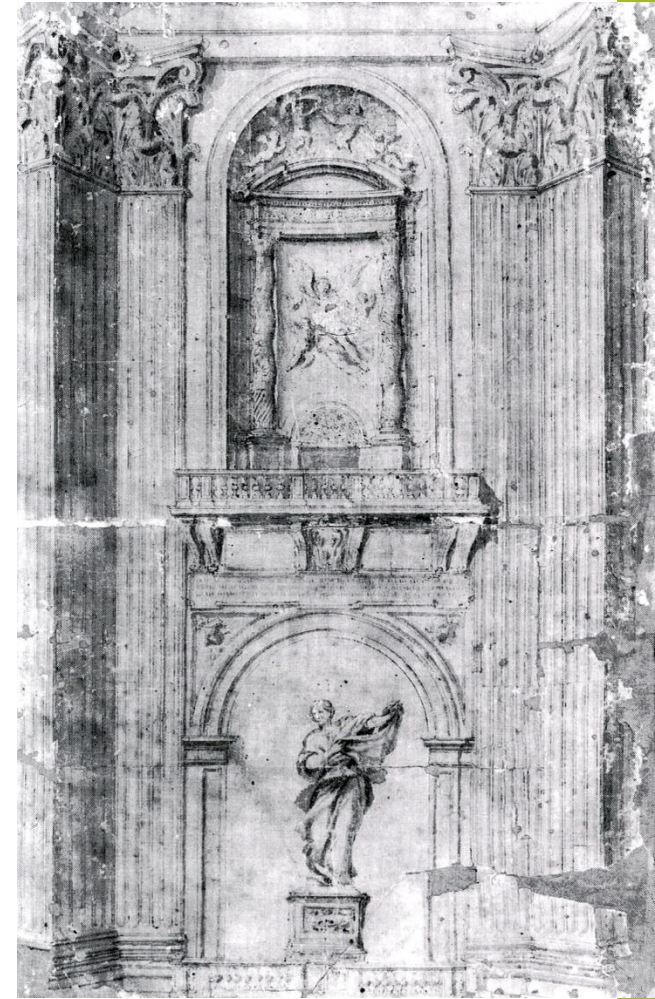

Kaple Raimondi, 1638-1648
San Pietro in Montorio

Andrea Bolgi
Francesco Baratta

8. Aféra kolem sv. Petra: Borromini se stává architektem, konec spolupráce

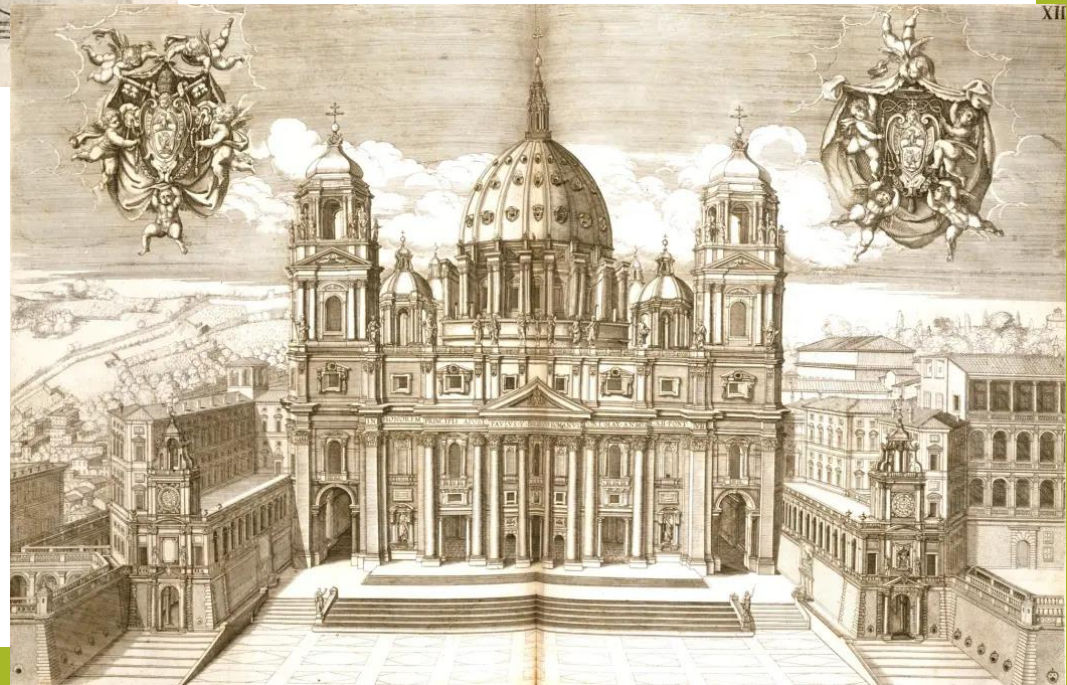

1629-1633: François Duquesnoy (sv. Ondřej) – Francesco Mochi (sv. Veronika)

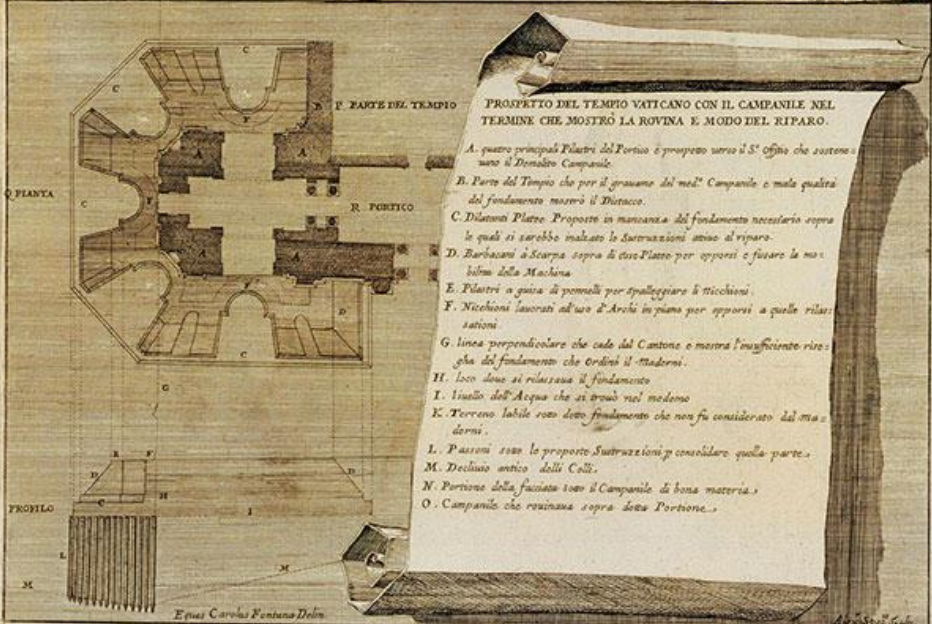
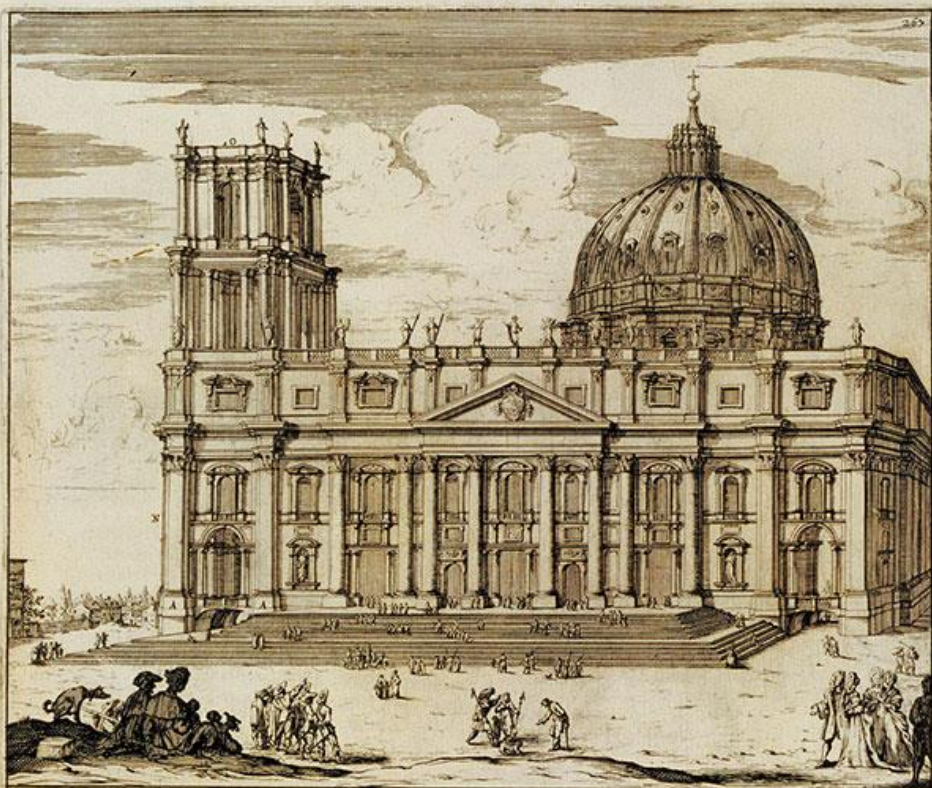
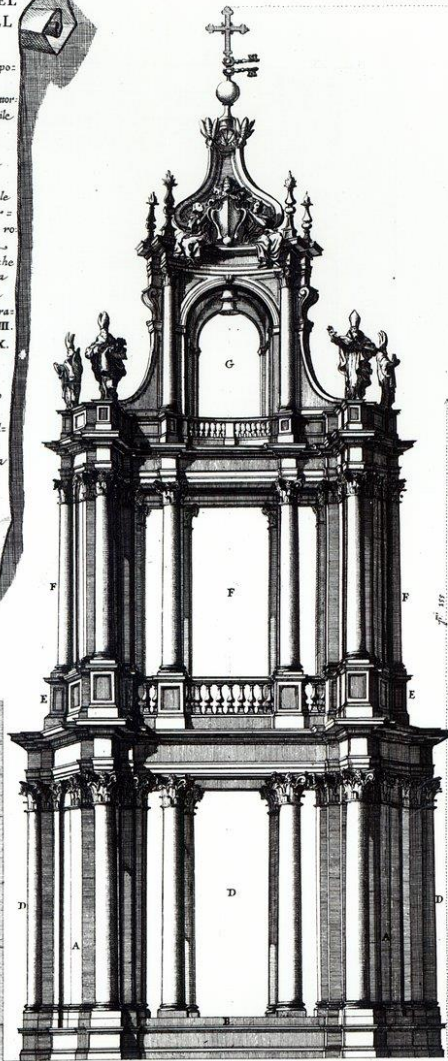
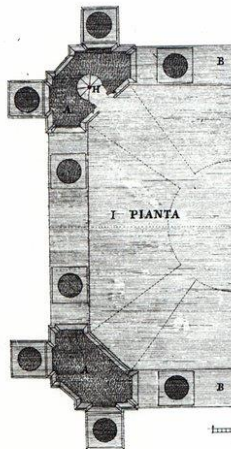
1630: Gian Lorenzo Bernini (sv. Longinus) – Andrea Bolgi (sv. Helena)

PIANTA ET ALZATA DEL
CAMPANILE DEMOLITO NEL
VATICANO

- A. quattro principali Pilastri Angolari che compongono detto Campanile.
 B. Ordine Superiore della facciata quale ricorre ancora al Tempio e serviva per piccolissimo à detto Campanile.
 D. Primo Ordine Ornato di Colonne e contra Pilastri.
 E. Fiedestallo del 2.º Ordine.
 F. Secondo Ordine Ornato parimento di Colonne e contra Pilastri.
 G. Terzo Ordine che doueva fare finimento quale fu fatto di legno per modello e non fu perfezionato con le materie a cagione della rovina che mostrò. Veniva Ornato di Arme Pontificie con Fume, Candeglieri, e Statue, che rappresentavano Dottori della Chiesa Romana.
 H. Schale lumaghe che ascendevano di sopra.
 Tutta la detta Machina era composta di travertini Eratta nel Pontificato di Urbano VIII. e Demolita nel Pontificato di Innocenzo X.
 I. Pianta del Campanile.
 Era alto il detto Campanile dall'Ordineto alla facciata doue ebbe il suo opico sino al secondo Ordine palmi 135. e da detto Ordineto sino alla cima della Croce palmi 247. e della scalinata della facciata sino alla Croce palmi 450. e dal piano della piazza sino a detta Croce alto palmi 477.

PROSPETTO DEL TEMPIO VATICANO CON IL CAMPANILE NEL
TERMINE CHE MOSTRÒ LA ROVINA E MODO DEL RIPARO.

- A. quattro principali Pilastri del Portico e prospetto verso il S.^o Orto che sostiene tutto il Domo Campanile.
 B. Parte del Tempio che per il gravame del mal Campanile e mala qualità del fondamento mostrò il Distacco.
 C. Diletti Platte Proposte in mancanza del fondamento necessario sopra le quali si sarebbe indicato le sottrazioni sino al riparo.
 D. Barbacani à Scarpa sopra li due Platte per appoggi e fissare la massima della Machina.
 E. Pilastri in guisa di pinnacoli per spalleggiare li nicchioni.
 F. Nicchioni lavorati ad uso d'Archi in piano per appoggi a quelle sottrazioni.
 G. linea perpendicolare che cade dal Cantone e mostra l'insufficiente ritoga del fondamento che eriditi il medesimo.
 H. loco dove si rilasciava il fondamento.
 I. livello dell'Acqua che si trovò nel medesimo.
 K. Torrione labile sotto detto fondamento che non fu considerato dal medesimo.
 L. Passoni esso lo proposte sottrazioni per consolidare quella parte.
 M. Declivio antico della Collina.
 N. Portione della facciata sotto il Campanile di buona materia.
 O. Campanile che rovina sopra detta Portione.

1632: roztržka s Berninim, naposledy vyplácen 1633

- je jmenován architektem římské univerzity (po Domenicu Castellim)

1634: se Borromini s pomocí kardinála Francesca Barberiniho osamostatňuje

San Carlo alle Quattro Fontane (San Carlino)

1611: Španělští trinitáři zakupují dům na křižovatce čtyř fontán (uvnitř upravená kaple)

1612: Francesco Barberini věnuje konventu sousední zahradu, v dalších letech jsou přikoupeny ještě další menší pozemky a domy kolem

1634: Francesco Castelli Borromini a zedník Tomasso Damino podepisují smlouvu na vystavění „křídla dormitáře“ (základní kámen – sekretář Francesco Barberiniho)

1634-1635: postavena část konventu s refektářem, dormitářem a knihovnou

1635-1636: postaven konventní dvůr a přilehlé místnosti do ulice

1638: světi základní kámen ke kostelu světi kardinál Barberini

(projekt: Francesco Borromini, arch. misuratore: Domenico Castelli)

1641: dokončena hrubá stavba a slavena první mše v kostele, 1646: vysvěcení

V dalších letech postupují kamenické a štukatérské práce v interiérech.

1662: fasáda konventního dvora do ulice

1665: začínají práce na travertinovém obkladu fasády podle Borrominiho návrhu

1669: vedoucím stavby se stává Bernardo Borromini (dokončující práce ještě 1678)

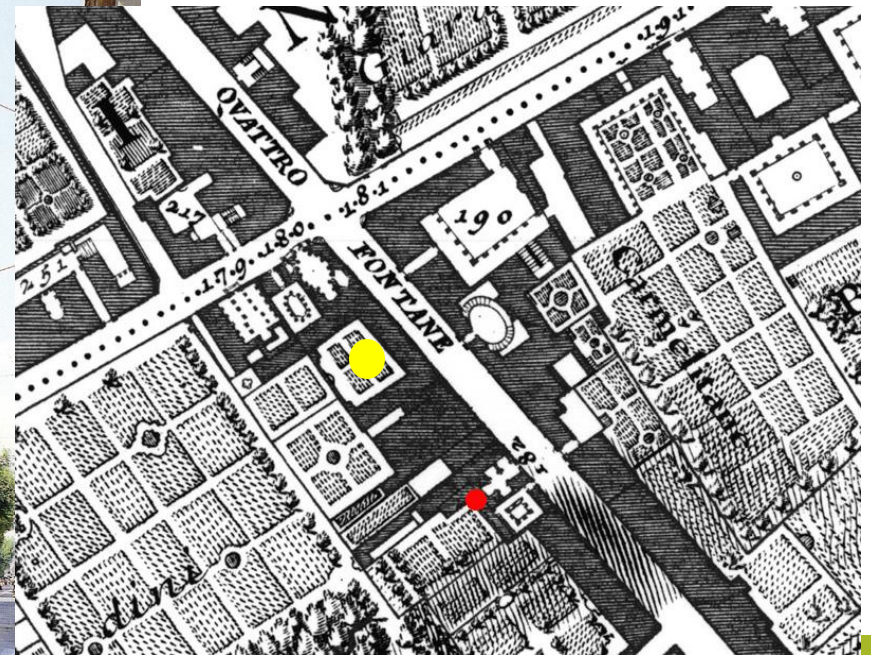

FONTANA DEL SIG. PRINCIPE DI PALLESTRINA

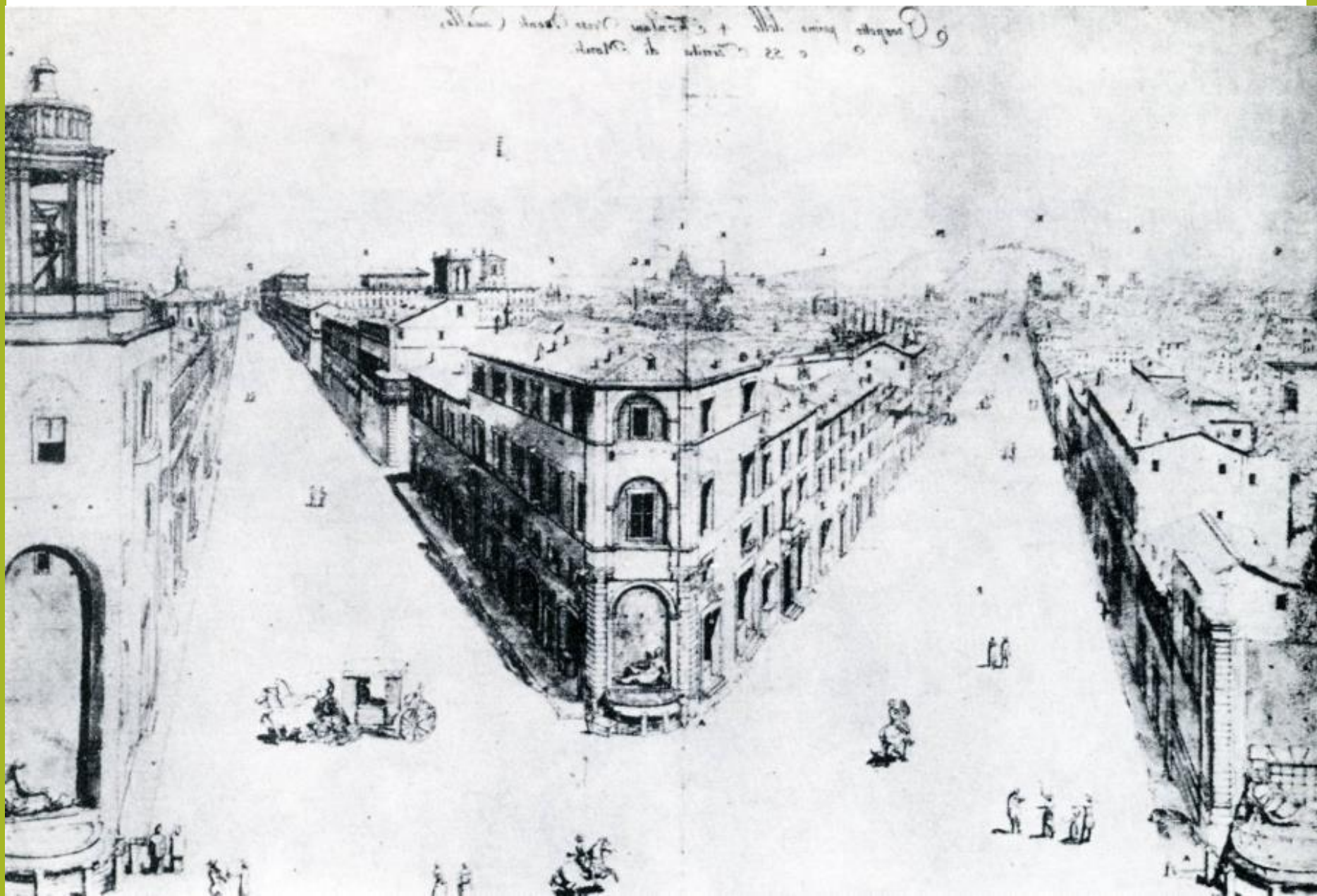
sul canto del Giardino alle quattro Fontane, nel Rione de Monti Archit^o del Cav. Pietro Berrettini da Cortona.

G.B. Falda del. et inc.

G. Jac. Rossi le stampa in Roma alla Pace co' Privilegio del S.P.

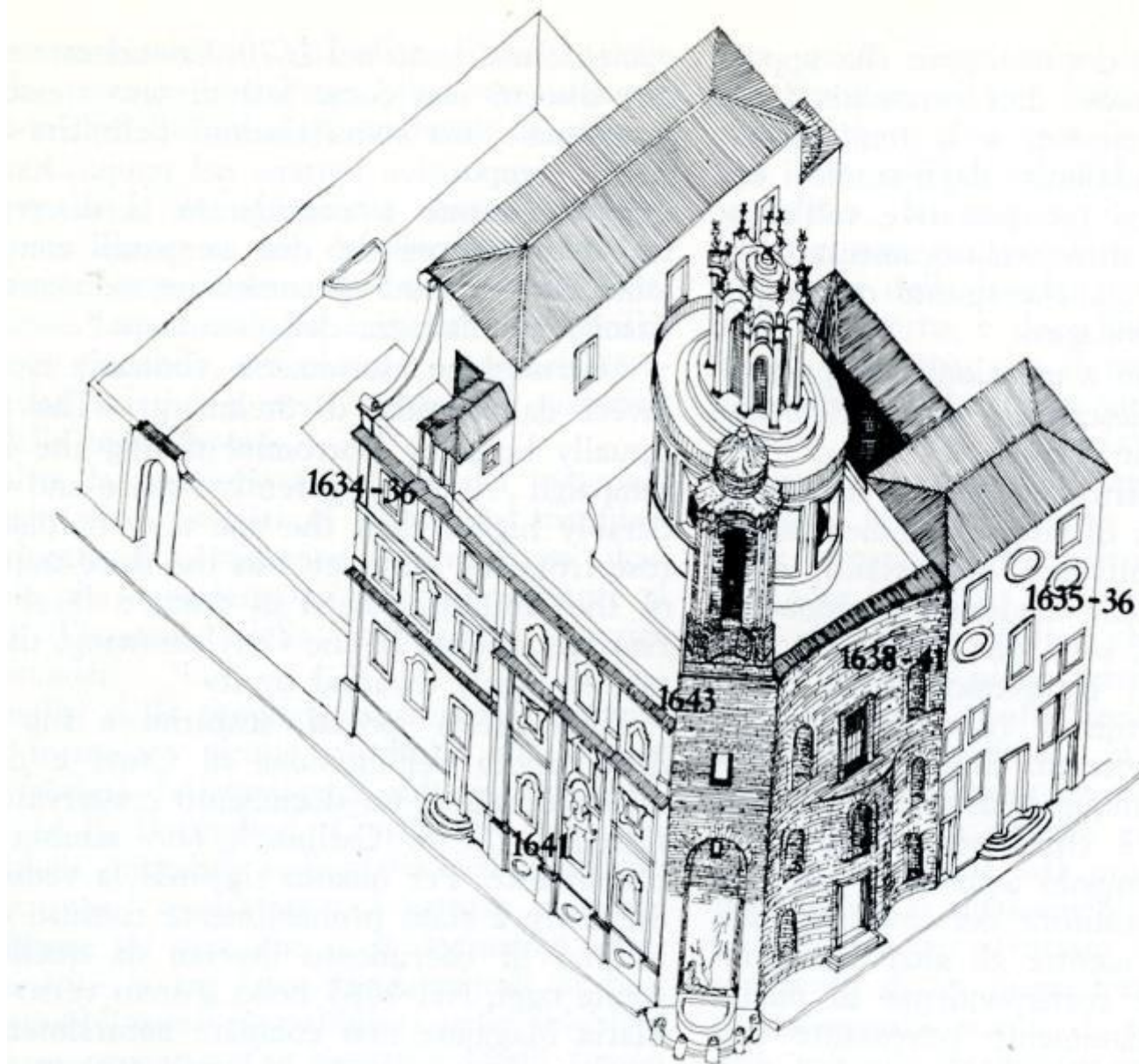

Výstavba San Carlo alle Quattro Fontane – Palác na Quirinálu x Trinita dei Monti

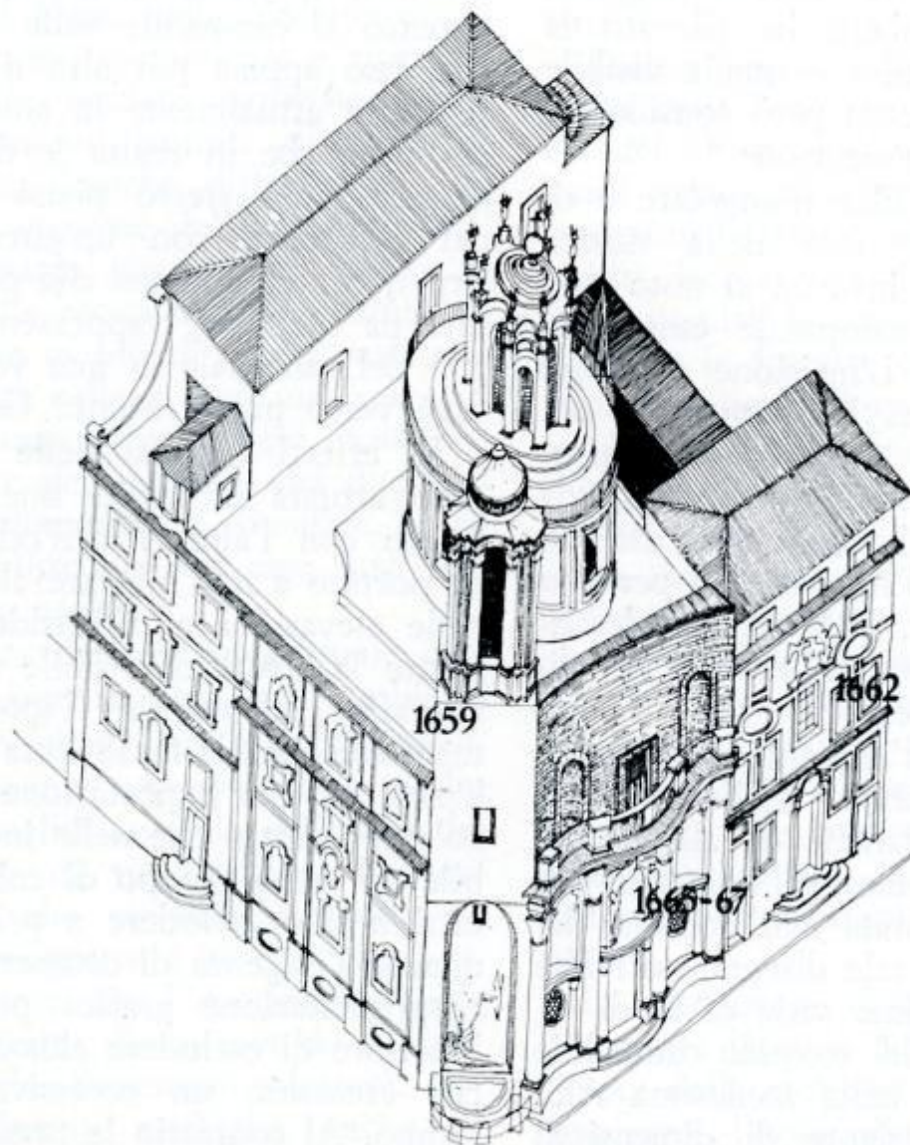

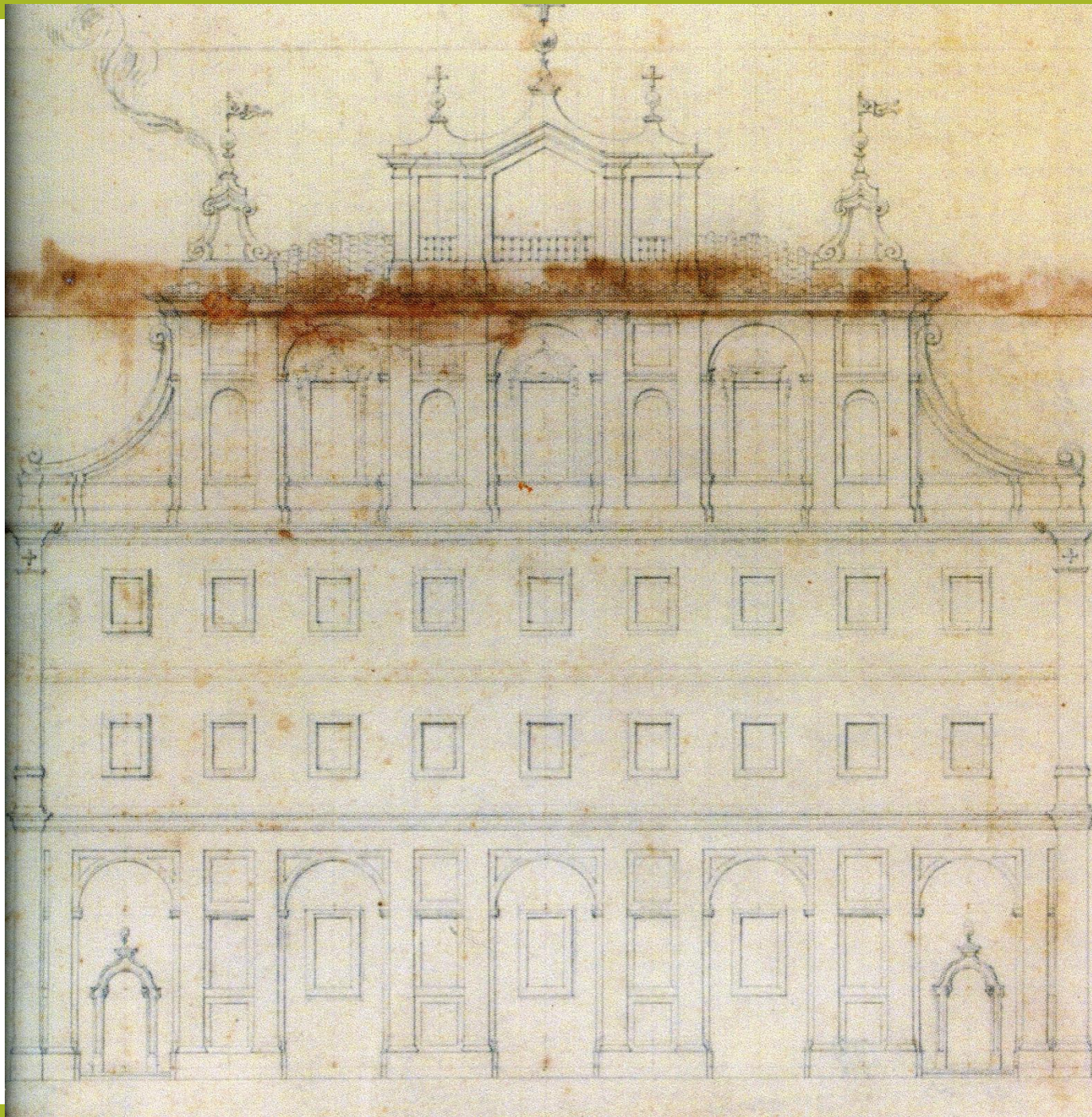
Hrubá stavba:

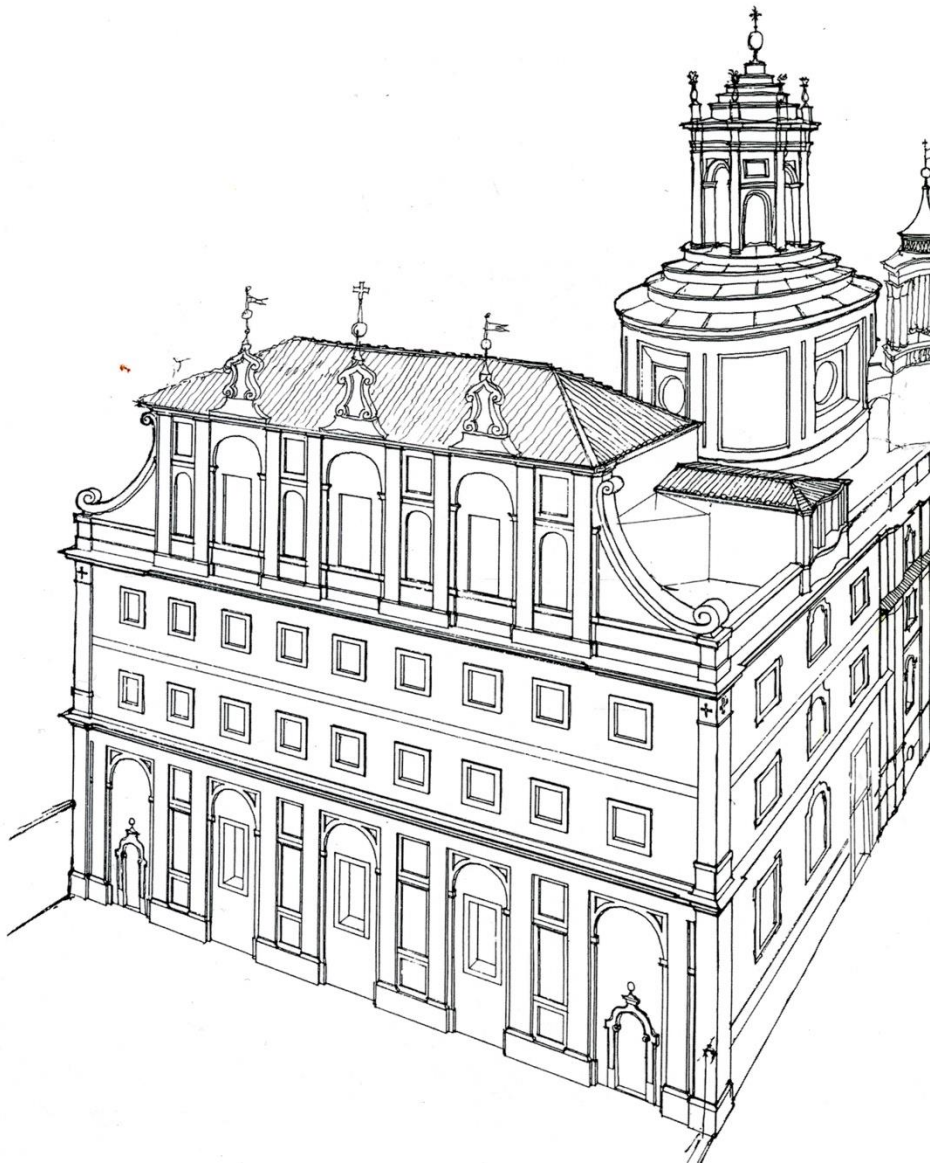
cihlová stereotomie

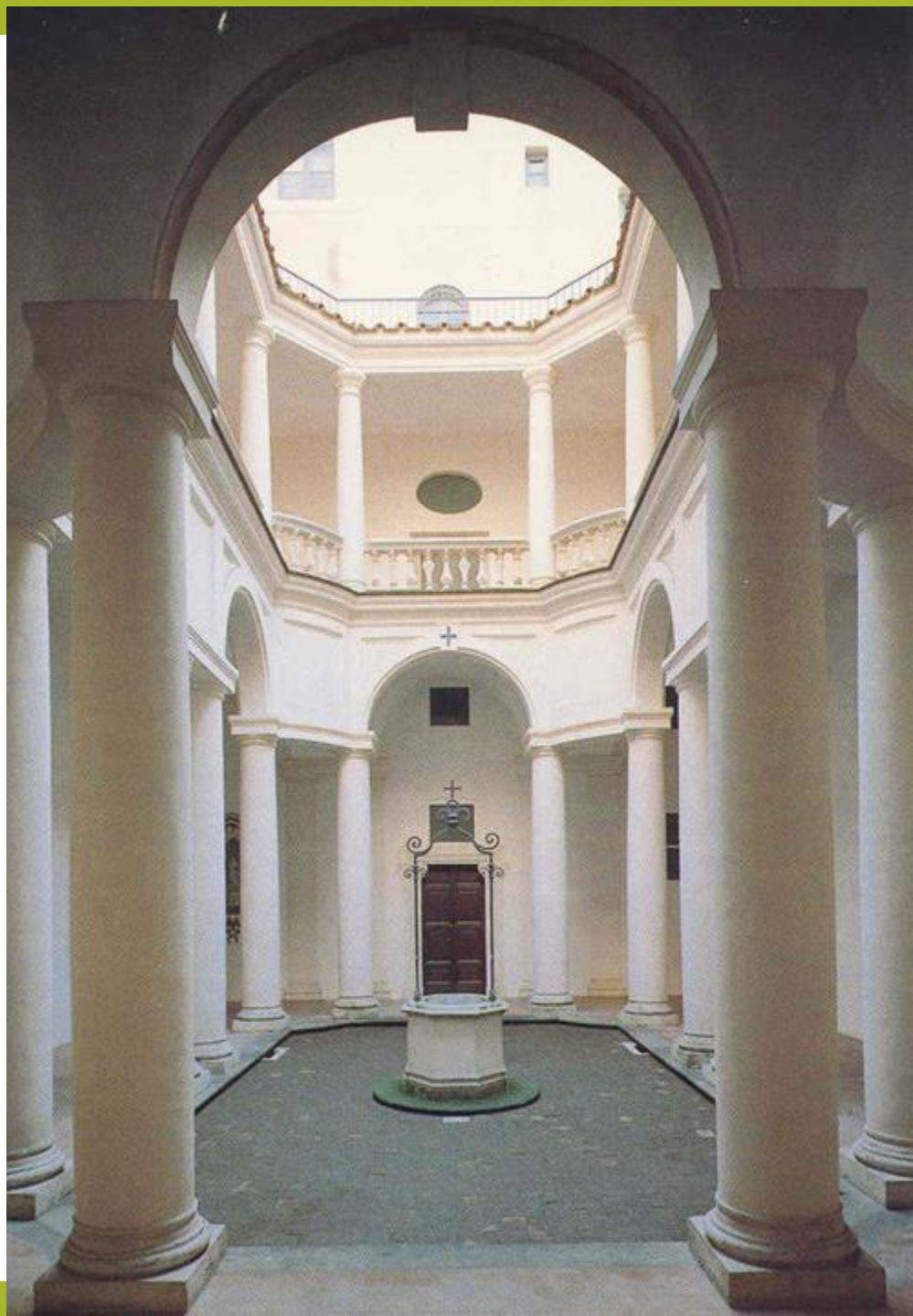
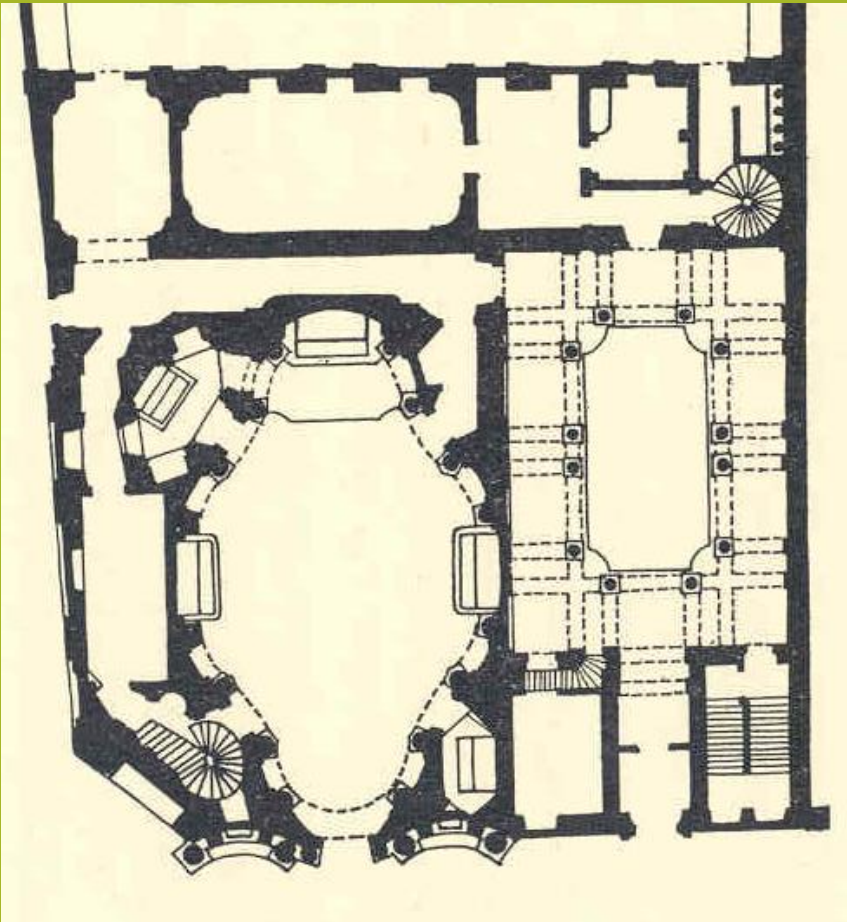

“Odívání” fasády:
tektonika z travertinu

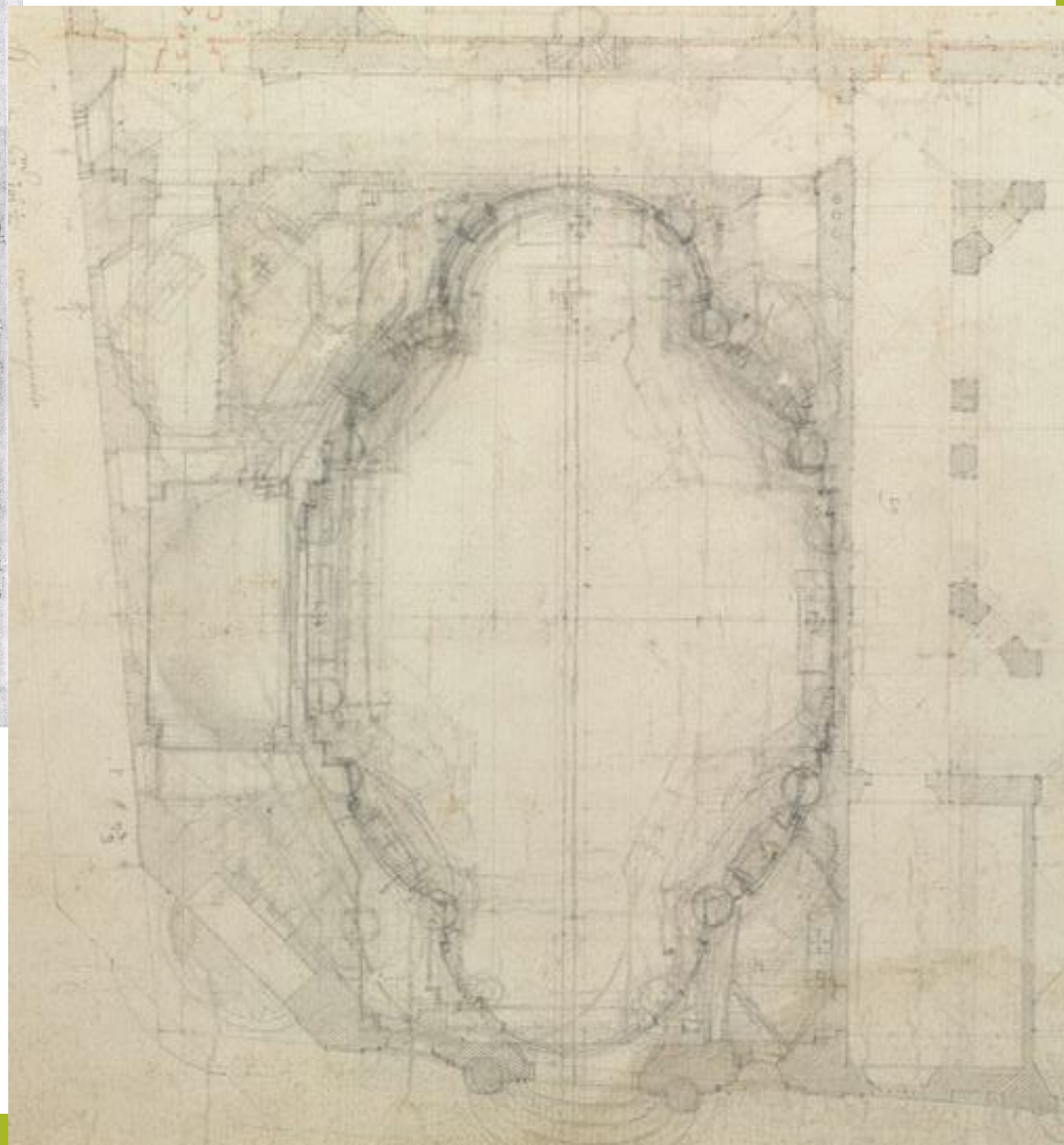
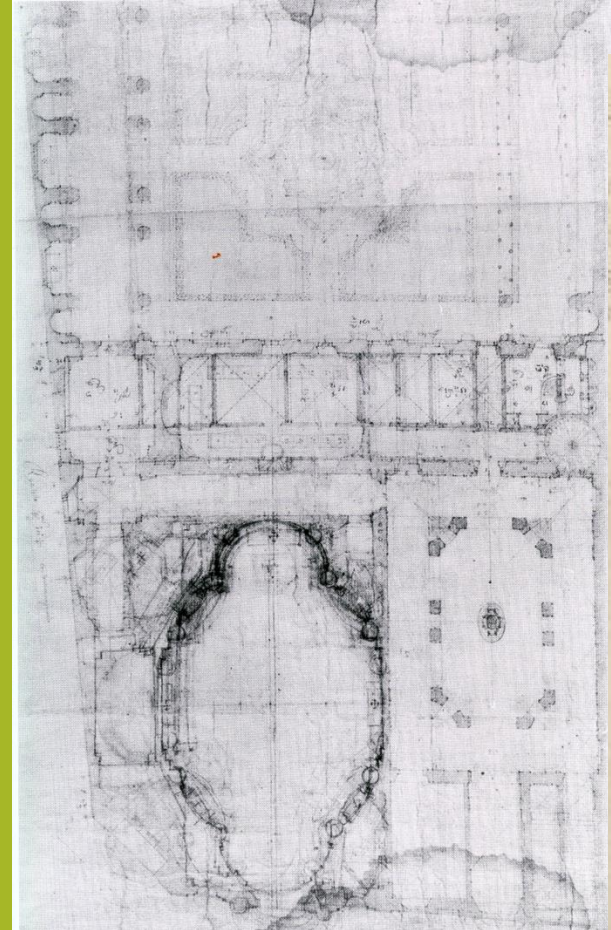

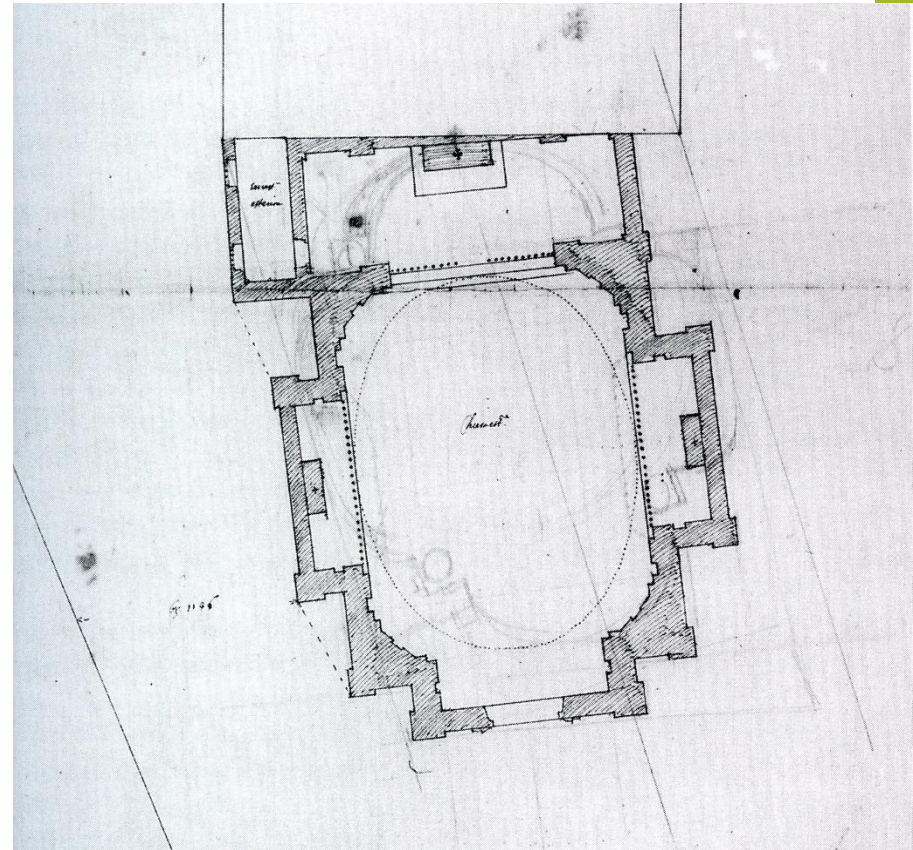
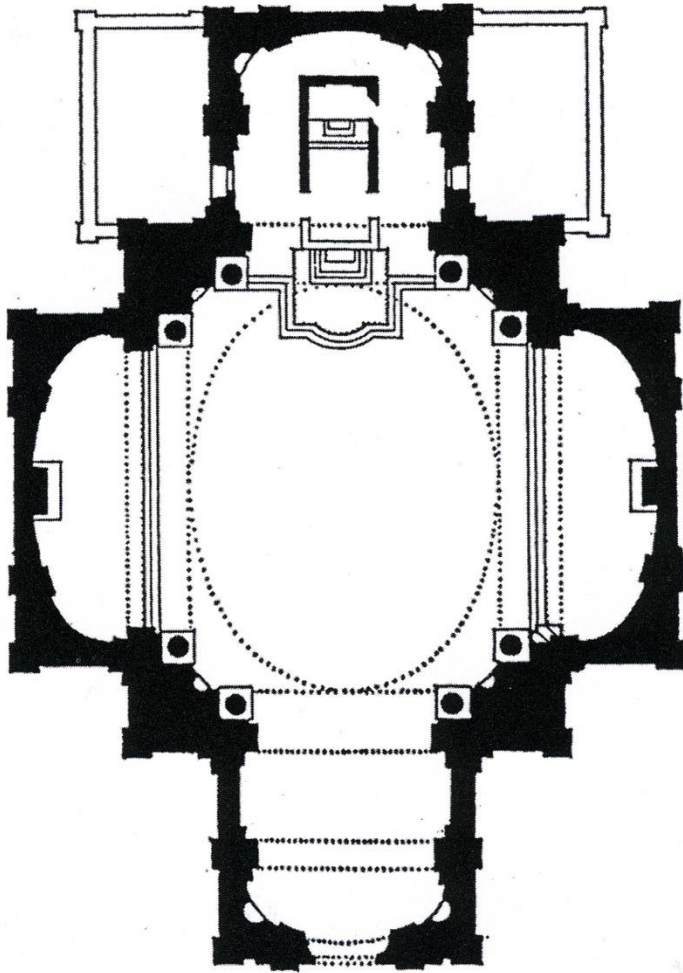

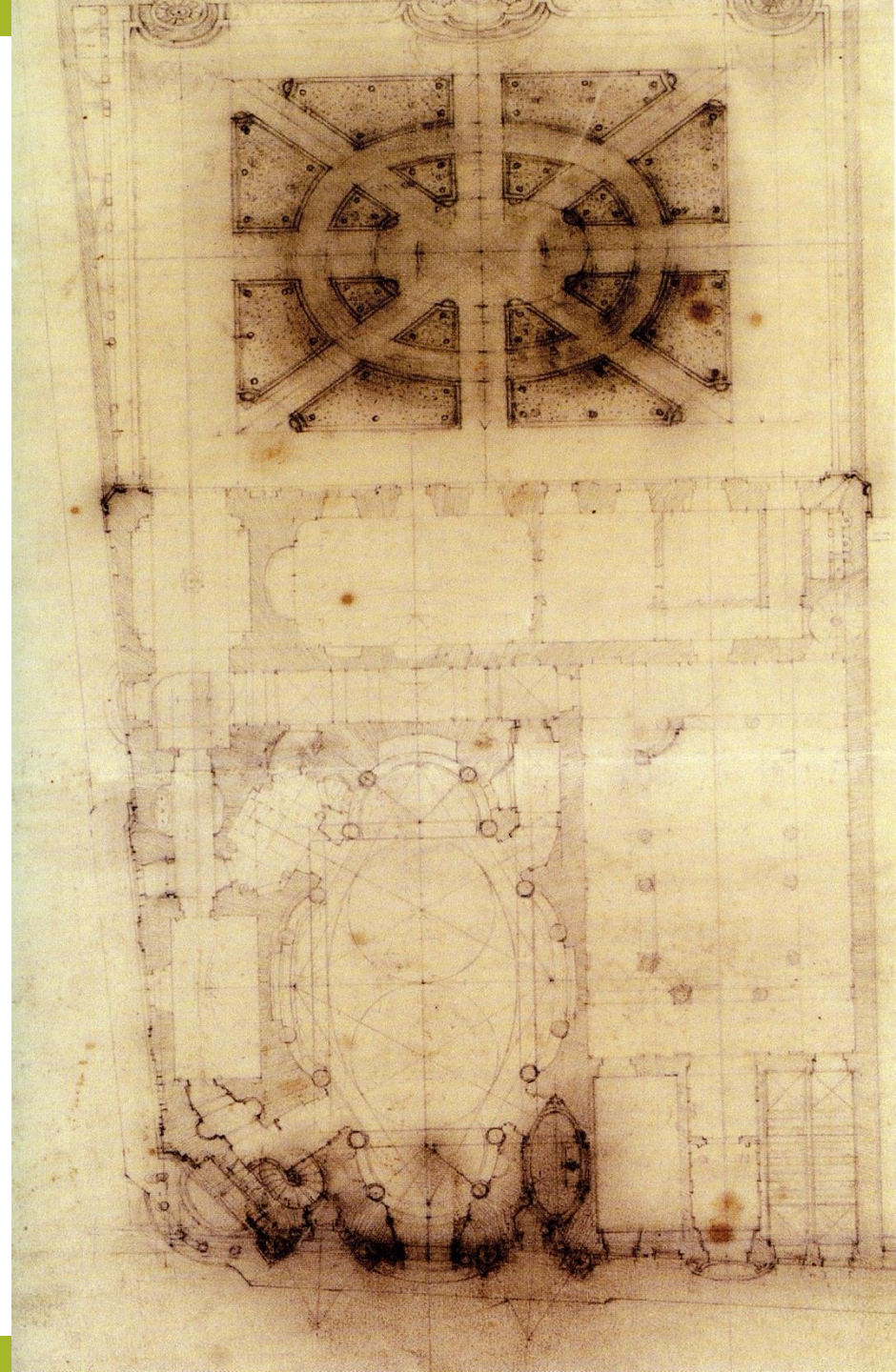
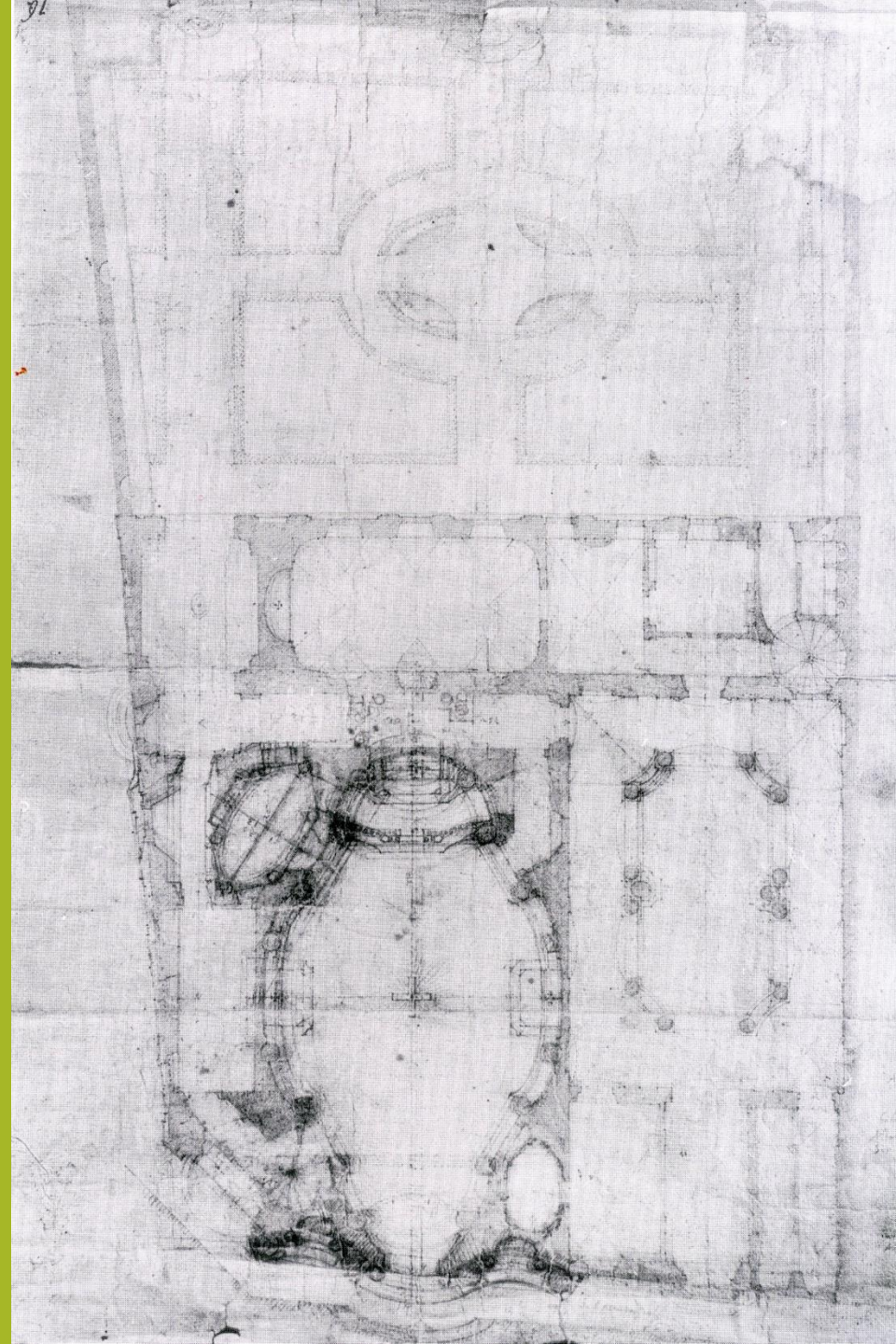

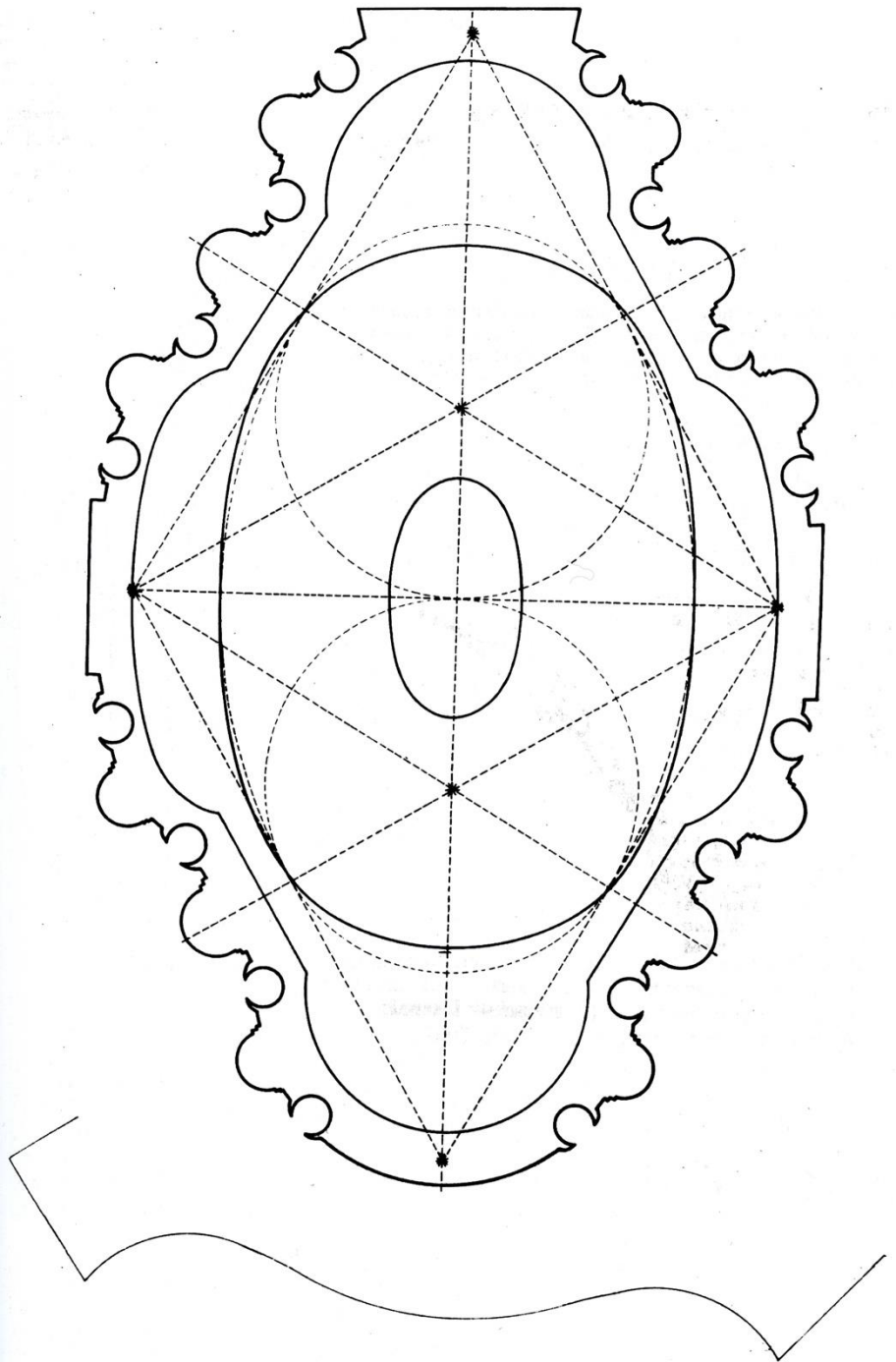
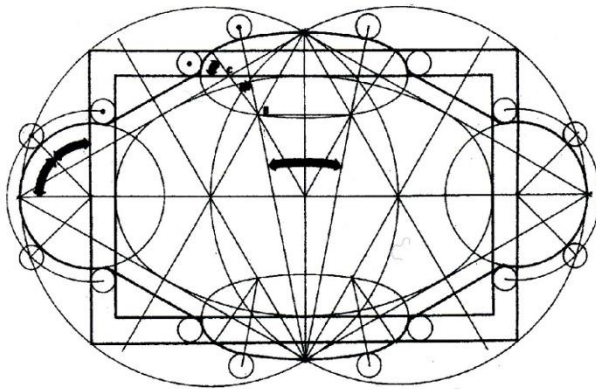
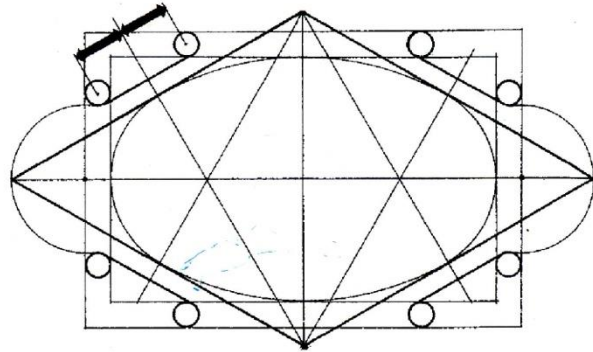
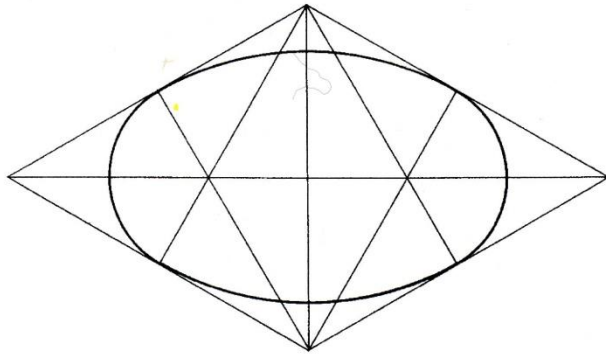

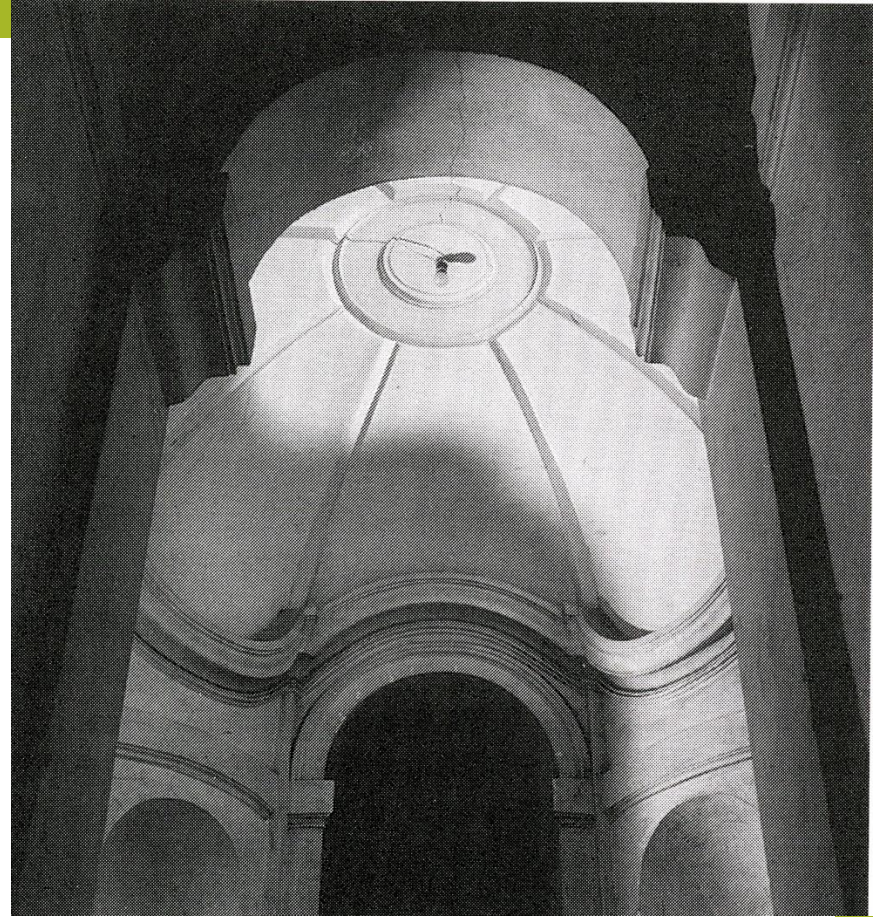
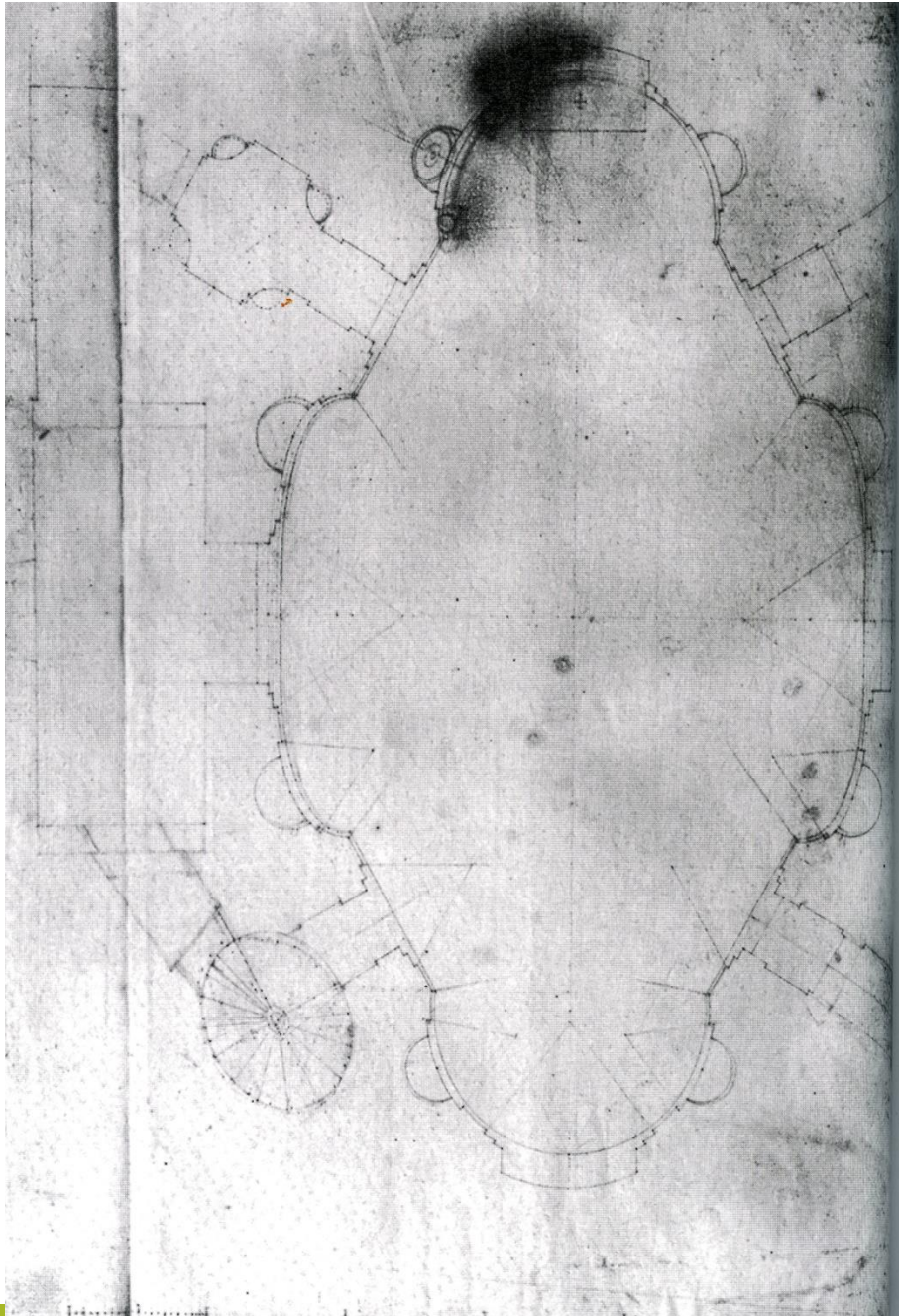
Fr. Maria Richini: Santa Maria di Loreto – Sant. Agostino

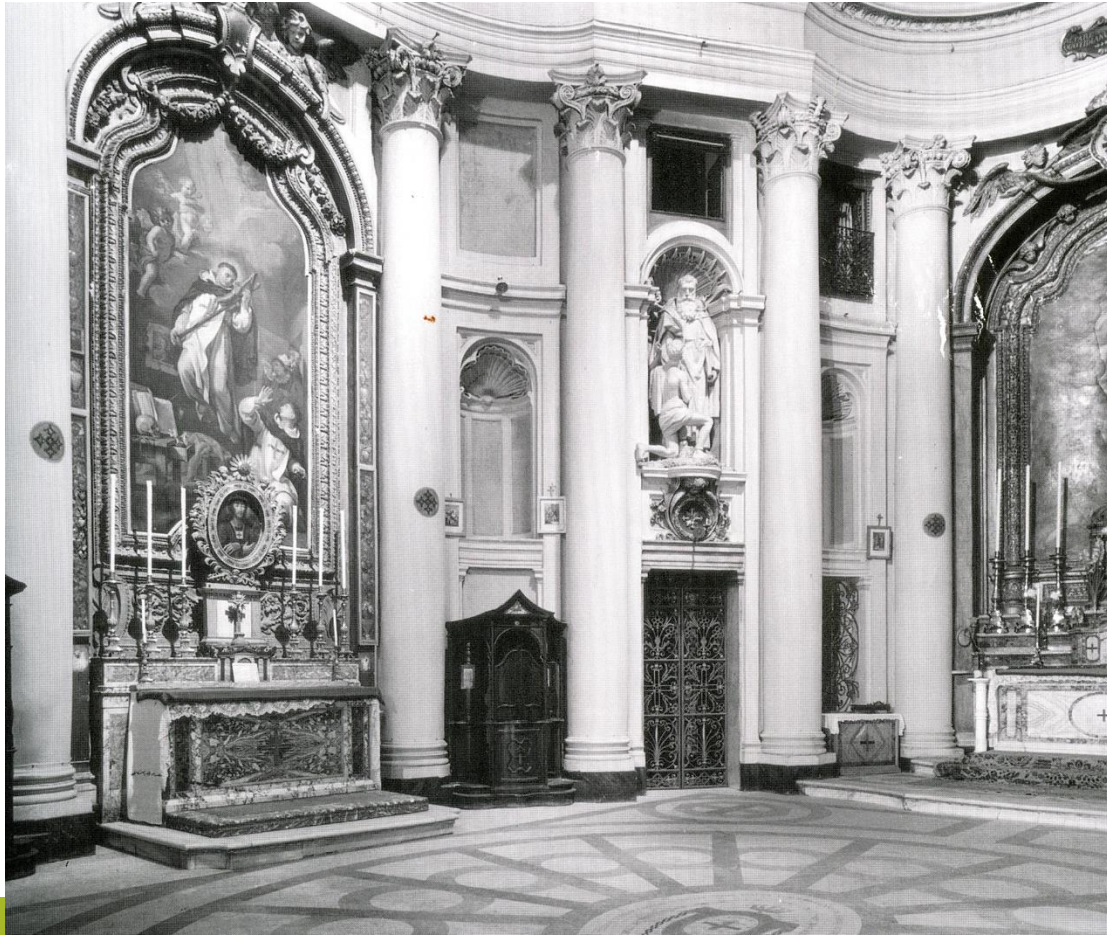

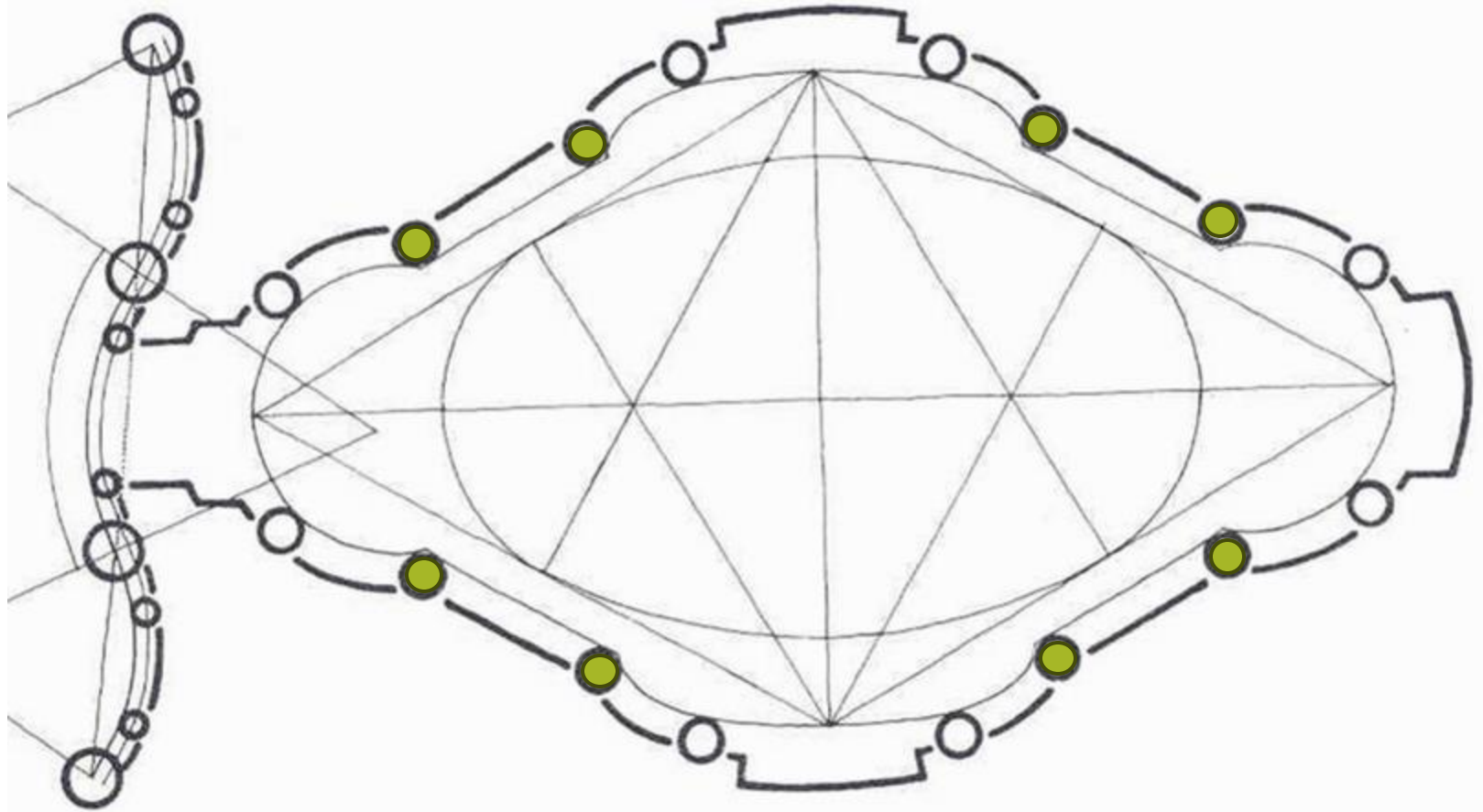

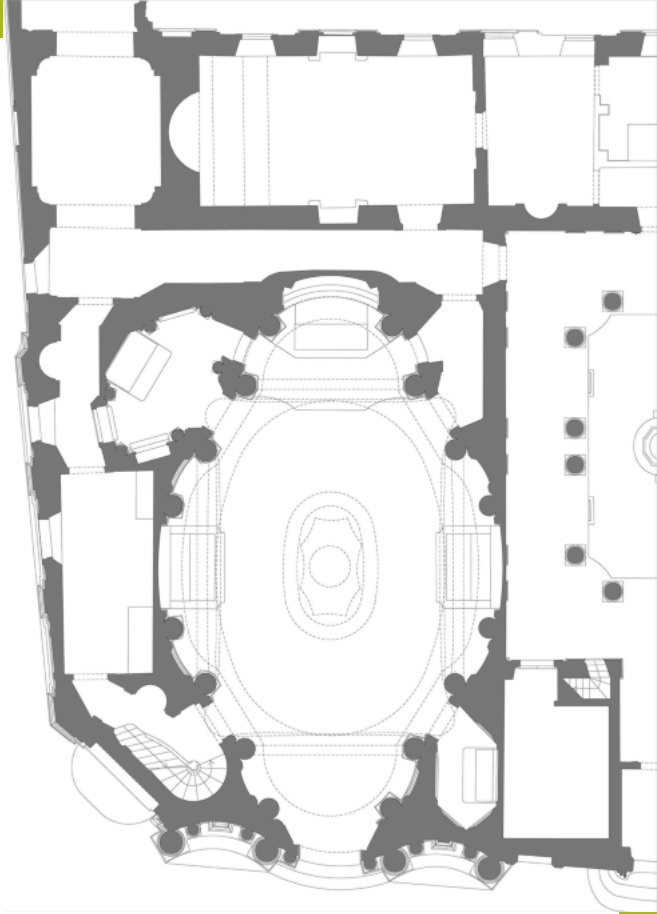

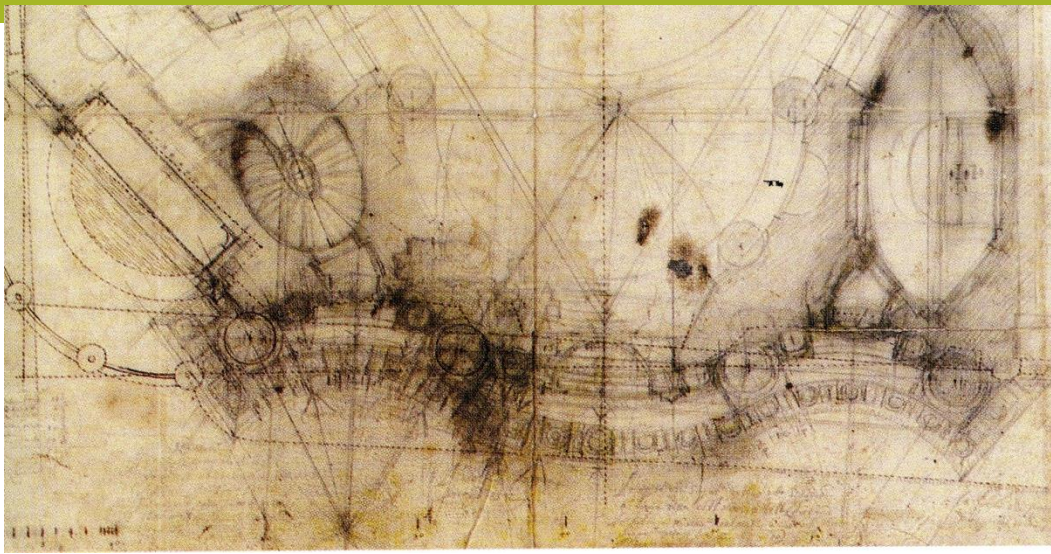

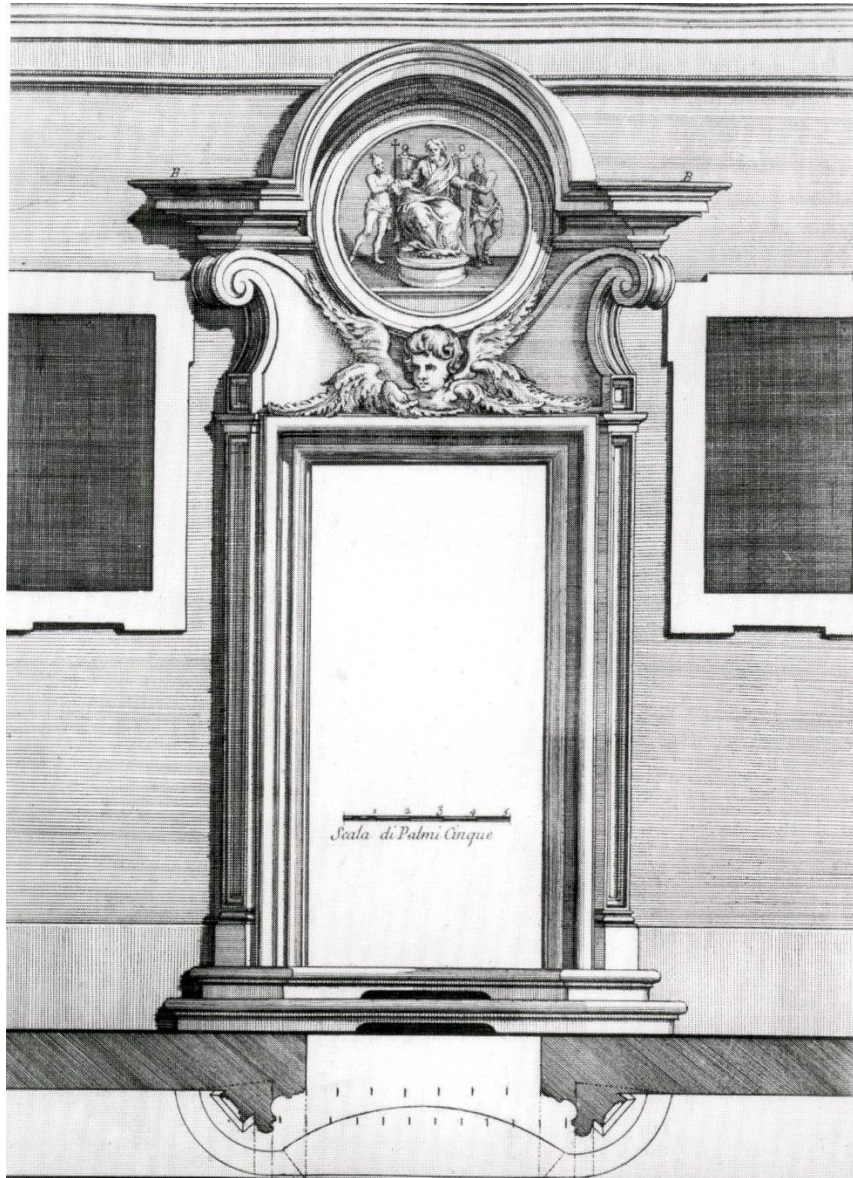

Soudobá kritika:

Giovanni Baglione, 1642: architektura krásná, půvabná a rozmarná („bella, leggiarda e capricciosa“)

v kopii svazku připsal Giovanni Paolo Belloriho: ošklivá a zdeformovaná; autore je gotický nevzdělanec a prznitel architektury, hanba našeho století („gotico ingnorantissimo et coruttore dell architectura, infamia del nostro secolo“)

ještě pozdější připsal: „ten, kdo tohle napsal je buď ignorant nebo šílenec. San Carlino a konvent jsou úžasná architektura“

Fra Juan di San Bonaventura, 1644: (kardinál Alphonse de Richelieu, arcibiskup z Lyonu)

Giovanni Bottari, 1754: „un miracolo del´arte“ x „dnešní díla, která nejsou ani gotická či německá, ani italská nebo upravená, ale jsou imitací Borrominoho, od něhož jsou všal vzdálená tak, jako nebe od země“

August Schmarsow, 1897

Leo Steinberg, 1977 (12 interpretací); „triform hypothesis“ – ovál, kříž a oktagon

Joseph Connors: Dvě linie výkladů:

- a) výklad, který dává Borromini sám svým dílem: klasická interpretace pomocí precizního výzkumu geometrie kresby a prostoru
- b) Výklad, jenž se více než na vlastní tvorbu jako celek soustřeďuje na díla jako na autonomní skutečnosti, které svou formu
- c) A význam získávají dialogem s klienty, podmínkami a omezením daným místem.

IV. Doba Inocence X. (Pamphilj, 1644-1655)

9. Architektonické zakázky v barokním Římě:

servitù particolare versus nabídka invence

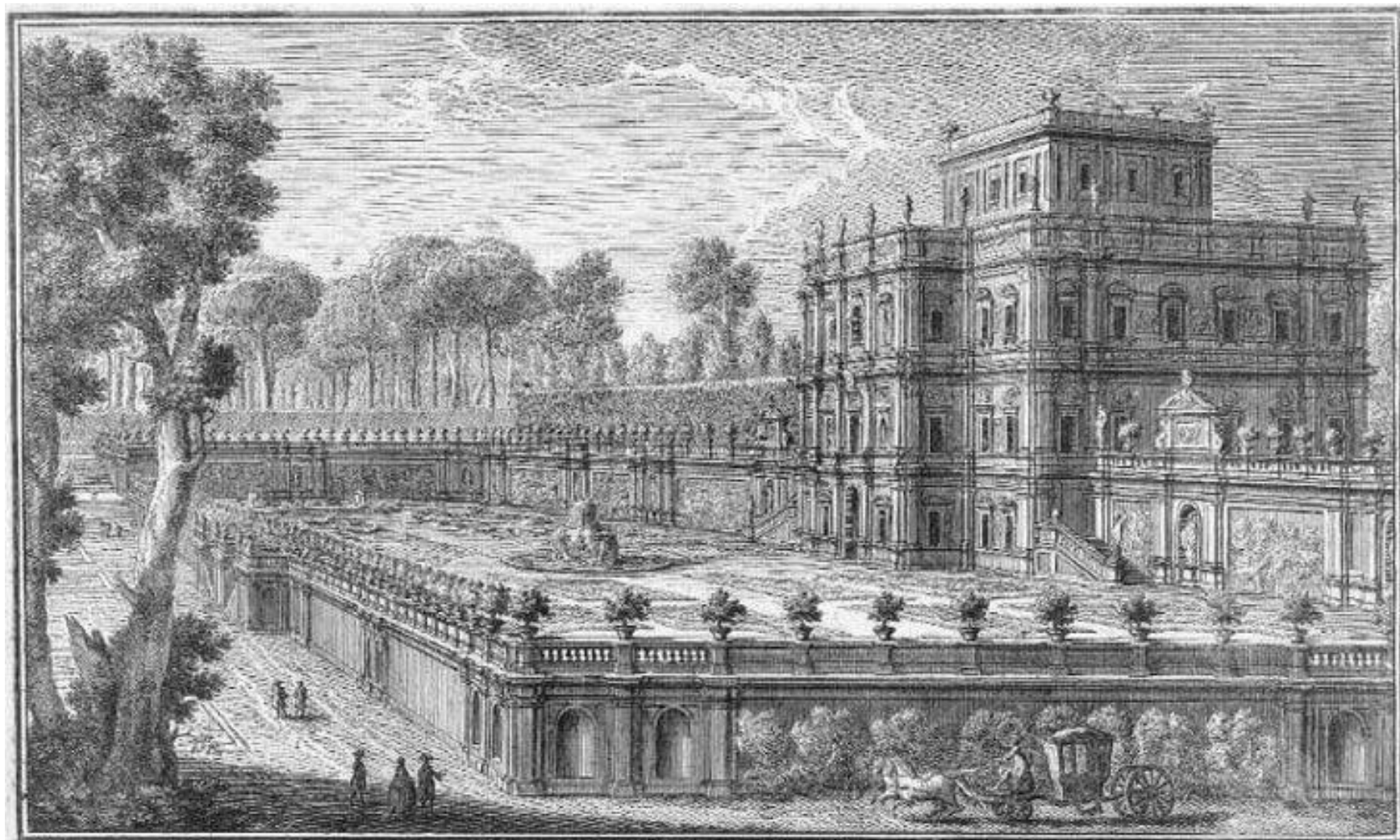
Villa Pamphilj, 1644-1653

Camillo Pamphilj (1622-1666), Virgilio Spada

Alessandro Algardi - Giovanni Francesco Grimaldi / Carlo Rainaldi

G. V. del. et sculp.

Villa, e Casino Pausani, detta del bel Respiro.

1. Primo piano della Villa, 2. Scale, che portano al giardino oggetto, 3. Scale, che portano al secondo piano della Villa, 4. Viale del Fianco.

200

Oratorio dei Filippini

Confederatio di San Filippo Neri /Santa Maria in Valicella/Chiesa nuova
Filippo z Neri roku 1622 svatořečen

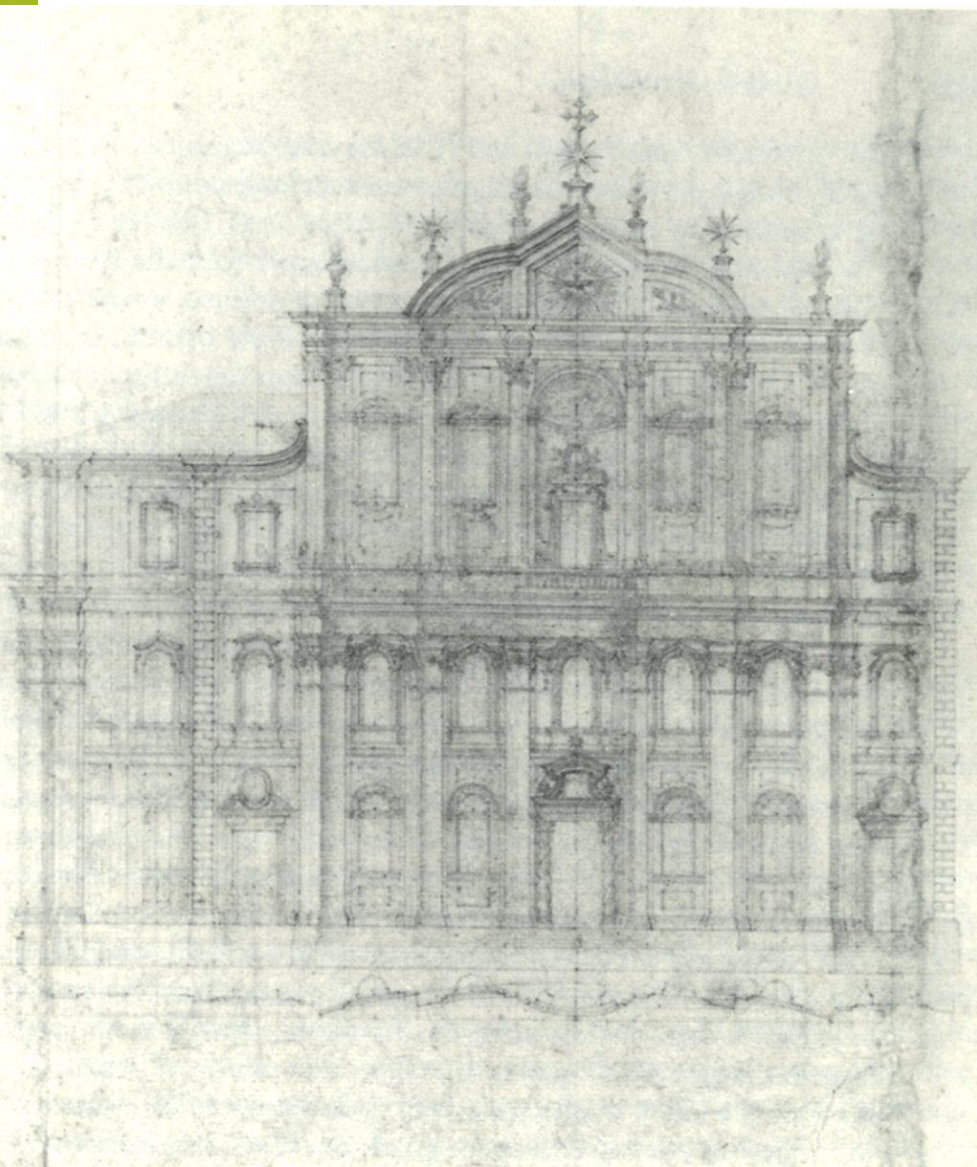

Paolo Maruscelli, 1637
Francesco Borromini + Virgilio Spada

1640: požehnáno oratorium, 1647: dokončení přední části, poté další výstavba

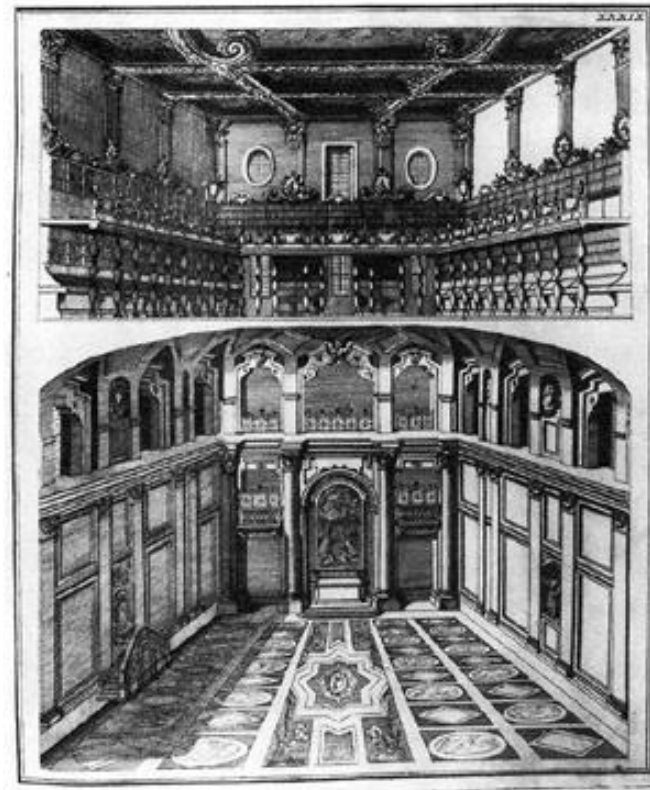
Dom. Barriere delin. et stulp.

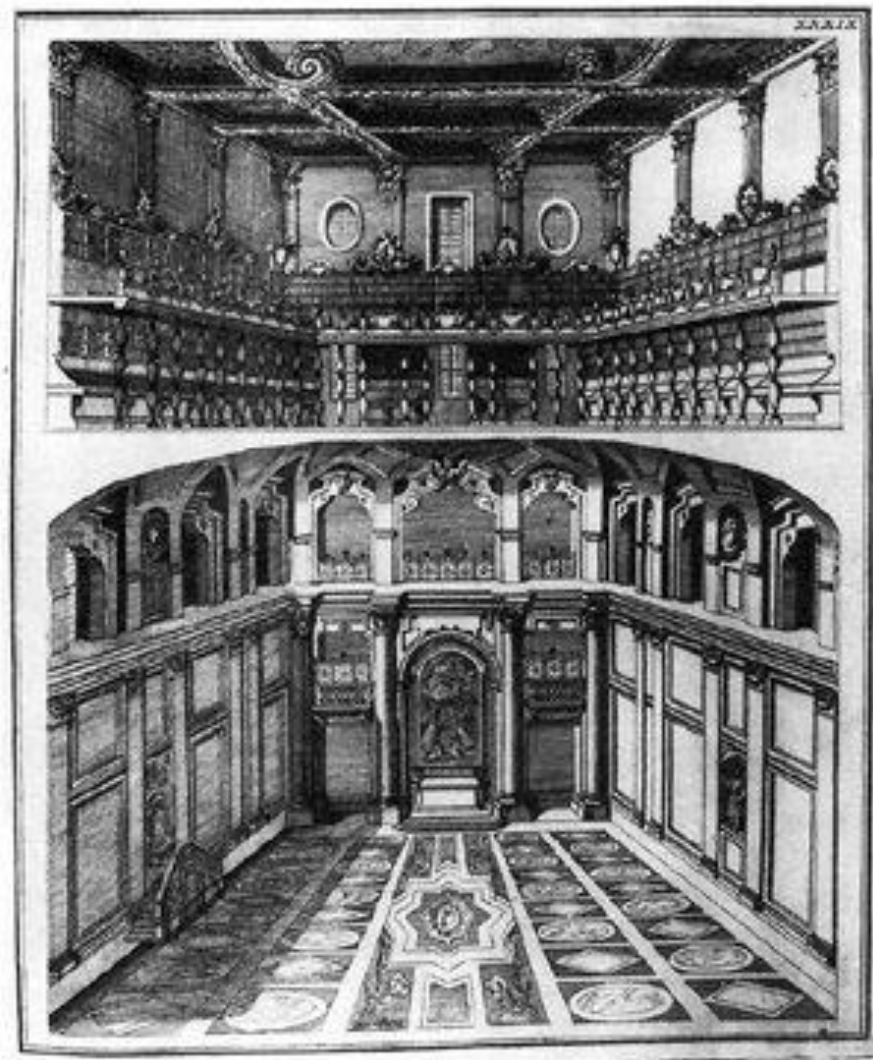
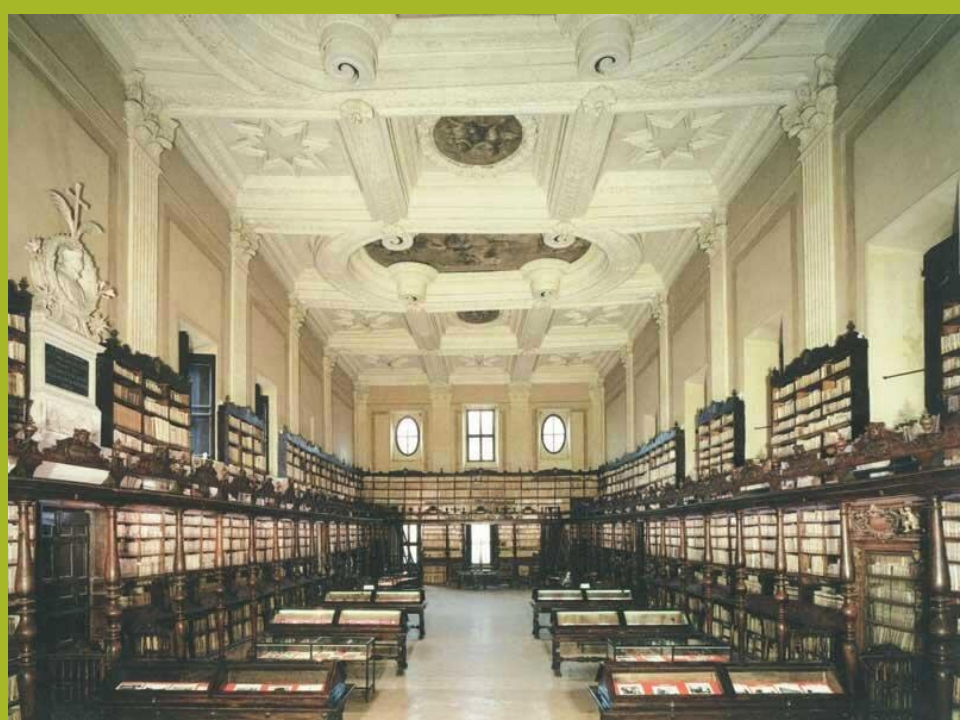

ANGELVS CAESIVS

BIBLIOTECA VALLCELLIANA

TOTAVLCHRA
E
AMICAMEA

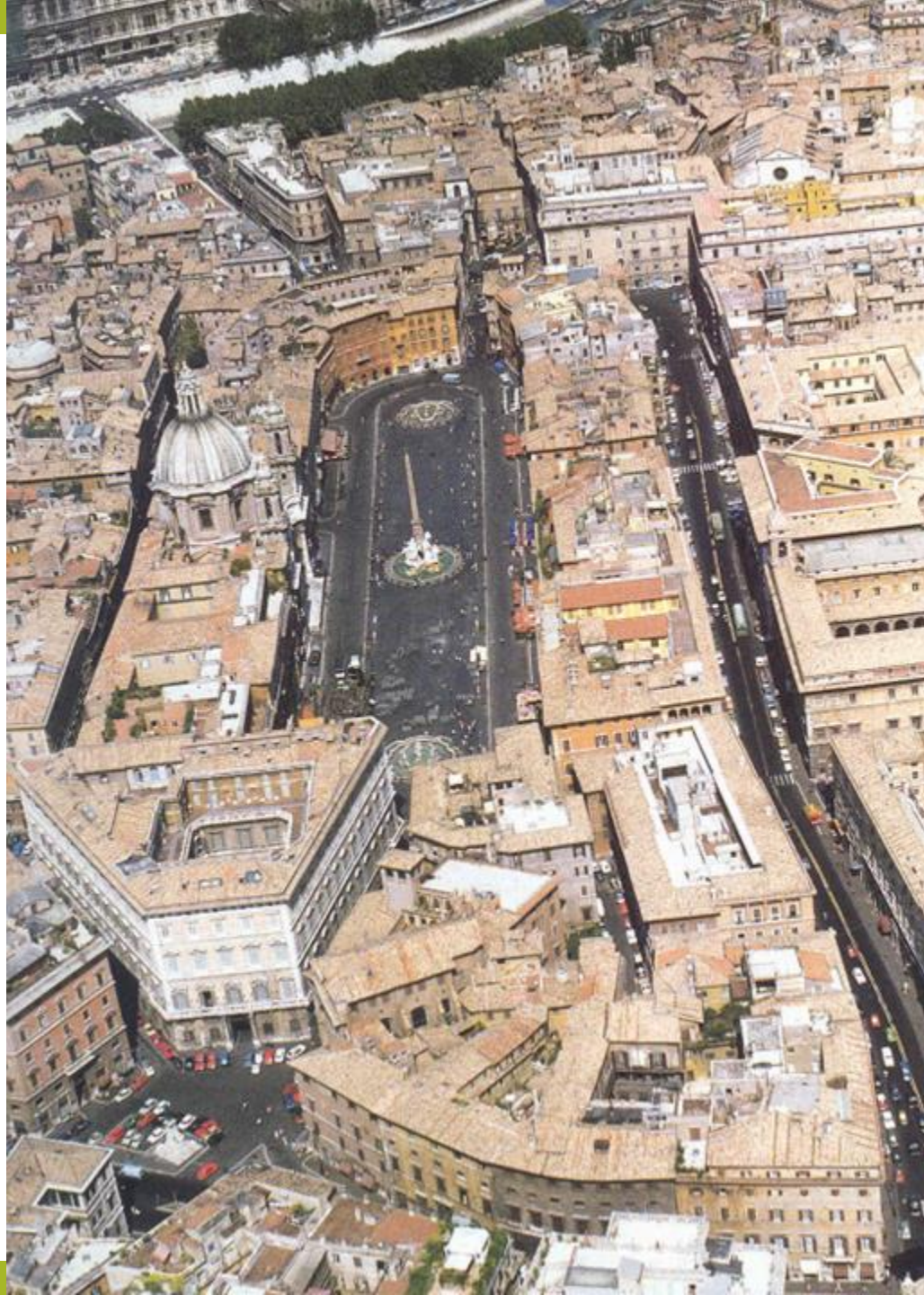

Piazza Navona: „Forum Pamphilj“

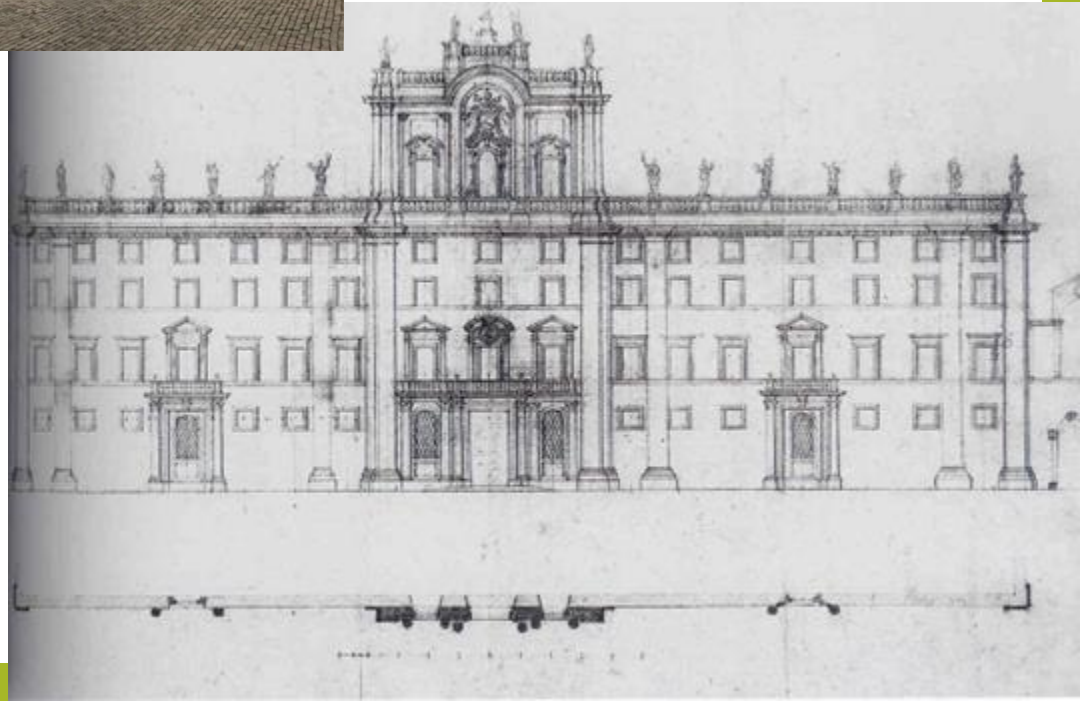
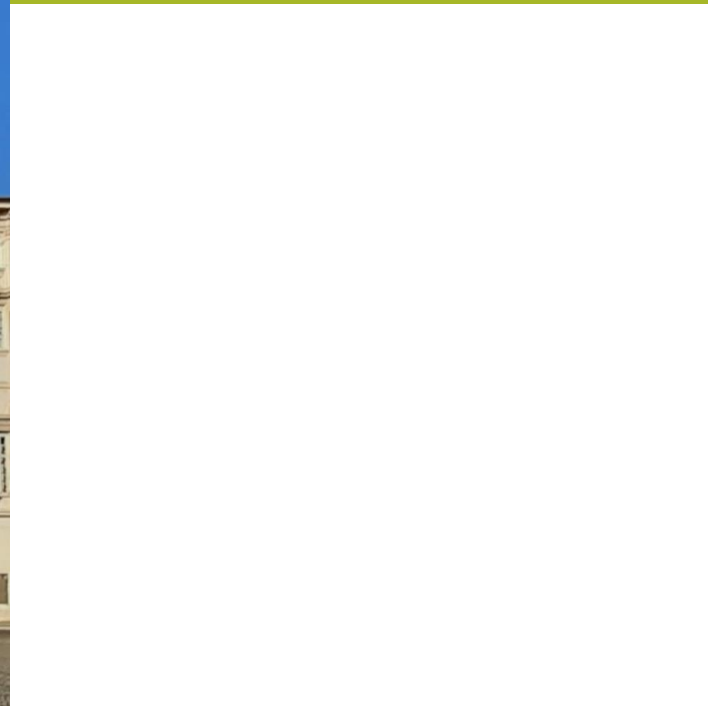
Palazzo Pamphilj, (1630), 1644-1654
Fontana dei Quattro Fiumi, 1647-1651
Sant'Agnese in Agone, (1652), 1653-1657, (1667/1672)

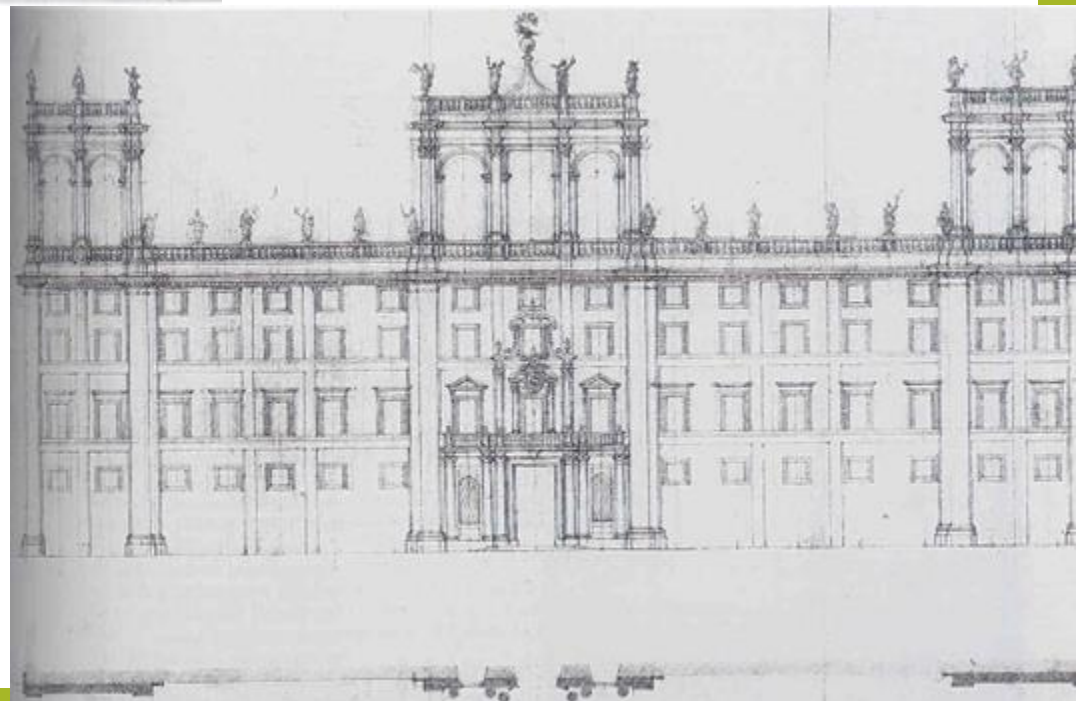
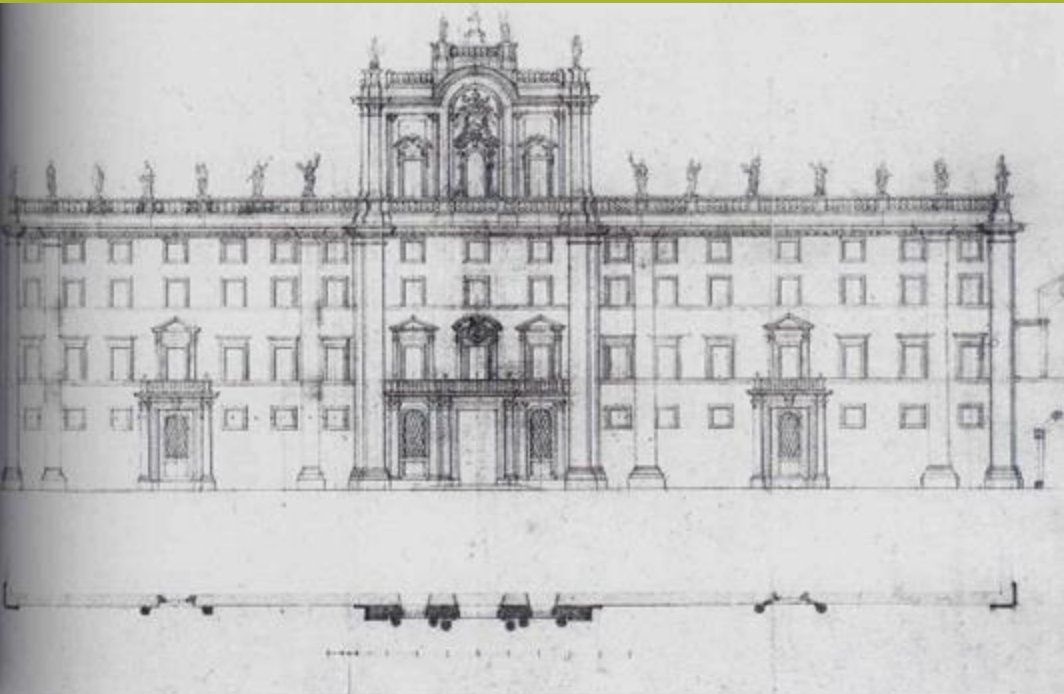

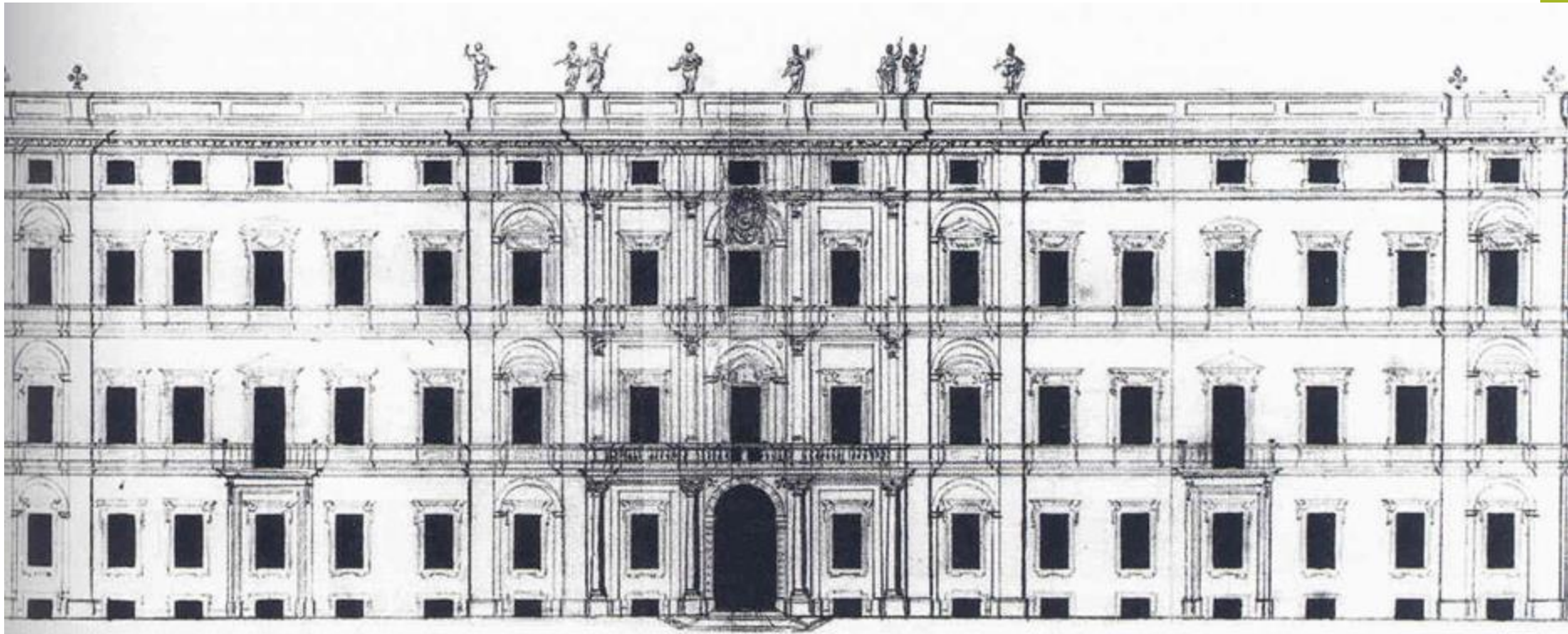
Olimpia Maidalchini-Pamphilj
(1591-1657)
/Pamphilio Pamphilj + 1639/

Camillo Pamphilj

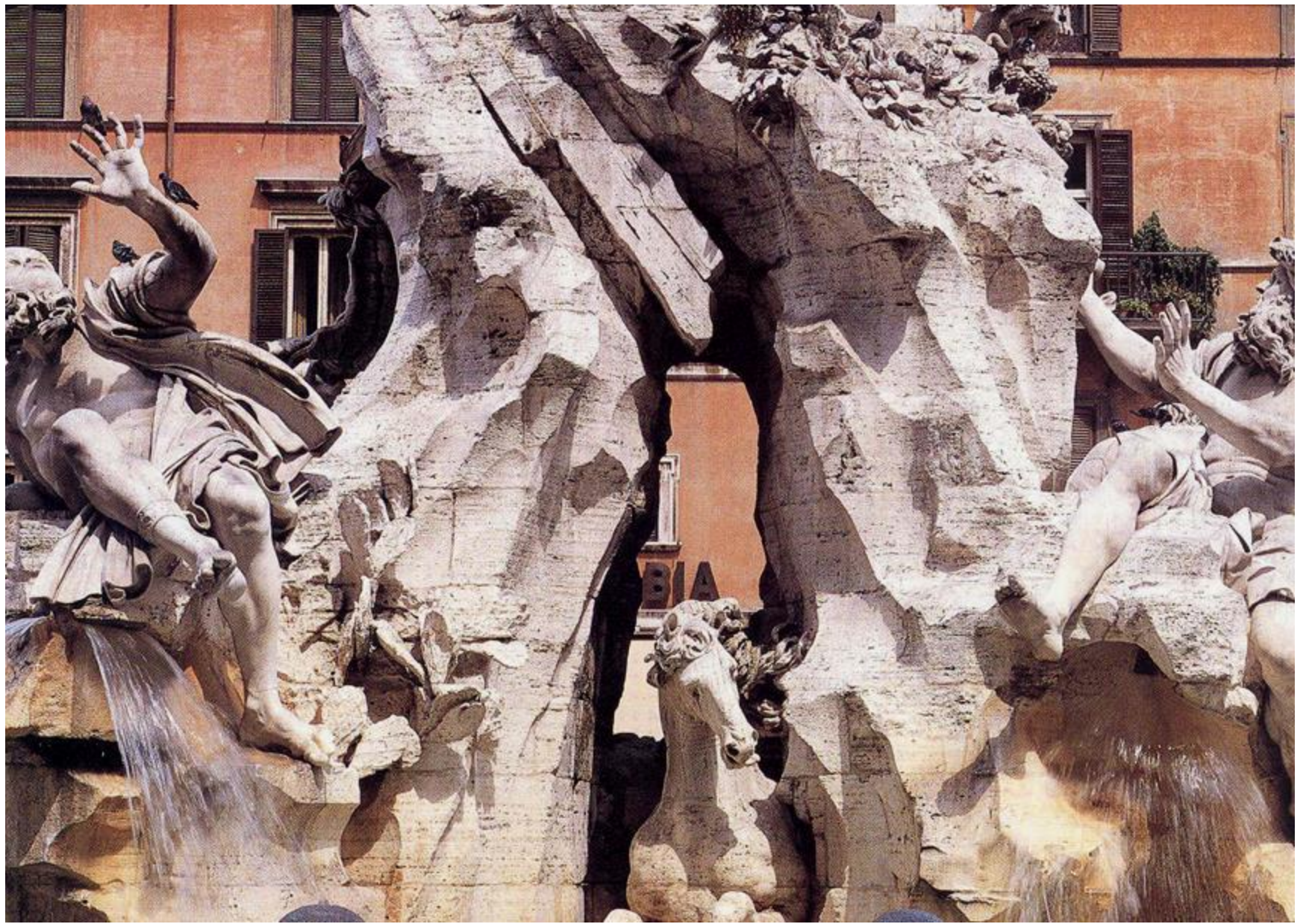

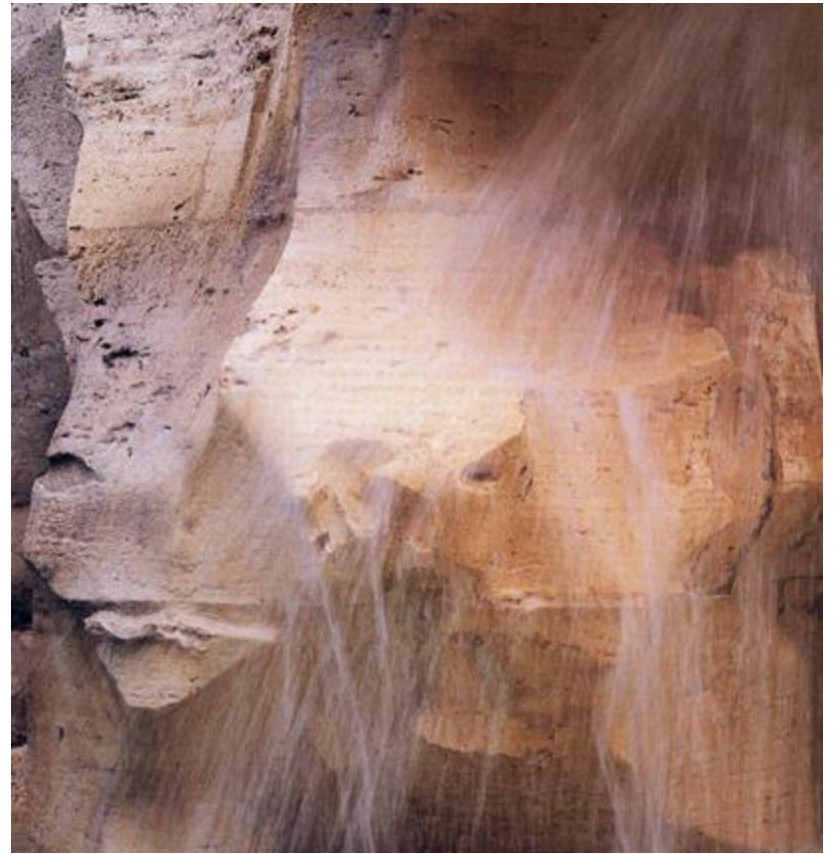

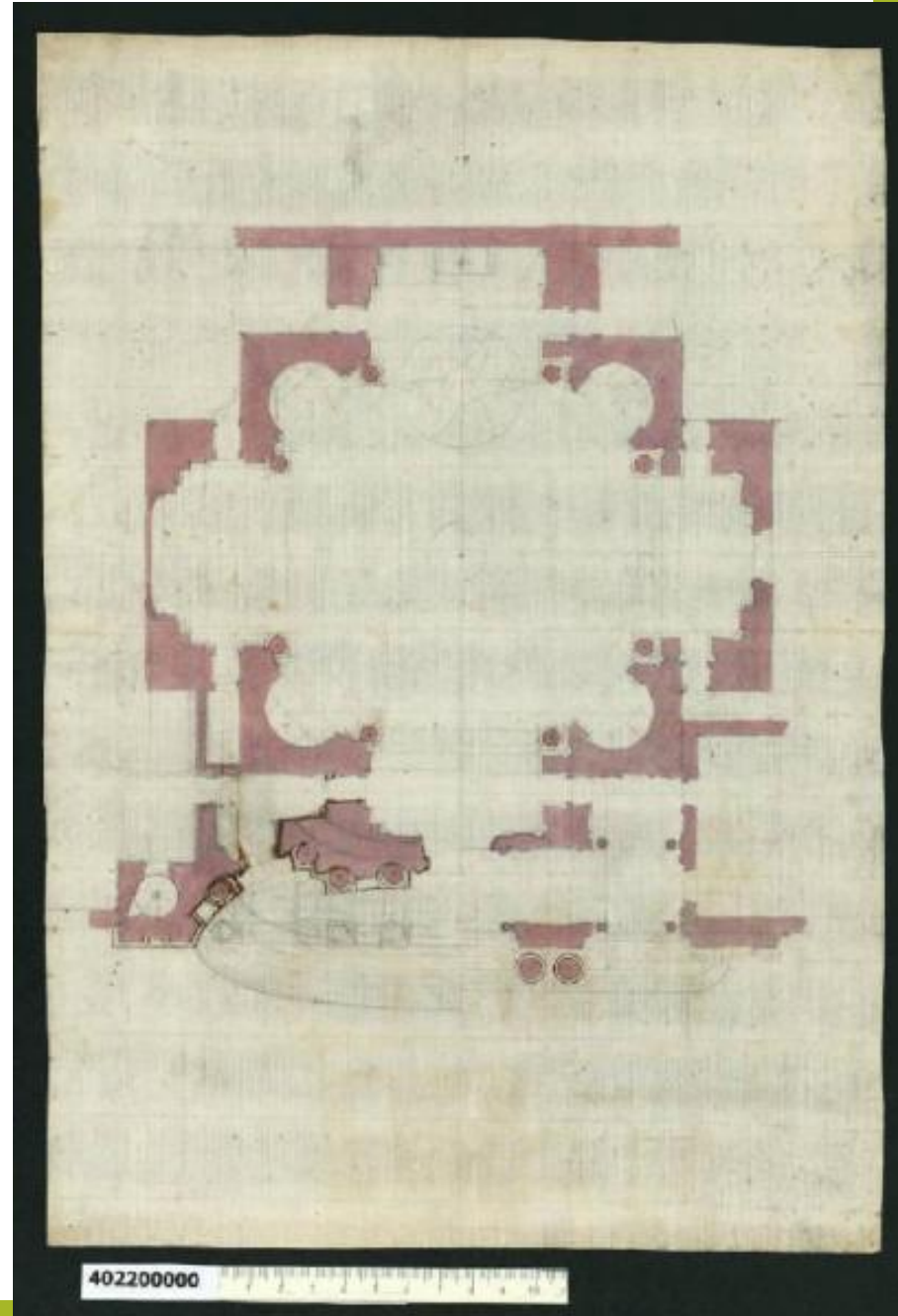
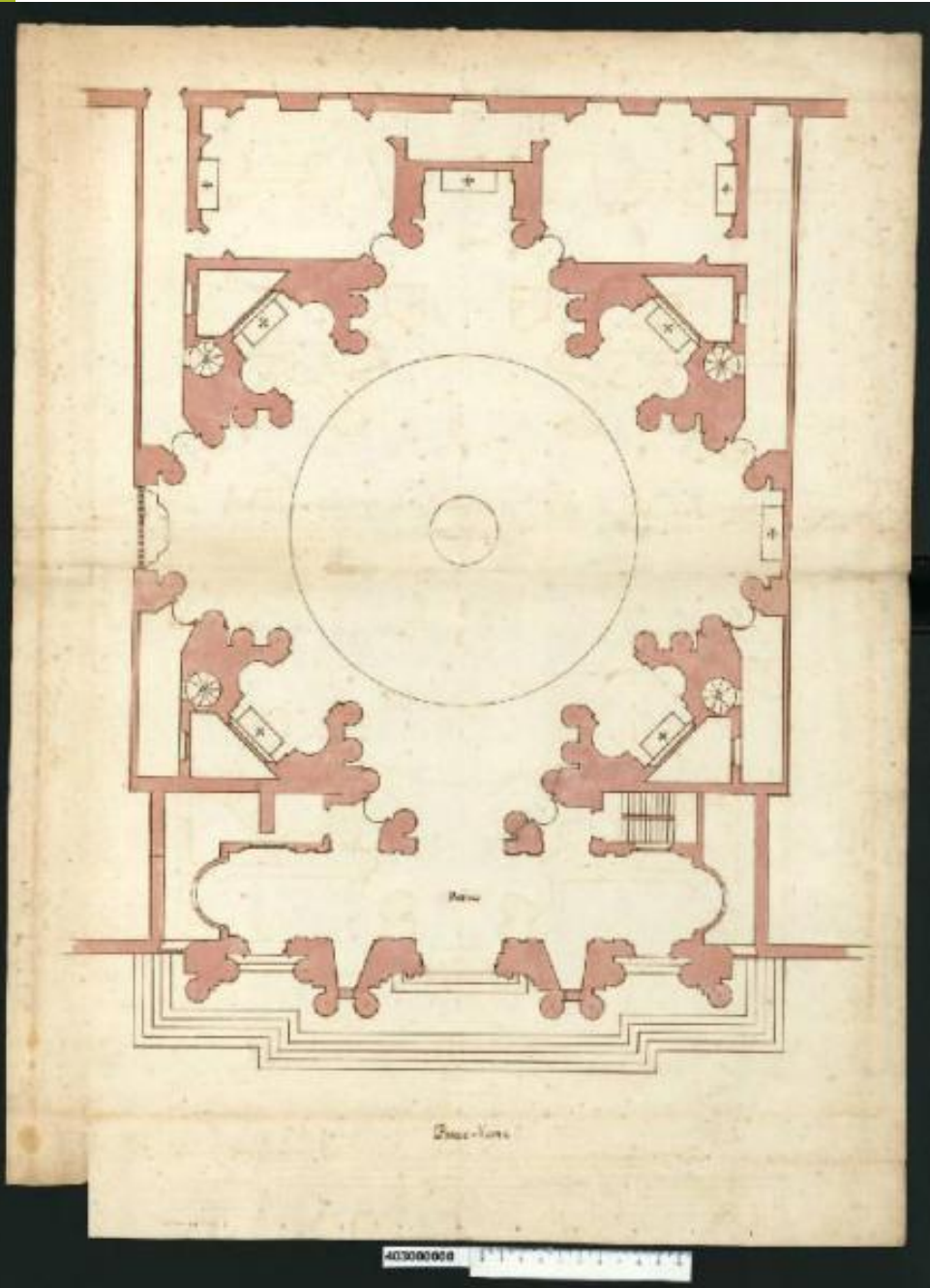

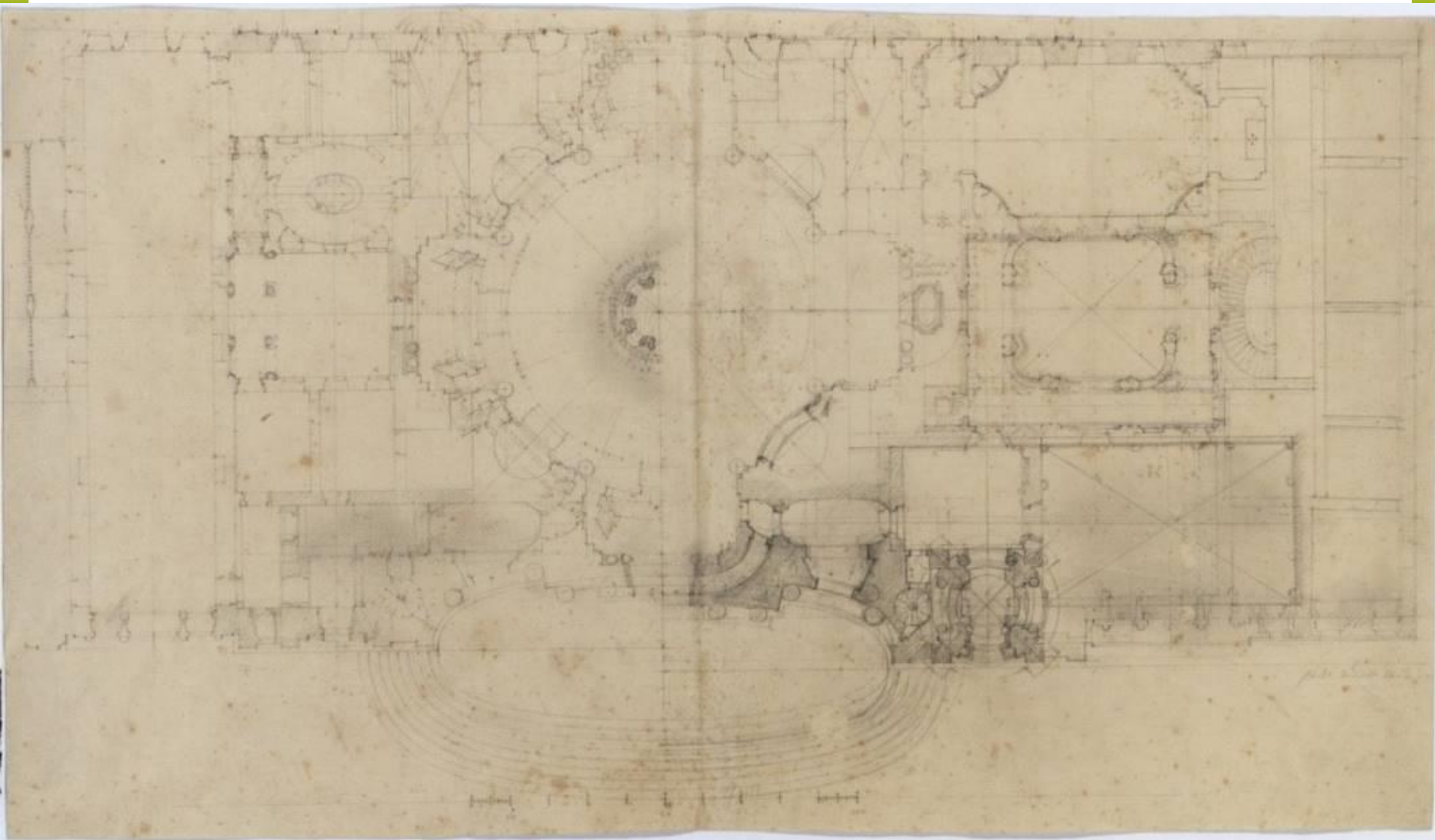

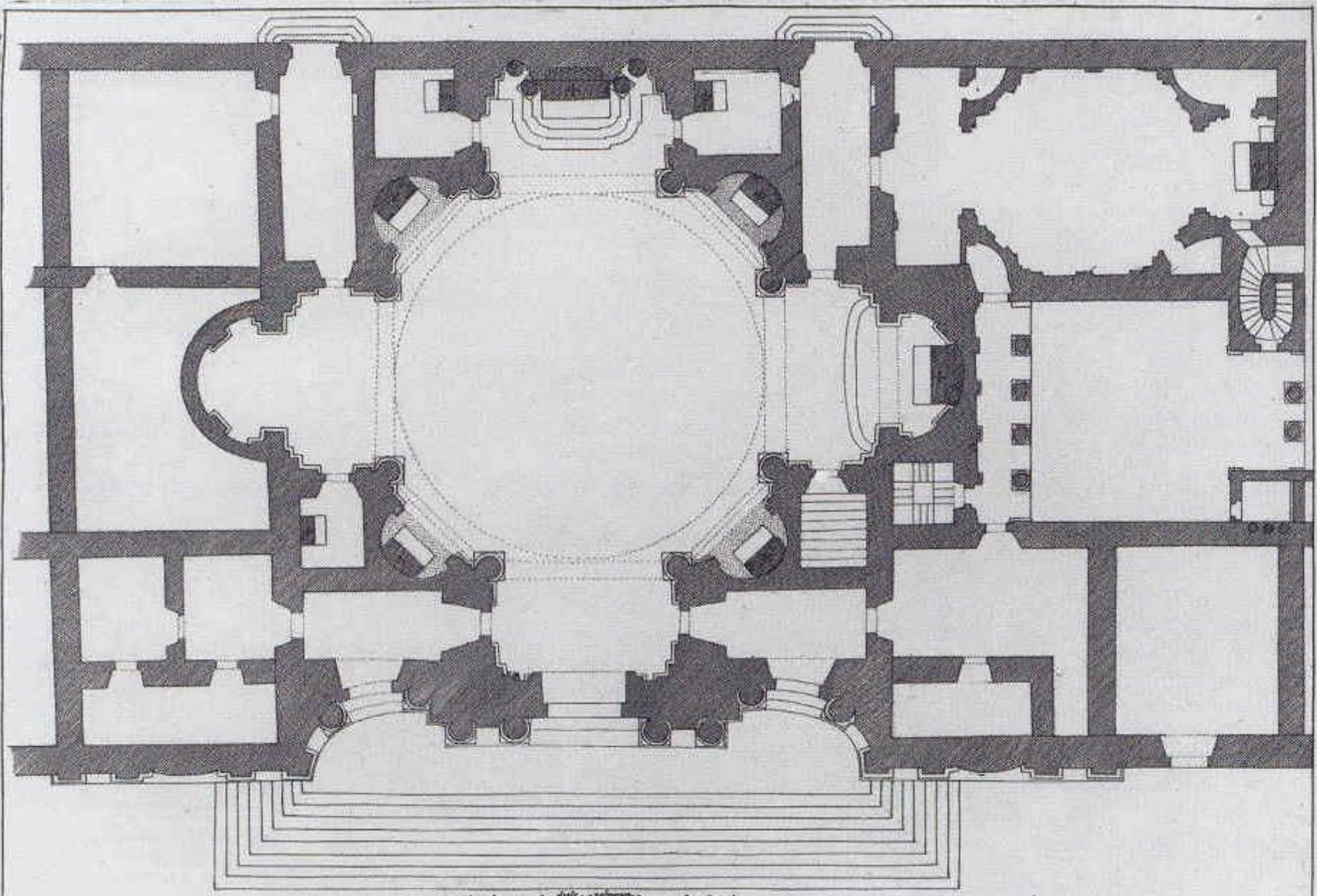

1650: Svatý rok – rozhodnutí postavit mauzoleum Pamphilj

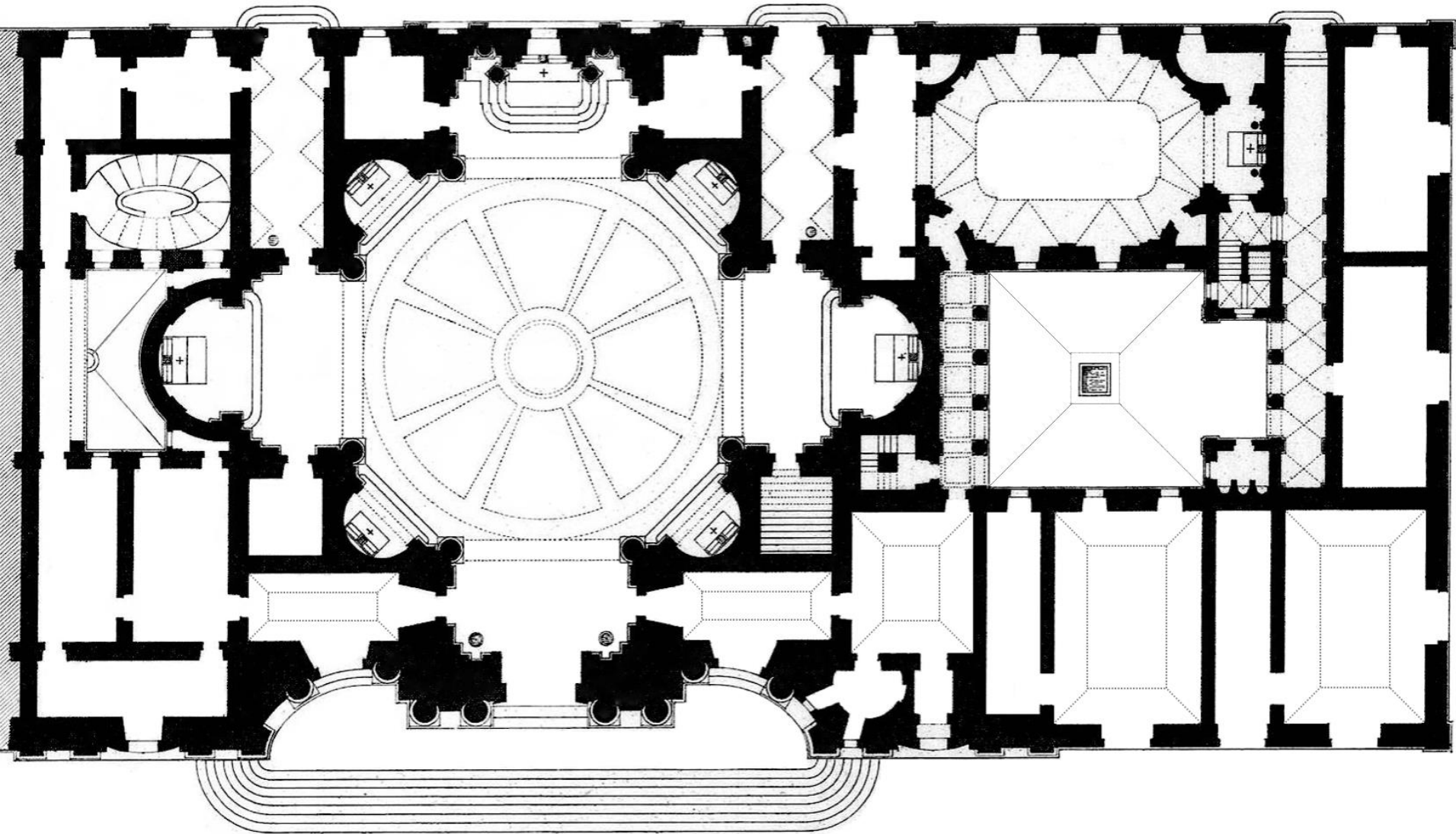

ICINOGRAPHIA TEMPLI S. AGRIPIAE AD FORVM AGONALE. 1800
Ex Francisci Borronii Arch.

Laurentius Mucchioli del.

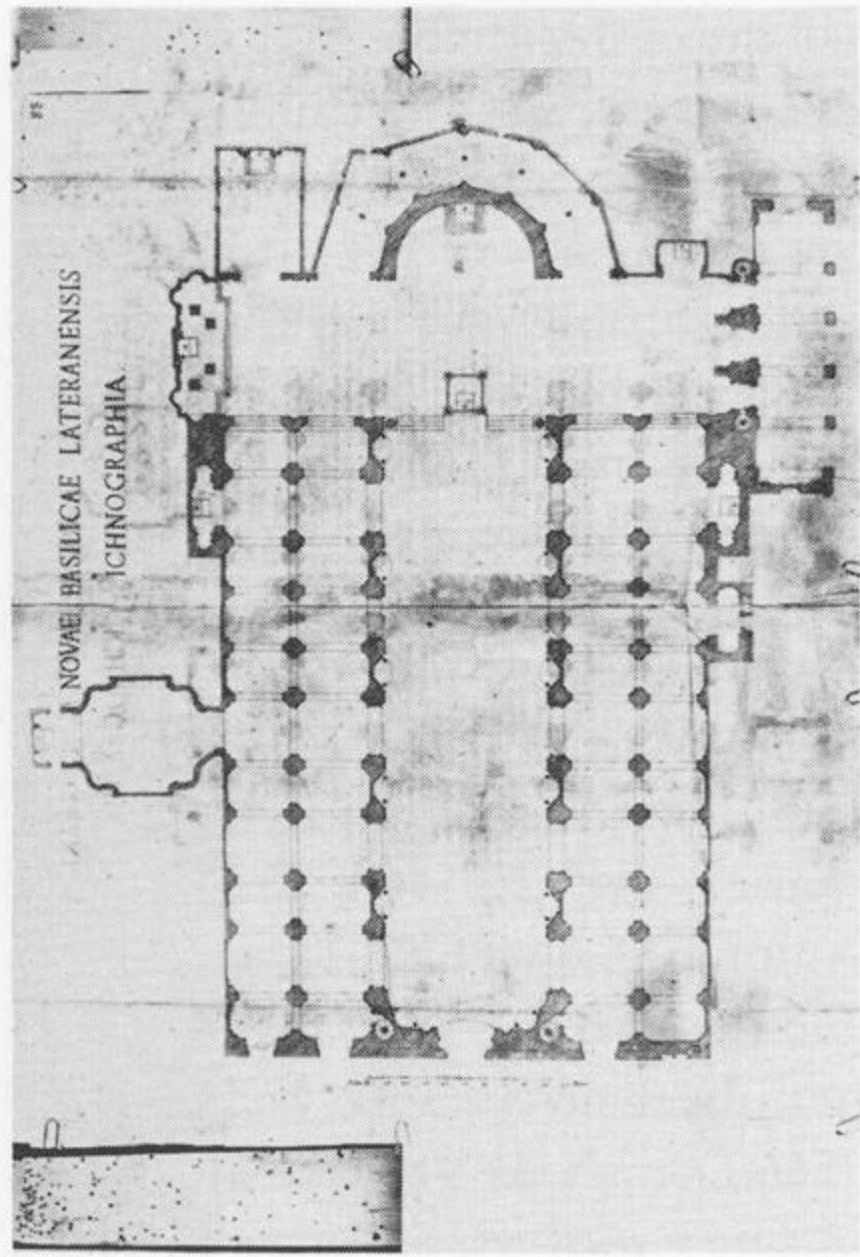
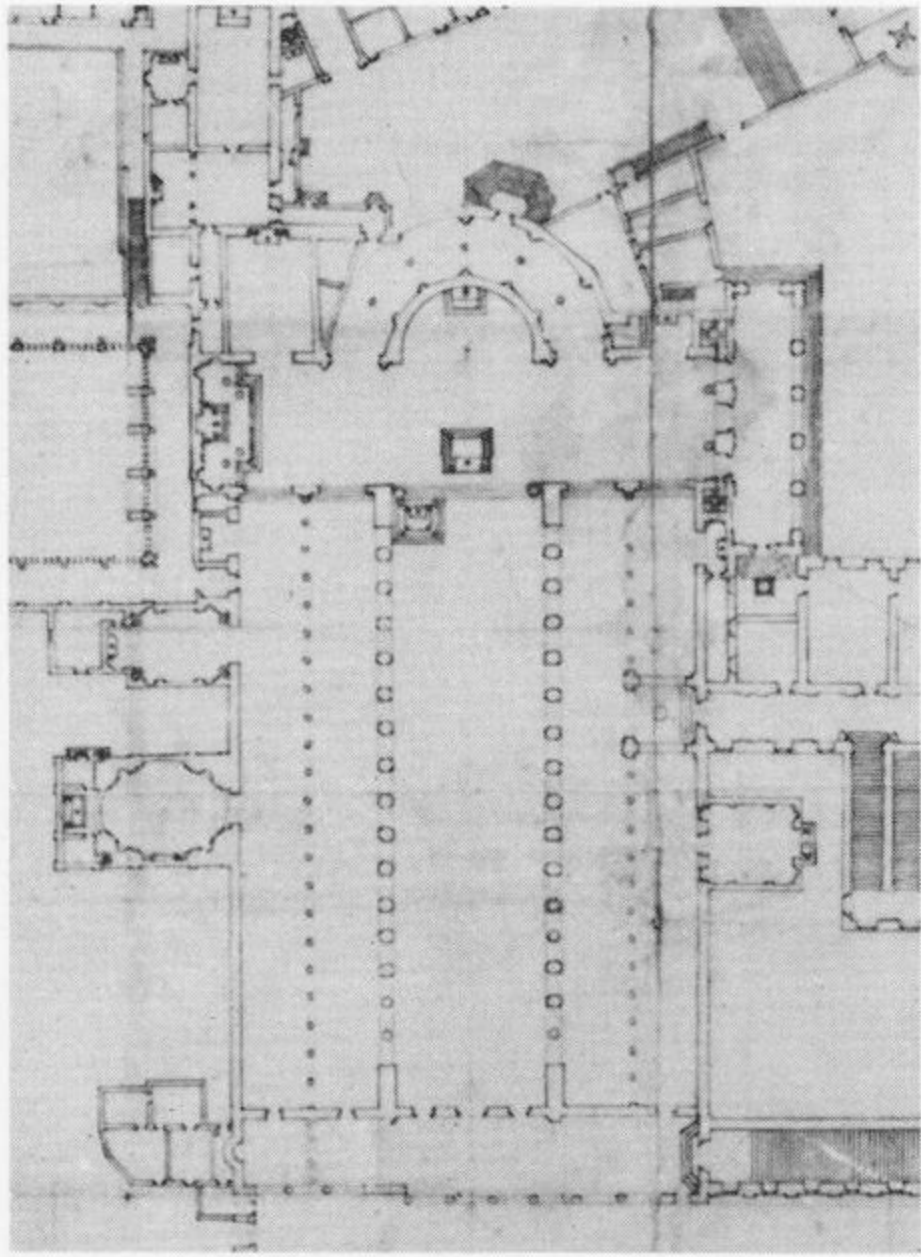

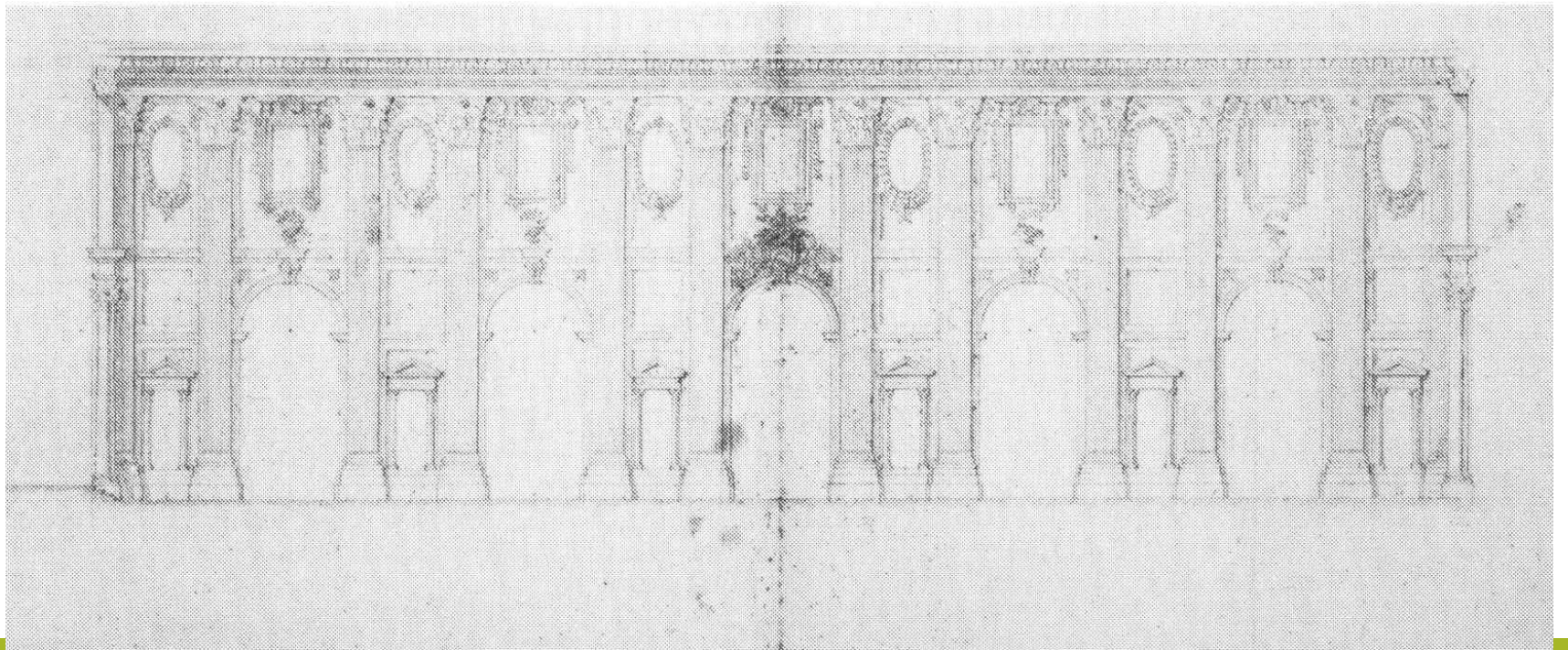
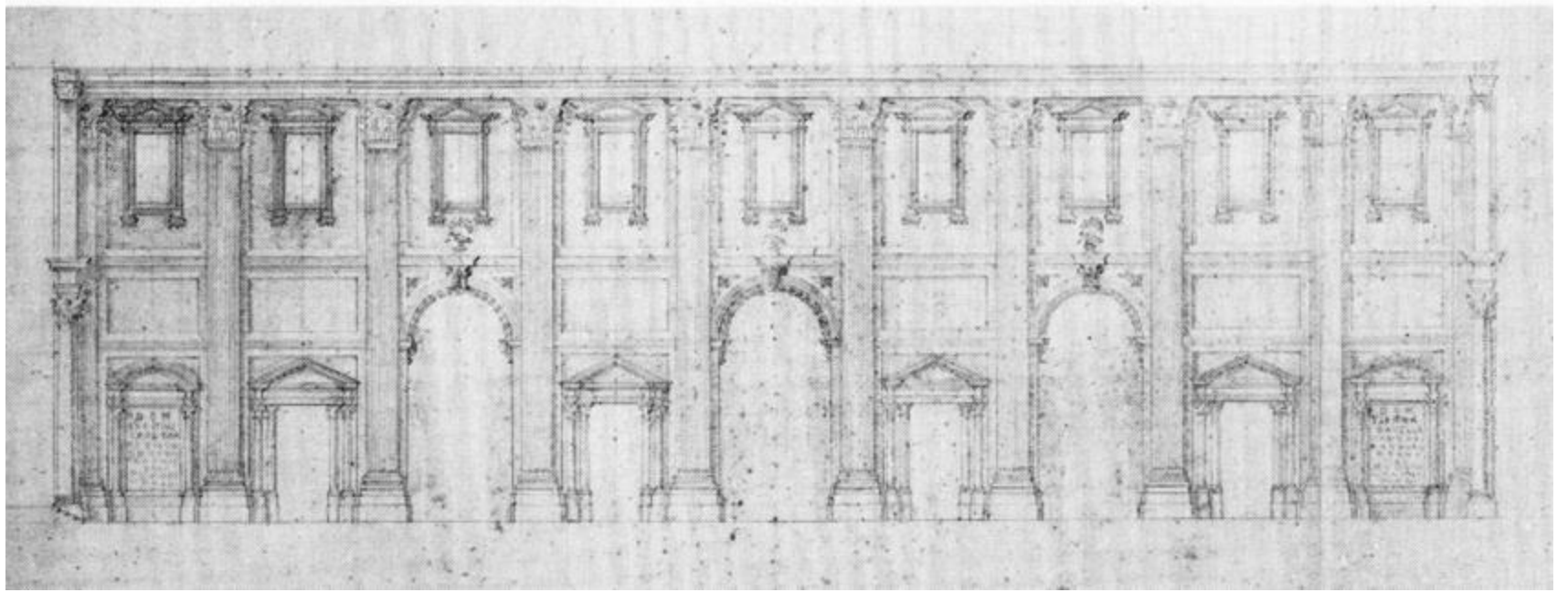

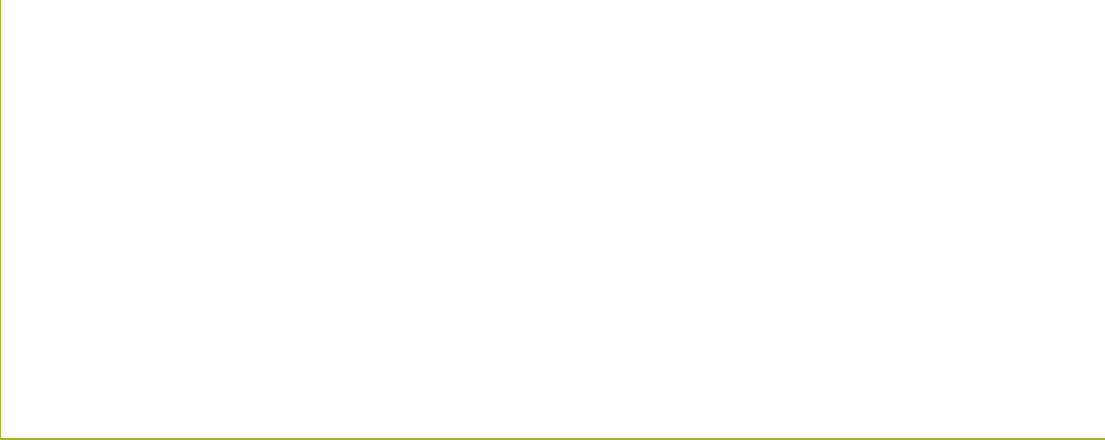
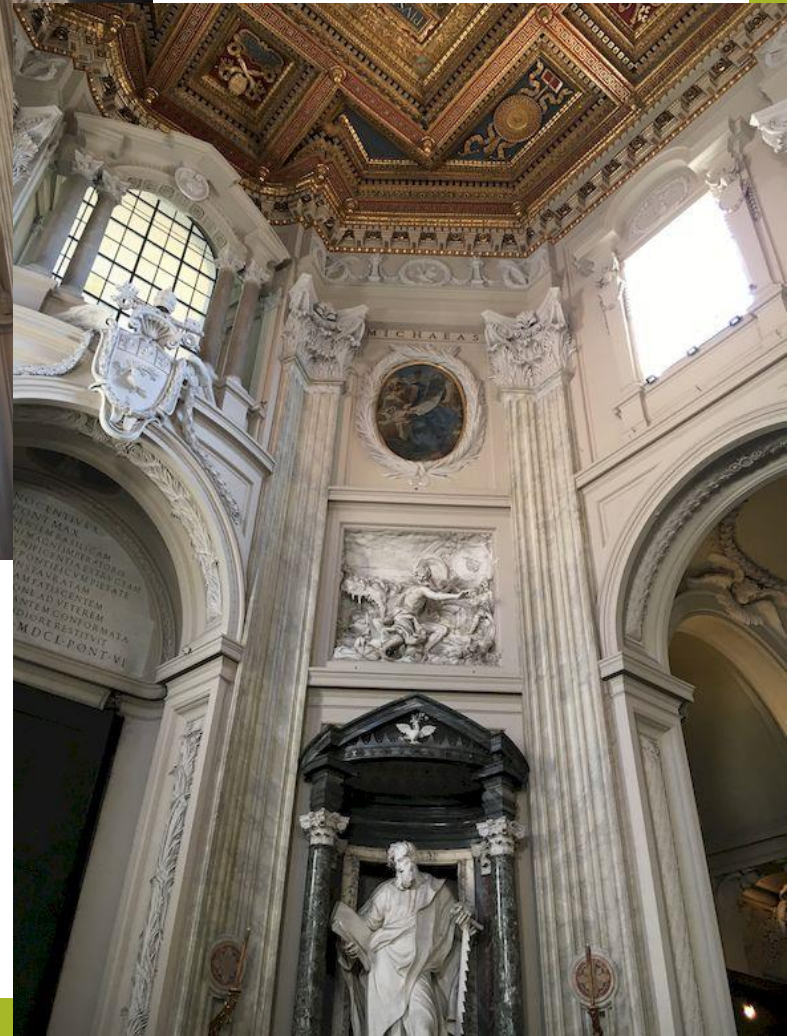
San Giovanni in Laterano

1646

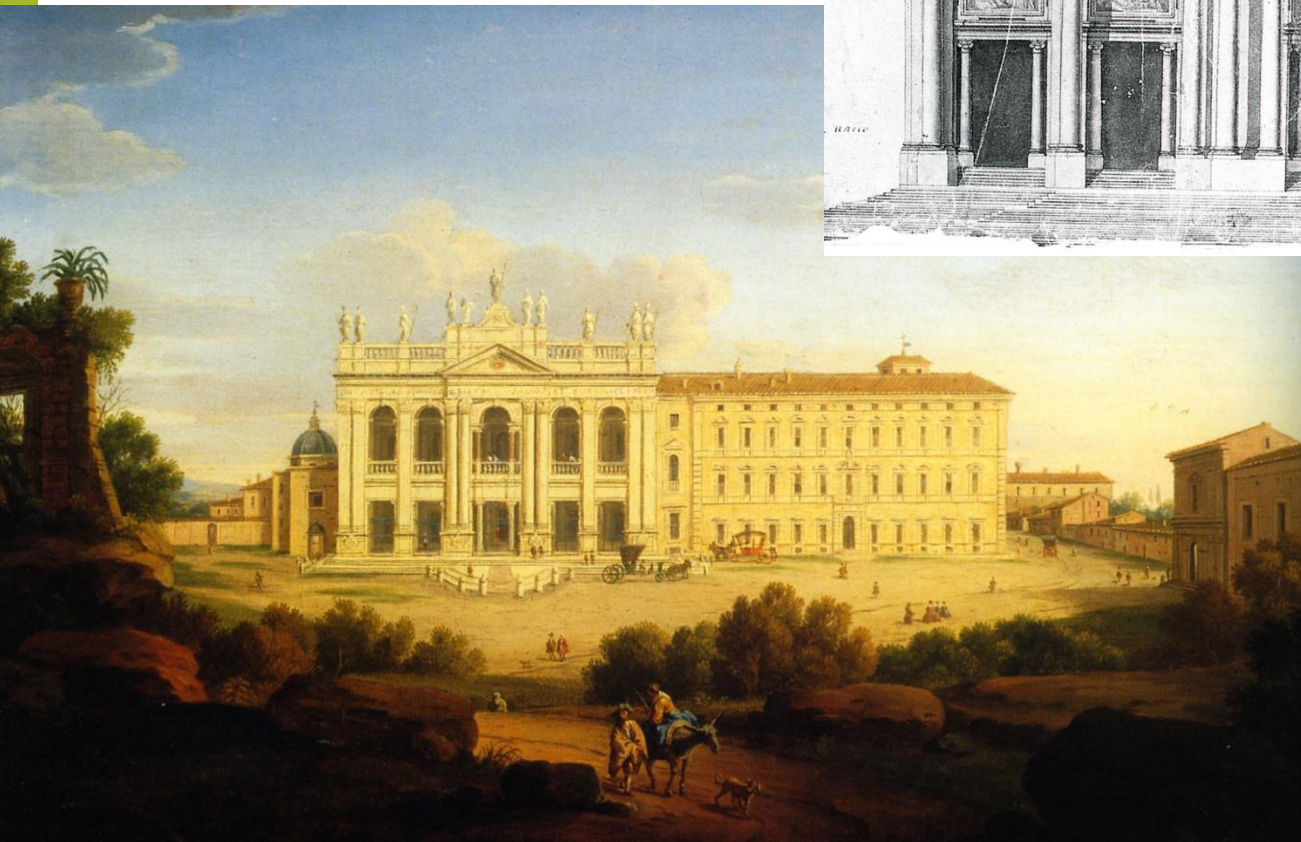
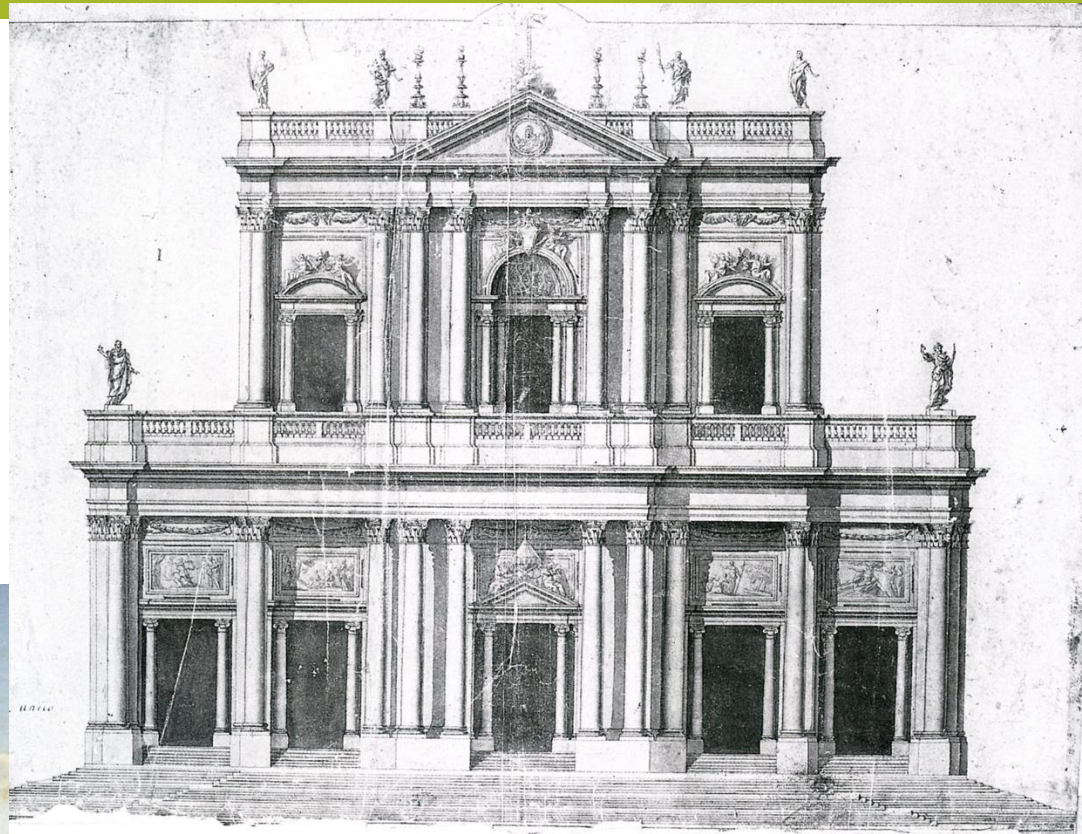

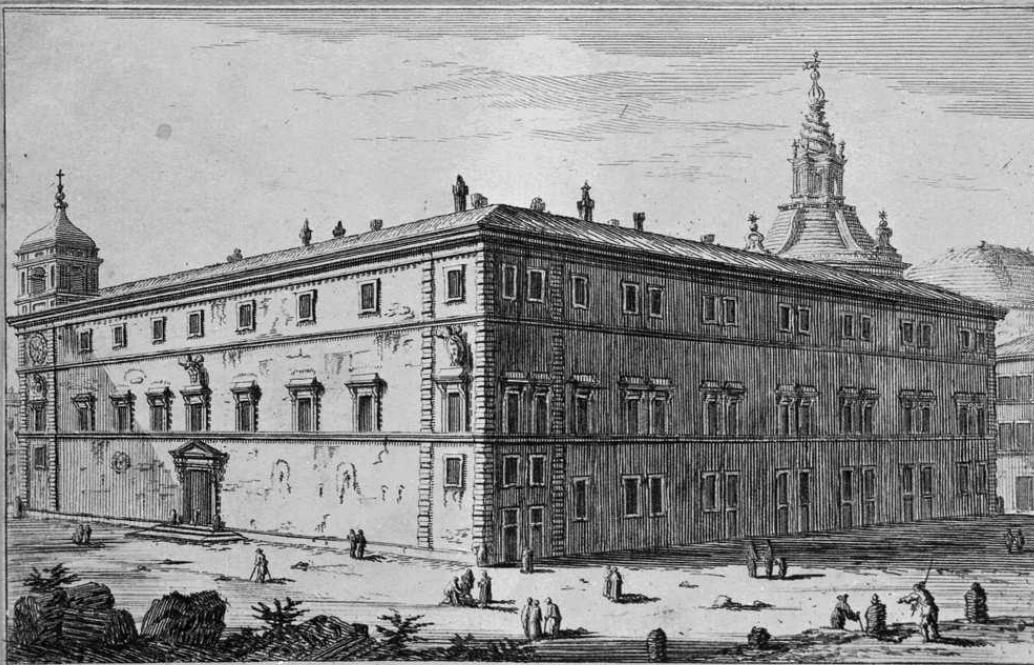

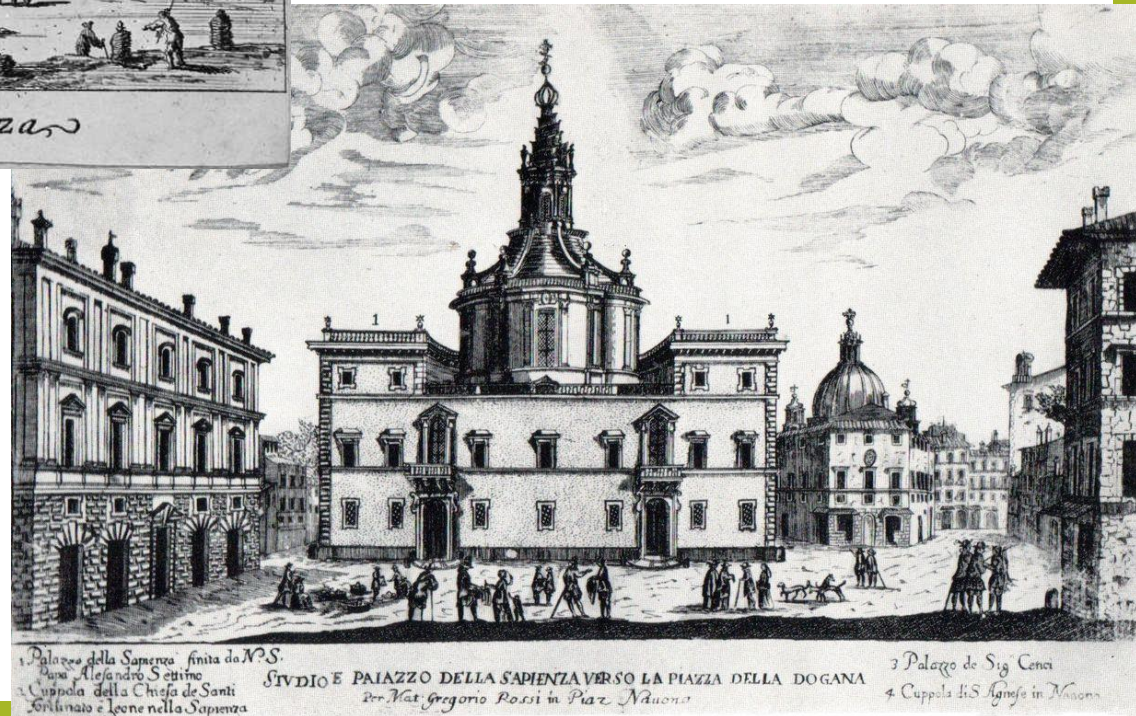
10. Sant'Ivo: tři minuty projektu a dlouhá realizace proměňující se úlohy

(1632) 1642-1652-1665: San Ivo alla Sapienza

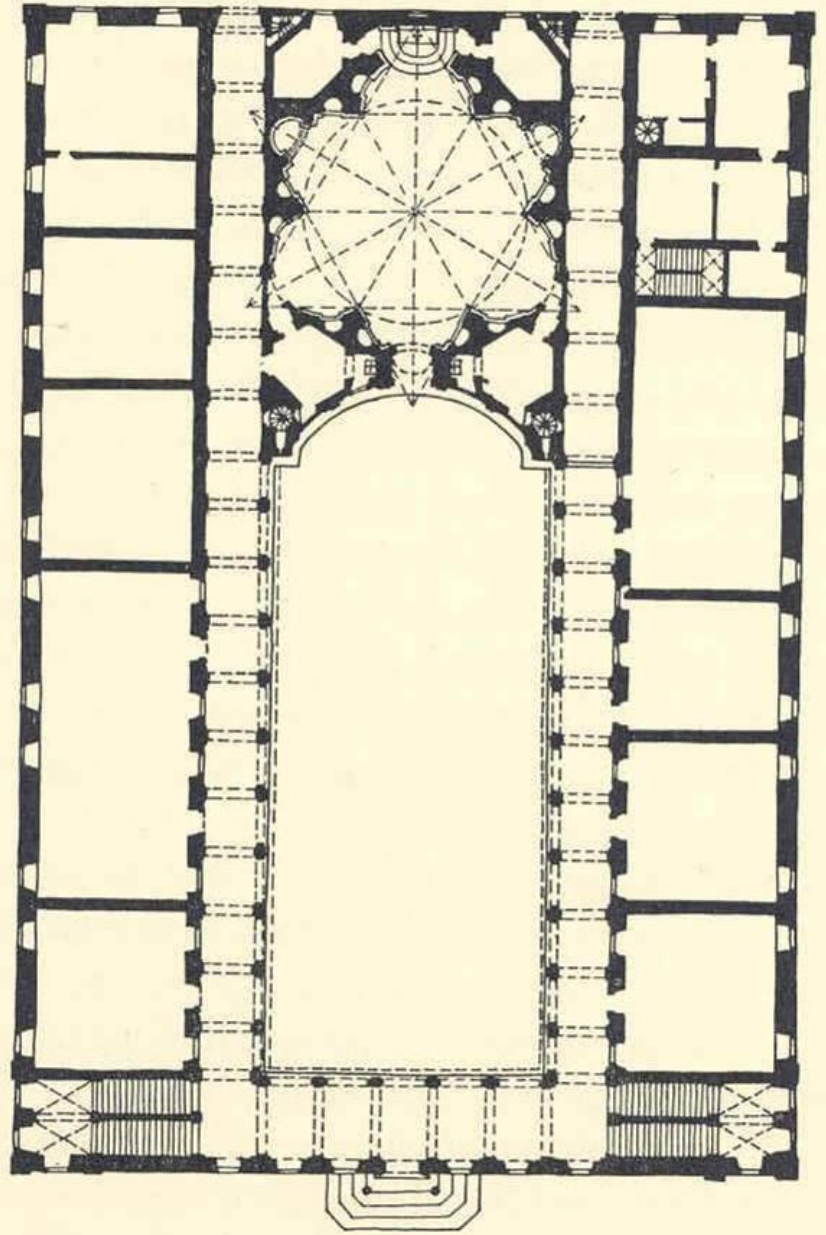
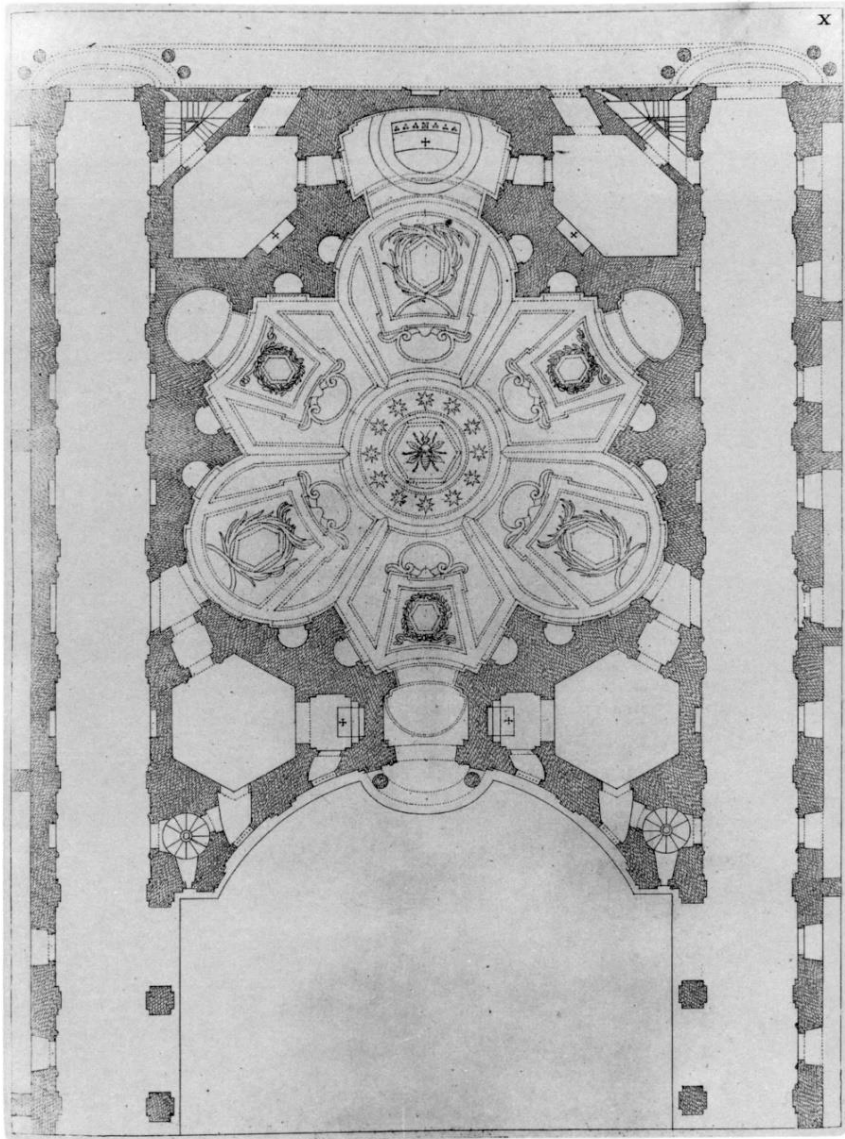
Archigymnasio della Sapienza

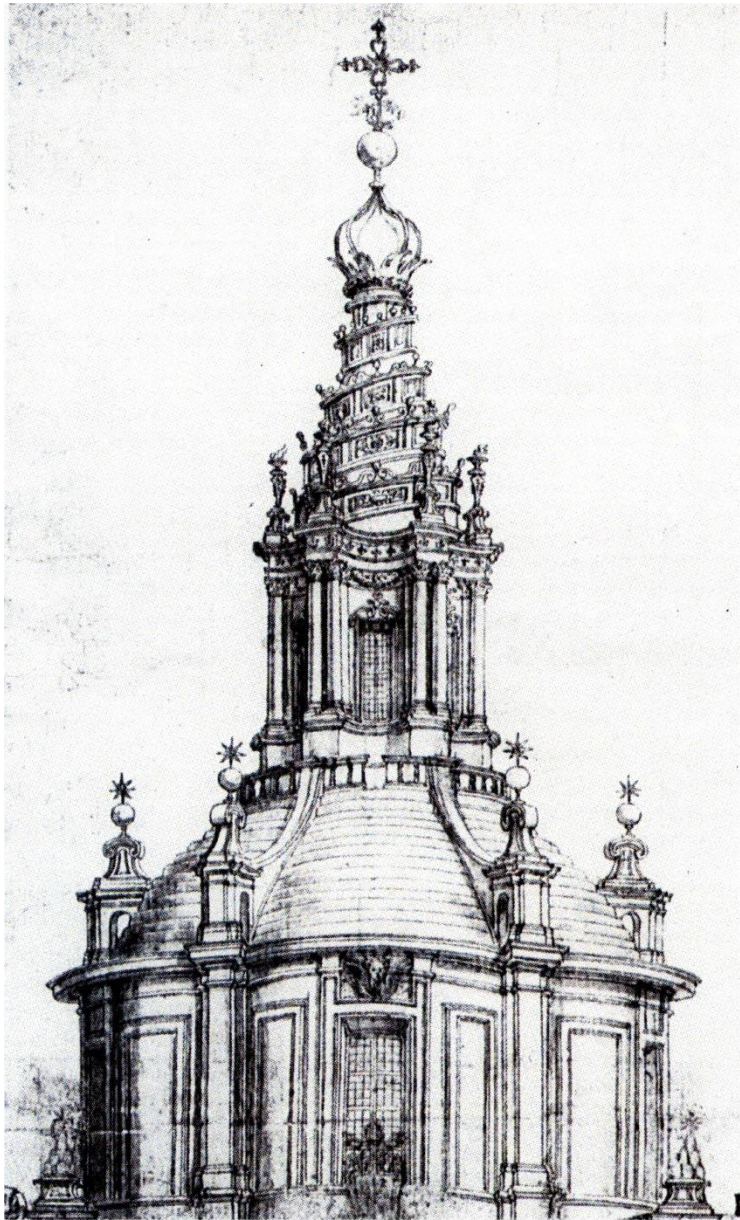

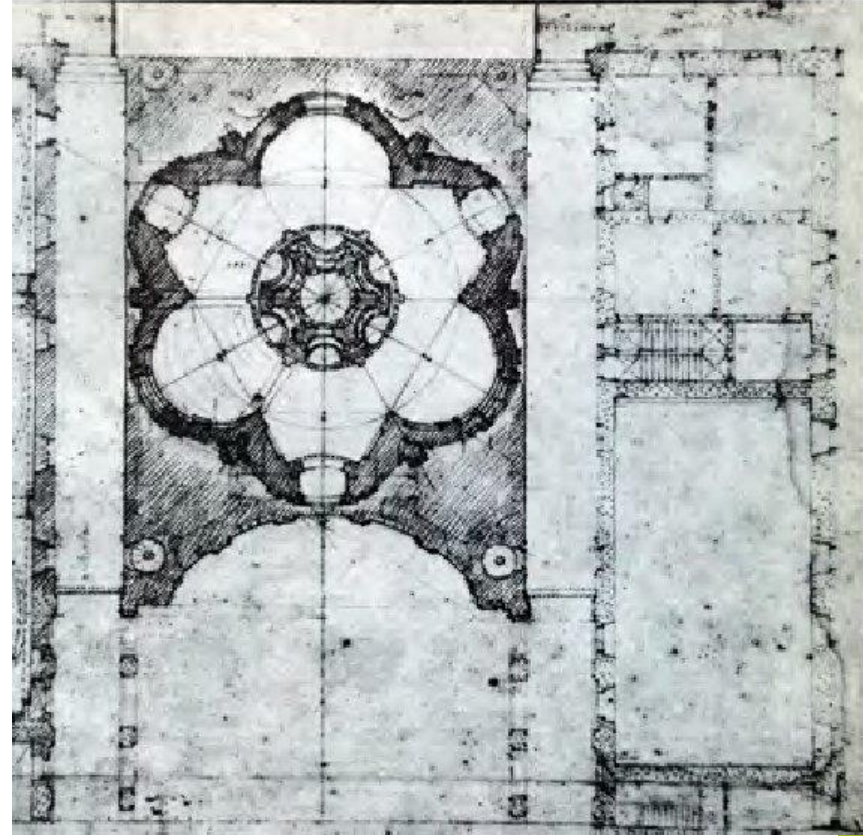
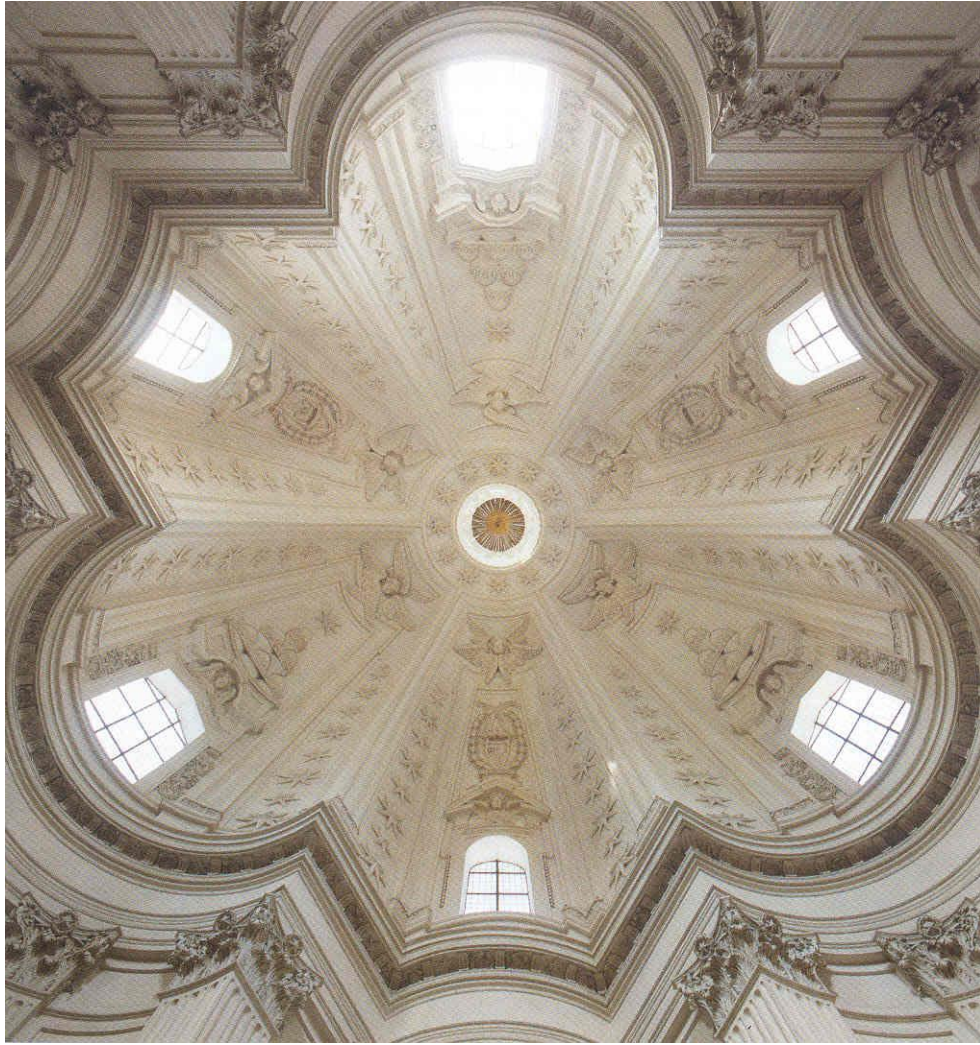
1 Palazzo della Sapienza finita da M^o S.
2 Chiesa di S. Eustachio
3 Cupola della Chiesa de Santi
4 Palazzo de Sig. Cenci
5 Cupola di S. Agnese in Navona

STUDIO E PALAZZO DELLA SAPIENZA VERSO LA PIAZZA DELLA DOGANA
per Mat. Gregorio Rossi in Piaz. Nuova

3 Palazzo de Sig. Cenci
4 Cupola di S. Agnese in Navona

1652

